

ÉPÍTÉSZE

ÚJDONSÁGOK

RÉSZLETEK

SZERKEZETEK

DUNAI TÖRTÉNET BUDAPESTEN

A VIADONAU ÚJ ÉPÜLETE

TÁRSASHÁZAK LINZBEN A DUNA PARTJÁN

AZ ÚJ ZUCKERMANDEL POZSONYBAN

VÁROS ÉS TERMÉSZET HATÁRÁN: ARKABARKA

TÉMA: DUNA / BME URBANISZTIKA TANSZÉK / DANUrB

IDŐSZAKOS KÖZÖSSÉGI TEREK A DUNA-PARTON

TÉRTERMELÉS A DUNA FÖLÖTT

ÉLHETŐSÉG A SZOMSZÉDBAN

DUNAI NYARALÁS REJTETT ÖRÖKSÉGE

„...AZÉRT A VÍZ AZ ÚR...”?

A VÁROSREGENERÁCIÓ KÉRDŐJELEI VUKOVÁR PÉLDÁJÁN

www.tervlap.hu

Ára: 890 Ft

2019/3/május/június

**Több mint téglá.
Yntelligens építkezés.**

**HŐSZIGETELÉS
PÁRASZABÁLYOZÁS
TEHERBÍRÁS**

A BME Építészmérnöki Kar Urbanisztika Tanszékének ablakán kinézve ez a kép tárul fel a Dunáról, Budapestről. A folyótól elhódított területre 1909-ben költözött át a Műegyetem, ahol a Városépítési Tanszék 1929-ben indult önálló útjára. Az 1989-es rendszerváltás óta a tanszékot Meggyesi Tamás, Locsmándi Gábor, Pálffy Sándor és Benkő Melinda vezették, hasonló szellemben, de egyéni hangokkal. A tanszék első 80 évének történetét könyvben foglaltuk össze (Terc Kiadó, 2009), az elmúlt tíz év oktatási, kutatási és közéleti tevékenysége pedig a tanszéki honlapunkon követhető nyomon: <http://www.urb.bme.hu/>.

A Metszet jelen száma – a 90. tanszéki születésnapot ünnepelve – a városépítészet és a Duna köré szerveződik, valamennyi cikkét a BME Urbanisztika Tanszék jelenlegi munkatársai, vagy a tanszéken diplomázó, doktoráló fiatalok írták és illusztrálták. Víz és álmok: külföldi és hazai Duna-parti fejlesztések, a DANURB projekt témái és helyszínei, város és víz, építészet és használók, város és építészet közelítenek egymáshoz a következő lapokon.

A tanszék folyamatosan változik, halad az idő folyásával, és a fizikai közelségen túl az oktatáson, kutatáson, nemzetközi együttműködésekben keresztül is egyre szorosabban kötődik a Dunához. Igyekszik hú társa lenni a várost térben és időben alakító „*Dunának, mely mult, jelen s jövődő...*” (József Attila: A Dunánál).

BENKŐ MELINDA – PÁLFY SÁNDOR

VENDÉGSZERKESZTŐK: BENKŐ MELINDA ÉS KÁDÁR BÁLINT

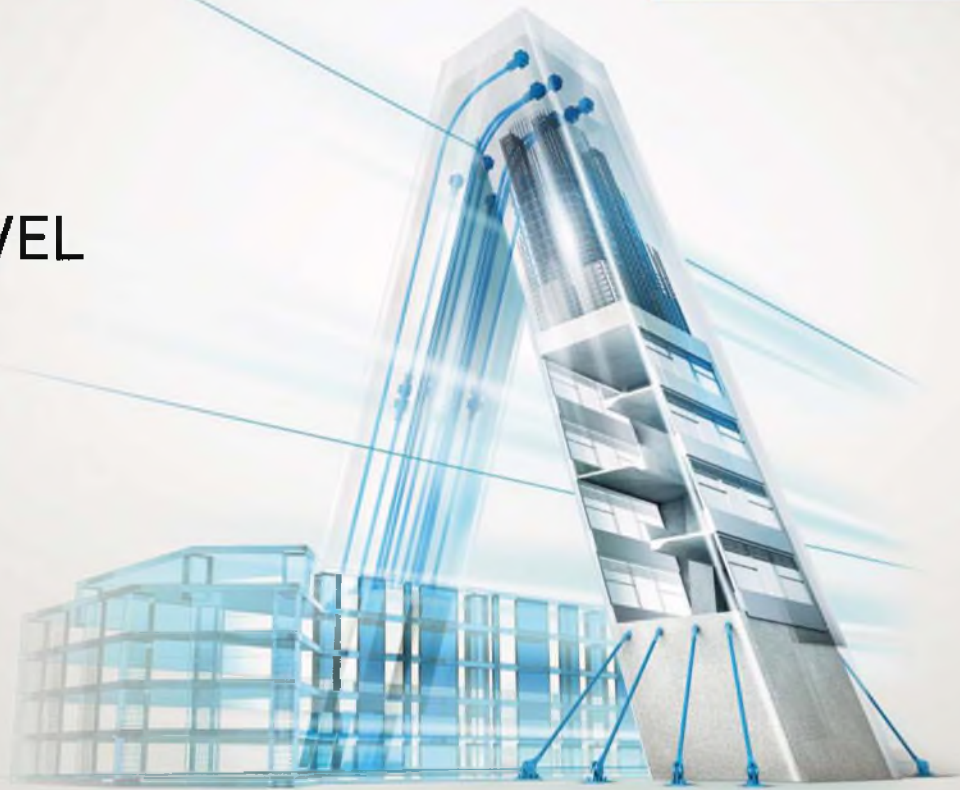
Ábrajegyzék helyesen / Előző számunk 65. oldalán az ábrajegyzék sorrendje sajnálatosan összekeveredett. Helyesen: 1. Kaposvári Sarlós Boldogasszony-templom külső képe; 2. Kisfalud templombelső; 3. Kiskunmajsza Keresztelő Szent János-kápolna külső képe; 4. Kozármisleny Flúei Szent Miklós-templom enteriőr; 5. Metodista egyház templombelső.

Kiadja az Artifex Kiadó Kft., 1119 Budapest, Bikszádi utca 25. / 36-1-783-1711 / info@artifexkiado.hu / www.tervlap.hu, www.epitesimegoldasok.hu, www.artifexkiado.hu, www.kamaraikepzesek.hu, www.cpr.hu / ISSN 2061-2710 / Terjesztő: Magyar Posta Zrt. / Hirdetésfelvétel, termékek: Berta Ágnes 36-20-396-5671, Sárdy Csaba 36-20-240-7232 / Alapító-főszerkesztő: Szende Árpád / Főszerkesztő, felelős kiadó: Csanády Pál 36-20-312-4514 / Főszerkesztő-helyettes: Ware-Nagy Orsolya / Szerkesztő: Dobossy Edit / Szakmai tanácsadók: Csajbók Csaba, Vukoszávlyev Zorán, Wesselényi-Garay Andor, Gáspár László, Katona Vilmos, Nagy Sándor, Czigány Tamás (Győr), Lengyel István (Debrecen), Patartics Zorán (Pécs), Ripszám János (Siófok) / Lapterv és nyomdai előkészítés: Csányi Tamás, xfergrafika.hu / Nyomda: D-Plus / Olvasószerkesztő: Sólyom Beáta / Előfizetés egy évre: 4900 Ft, két évre: 8900 Ft, három évre: 11 900 Ft. Előfizetés kizárólag elektronikusan a [tervlap](http://www.tervlap.hu) építész közösségi portálon keresztül: www.tervlap.hu / Az építészeti alkotásokat bemutató cikkek lektoráltak.

IGÉNYELJEN INGYENES
PRÓBAVERZIÓT
VAGY KONZULTÁCIÓT!

ALLPLAN RAISE YOUR LEVEL

ALLPLAN
ENGINEERING

Az Allplan Engineering a megfelelő BIM megoldás szerkezettervező mérnökök számára épületek és építmények építészeti- és tartószerkezeti tervezéséhez, a koncepciótól a szerkezeti kialakításon át a végleges megoldások kidolgozásáig.

NÖVELJE HATÉKONYSÁGÁT:

- \ 3D modellből származtatott zsaluzási- és vasalási tervek
- \ Pontos vaskimutatás, hajlítási lista, mennyiségelszámolás
- \ Együttműködés más építészeti- és statikai programokkal
- \ Nyílt, felhő alapú BIM platform: www.bimplus.net
- \ Magyar kezelői felület, súgó és dokumentáció

www.nemetschek.hu

www.allplan.com

ALLPLAN
A NEMETSCHKE COMPANY

**AUTHORIZED
PARTNER**

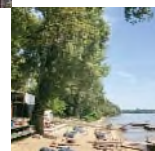
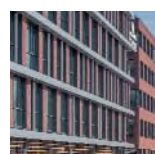
TERMÉKEK

- 4 Újra lendületben a szoftvervásárlás a szerkezettervezők körében
- 6 Napfény a fejlődésért
- 7 **Mai szemmel** / Postás üdülő a Római-parton, Budapest (1970–1972)
Építész: **K. Artner Klára** (1934–1990 k.)
- 8 **A_pro'** / Kaláka / Kisléptékű épület két kézzel

METSZET

- 10 Dunai történet Budapesten

KÜLHÖN

- 18 Mértéktartó illesztés
- 22 Hajóval hazaérkezni: társasházak a Duna partján
- 26 A folytonosság igénye nélkül
- 30 Város és természet határán

TÉMA: DUNA

- 34 Dunai szezon
- 38 Tértermelés a Duna fölött
- 42 Élhetőség a szomszédban
- 46 Dunai nyaralás rejtett öröksége
- 50 „Azért a víz az úr”?
- 54 Elhibázott újjáépítés?

ZÖLD ROVAT

- 58 Green is the new black? A Duna menti ökoturisztikai fejlesztések építészeti kérdései

TERVPÁLYÁZAT

- 60 Paks város Duna-partjának fejlesztési lehetőségei egy tervpályázat függvényében

AKTUÁLIS

- 62 A DANUrB program
- 64 Duna menti kulturális örökség, identitás, branding

KÖNYV

- 66 Dunánál a Dunáról
- 67 Folyópart a városban: Víz/méternökség és város/építészet metszete
- 68 „Amőba-város”: Tanulmányok poszt-szocialista európai települési tájakról
- 69 **Abstracts in English**
- 70 **Tervezők, szerzők**
- 72 **Ciki** / „Buildings are not always the answer...”

A Metszet kedvezményrel fizethető elő
a tervlap.hu/szaklapok oldalon!

a mi Otthonunk

- » Háznéző, lakásbemutatók
- » Építészeti, lakberendezési ötletek
- » Szakértő tanácsok építőknél, felújítóknál

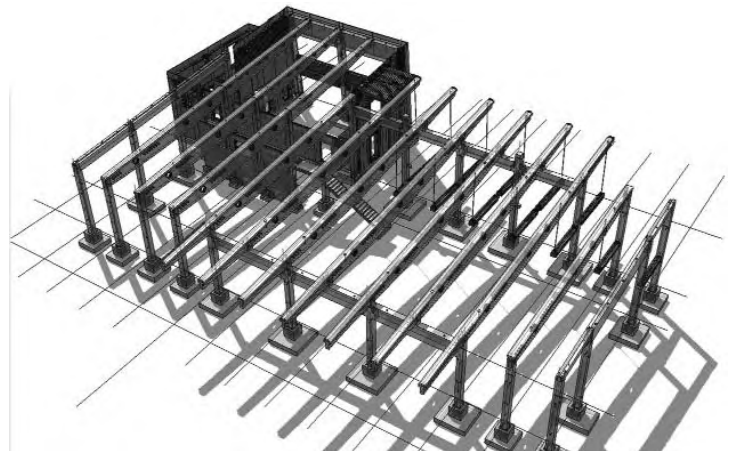
Digitálisan is olvasható

a digitalstand és a dimag weboldalán!

Újra lendületben a szoftver- vásárlás a szerkezettervezők körében

Tangens Kft. néven folytatja működését
a hazai Nemetschek képviselő

A korábbi Nemetschek Magyarország Kft. az utóbbi időben Tangens Kft. néven működik; a változás okairól és háttéréről Eleméry Gábor, a cég tulajdonosa és ügyvezetője nyilatkozott lapunknak.

Többeket meglephetett, hogy a patinás Nemetschek név kikerült a – többek között az Allplan tervezőszoftvereket forgalmazó – cég nevéből. Mi indokolta ezt a lépést?

Valójában nem volt ez meglepetés, legalábbis azok számára, akik a Nemetschek cégcsoport működését figyelték: már több éve tart az arculátalakítás, melynek fontos eleme, hogy a termékek márkanéve kerül előtérbe. A Nemetschek név így kikerült a helyi képviselők nevéből is, térségünkben utolsóként a mi cégünkéből. Amikor Georg Nemetschek professzor úr sok évvel ezelőtt elindította a vállalkozását, klasszikus egytermékes cégről volt szó: az Allplant kínálta az épületeket tervező mérnököknek, építészeknek. Ez azóta is annyira erősen él a szakmai köztudatban, hogy sokan még mindig azt mondják: „én Nemetschekkel dolgozom”. Pedig az élet azóta nagyon túlhaladt ezen az állapoton: ma már 16 egymástól független márkanév tartozik a cégcsoporthoz. Van köztük olyan, ami Európában jóformán ismeretlen, jellemzően az amerikai piacon sikeres.

A számos Nemetschek-termék közül melyek azok, amelyek Magyarországon is ismertek?

A mi cégünkönél négy termék van, ami a mérnökök számára érdekes lehet: a legerősebb és legismertebb természetesen az Allplan, és mellette érdemes említeni a vasbeton-előregyártó cégek által használt Planbar szoftvert. Emellett vannak a statikai számítások segédeszközeként alkalmazott Scia és FriLo

programok. És persze a Nemetschekhez tartozó szoftverek közül Magyarországon nagyon jól ismert az ArchiCAD, mely – tekintettel a hazai sajátosságokra és előzményekre – nem hozzánk tartozik, hanem továbbra is a Graphisoft forgalmazza.

Ez azt is jelenti, hogy az építészeket „átengedik” a Graphisoftnak, és inkább a statikusokat célozzák a szoftvereikkel?

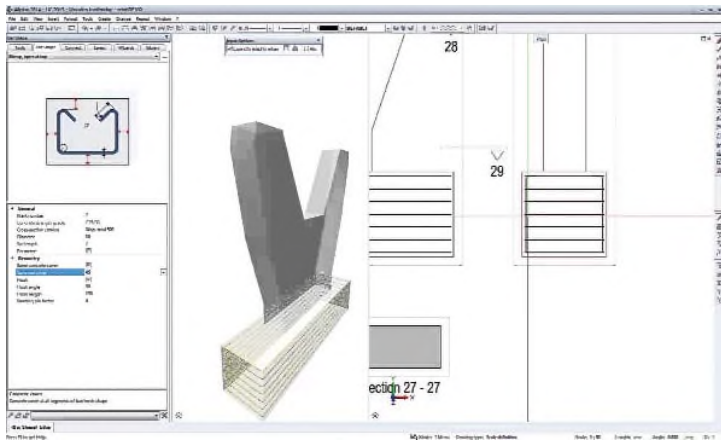
Az Allplannak is van építészeti tervezést támogató változata, sokan ezt tekintik piacvezetőnek Európa jelentős részén. A magyar helyzet tehát speciális: itt leginkább azok az építészirodák használnak Allplant, amelyek valamilyen nyugat-európai irodával szorosan együttműködnek. Tehát ha építészeti szoftverre van valakinek szüksége, akkor ilyet is tudunk adni, kiváló minőségben. De természetesen nem a Graphisofttal való versenyzésre akarjuk összpontosítani az erőnket; valóban főleg a szerkezettervező mérnököket próbáljuk elérni – örömmel mondom, egyre nagyobb sikerrel.

Nyilván az építési piac bővülése is segít ebben.

Ez is fontos tényező, de az is, hogy a sokat emlegetett BIM-szemlélet nálunk is érezhetően hódít. Magyarországon ez már nem a jövő útja, hanem a jelen gyakorlata: a legjobb hazai tervező- és kivitelező cégek már ezzel a filozófiával dolgoznak, ehhez igazítják szervezeti működésüket is.

Mi a további fejlődés útja az önök számára? Lehet még újat kínálni a statikusoknak?

Mindig lehet rugalmasabbá, felhasználóbarátabbá tenni egy szoftvert... És egy konkrét újdonságot is tudok mondani: az általában a magasépítés igényeihez igazodó Allplannak most piacra került az Allplan Bridge változata, kifejezetten a professzionális hídtervezők számára. Ezt már bemutattuk egy nagy szakmai konferencián, és elkezdtuk megkeresni a hídtervezéssel foglalkozó cégeket; remélem, ebben is tud majd sikereket felmutatni a Tangens Kft.

Miért éppen Tangens az új név?

Szándékosan valami semleges nevet akartunk, ami ugyanakkor jól ismert fogalom a mérnöktársadalomban. Ez lehetővé teszi akár azt is, hogy a közvetlen szoftverforgalmazáson kívül más szolgáltatásokat is kínáljunk majd a mérnököknek. Nem akartunk senkit elkápráztatni valami nagyon divatos vagy trendinek hangzó elnevezéssel: a Tangens ugyanolyan aktuális lesz tíz, húsz, vagy akár száz év múlva is...

VELUX tetőtéri ablakok Természetesen a tető része

Hatékony bevilágítás

Természetes fény az ötödik homlokzatról a kiváló fényeloszlásért

Jövőbiztos hőszigetelési érték

Standard Plus tetőtéri ablak 3-rétegű energiatakarékos üveggel $U_w=1,1 \text{ W/m}^2\text{K}$

Kényelem és komfort

Választható szellőzőnyílással egybeépített felső kilinccsel, magas térfal esetén alsó kilinccsel vagy akár távkapcsolóval is

www.velux.hu/szakembereknek

Megbízható termékrendszer ●

Egyszerű tervezés ●

Gyors beépítés ●

Életre keltyük a fényt
1942 óta

VELUX®

Napfény a fejlődésért

Óvoda, Neufeld an der Leitha, Ausztria

Kisgyermek számára különösen fontos a napfény: egy óvodában nemcsak egészséges fejlődésük szempontjából fontos, de a barátságos, otthonos hangulat megteremtésében is hatalmas szerepe van. A Solid Architecture ezt felismerve tervezte óvodaépületét áttekinthetőre, rugalmasan használhatóra és kiemelkedően világosra.

1

Neufeld an der Leitha (Lajtaújfalu) új óvodájának meghívásos tervpályázatát a Solid Architecture nyerte el. A tervezési feladat négy óvodai csoport számára megfelelő épület létrehozására irányult, amely szükség esetén bővíthető két további csoport számára is. Az építésziroda koncepciójának lényeges eleme volt a napfény és az épület kölcsönhatásának megteremtése, ami a kelet-nyugati tájolásban, a telek adta lehetőségek minél hatékonyabb kihasználásában és a világosan strukturált alaprajzban is megmutatkozik. A horizontális hangsúlyú, lapos tetős épület bejárati homlokzata zárt, markáns párkányzat és a nagy üvegfületek által tagolt látványa védelmet, intimitást ígér a belépőnek, az utca felé egyetlen, északi irányból megnyitott falfelület pedig ahhoz is hozzájárul, hogy a déli és nyugati oldalon lévő nyílt területek a gyermekek

2

sámára valódi védett helyként szolgáljanak.

A középfolysó tengelyére szervezett, áttekinthető alaprajzi elrendezésben a kiszolgálóhelyiségek a folyosó északi oldalára, míg a négy óvodai terem a déli oldalra került – ezek mindegyikéhez öltöző és vizesblokk kapcsolódik. A mozgatható falak és a belső üvegfületek segítik a rugalmas térhasználatot: nyitott, kommunikatív központi teret vezettek végig az egész épületen, amely az aktuális igények szerint határolható. A csoportszobák udvar felé nyíló, hatalmas üvegfületei észrevétlenül teszik az épületszerkezetet, egyben lehetővé teszik a természetes fény lehető legnagyobb mértékű beáramlását is.

Az óvoda egész épületét átszövő felülvilágító-hálózat napfénnel látja el a központi zónát és a mellékhelyiségeket is. A tervezők tudatosan választották a VELUX tetőtéri ablakokat a benapozás erősítésére, a tetőablakok ugyanis a lapostetőbe kiemeléssel beépítve és rendszerbe kötve, automatikusan képesek egyenletes szellőztetést és folyamatos benapozást biztosítani, miközben a beépített esőérzékelő szükség esetén önműködően zárja az ablakokat. A távirányítással nyitható VELUX tetősikablakok árnyékolókkal is felszerelhetők, legyen szó fényszűrésről vagy fényzárásról, míg a külső hővédő rolók a forró nyári napokon a beérkező hőterhelést akár 76 százalékkal is csökkenteni tudják.

A tetőtéri ablakok a tervezők szándéka szerint minden olyan helyiséget napfénnel árasztanak el, ahol hagyományosan nem találkozhattunk természetes fénnel. A mellék-helyiségek, folyosók és öltözők bevilágítása meleget sugárzó, otthonos tereket eredményezett, amelyek mellett a csoorthelyiségek önálló kis világot alkotnak. Az udvar felé nagy üvegfületekkel forduló termek között vizuális kapcsolatot teremt az egymáshoz képest elmozgatott kubusok oldalirányú megnyitása, valamint a helyiségeket összekötő, konzolos alátámasztású fapergola. Az így létrejött átmeneti tér nemcsak védettséget ad, de a nagy alapterületű, téglalap alaprajzú épület belső tereinek árnyékolásában, szélvé-

3

dettségében is szerepet kap. A belső helyiségek megfelelő bevilágításáról pedig a tetőn elhelyezett, tíznél is több tetőtéri ablak gondoskodik.

Az épület szabályozott szellőzéssel rendelkezik, amihez a felülvilágítók is nagymértékben hozzájárulnak. Hűtését, fűtését és a friss levegő áramlását egyaránt levegő-föld hőszivattyún keresztül oldották meg, de az esővíz tárolásáról és felhasználásáról is gondoskodtak. E környezetbarát megoldások, valamint az egy rendszerbe integrált épületüzemeltetési megoldások nemcsak a fenntarthatóságot szolgálják, de a gyermekek megfelelő fejlődéséhez és biztonságához is nagymértékben hozzájárulnak, hiszen egy óvoda nemcsak időöltésre szolgáló helyszín, nemcsak oktatási épület, de példa is a gyerekek számára.

VELUX Magyarország Kft., Budapest

www.velux.hu/szakembereknek

Szakmai szponzor és professzionizmus világszerte – VELUX.

Megbízható partner az építkezésben.

(x)

[1] A horizontális hangsúlyú, lapos tetős épület bejárati homlokzata zárt, markáns párkányzat és a nagy üvegfületek által tagolt látványa védelmet, intimitást ígér

[2] Az udvar felé nagy üvegfületekkel forduló termek között vizuális kapcsolatot teremt az egymáshoz képest elmozgatott kubusok oldalirányú megnyitása, valamint a helyiségeket összekötő, konzolos alátámasztású fapergola

[3] Az óvoda egész épületét átszövő felülvilágító-hálózat napfénnel látja el a központi zónát és a mellék-helyiségeket is.

A tervezők tudatosan választották a VELUX tetőtéri ablakokat a benapozás erősítésére, a tetőablakok ugyanis a lapos tetőbe kiemeléssel beépítve és rendszerbe kötve, automatikusan képesek egyenletes szellőztetést és folyamatos benapozást biztosítani

Mai szemmel

Postás üdülő a Római-parton, Budapest (1970–1972)

Építész: K. Artner Klára (1934–1990 k.)

Akkor:

A Római-part nosztalgiáját távolba vesző aranykorok emlékei éltetik: a 19. század végére kialakuló vízisport-élet és csárdák, a két világháború közötti túravezető kultúra több tízezer „vadevezős” klubtaggal, majd a szocializmus üdülőpartja az ötvenes és hetvenes évek között. Az utóbbi időszak utolsó nagy fejlesztése a Postás Szakszervezet modern üdülőépülete volt. A Postás Tervező Iroda (POTI) tehetséges építész, K. Artner Klára lábakra állította az 55 szobás épületet, a konzolos teraszokban végződő földemeleket mindösszesen négy pár vasbeton pillér hordja. Az öt lakószintet hangsúlyos napozóterasz koronázta, melyet tömör vakolt korlát és pergolaszerkezet tett intimebbé. A torony alá bekúszó földszintes lepényépület tetejének nagyobb napozóterasz-rendszerét pedig a lakások körbefutó teraszainál alkalmazott sárga dróttüveg korlát „díszíti”. A lift nem is a földszintről, hanem erről a teraszszintről indult felfelé, alkalmazkodva az ártéri helyzethez. A klinkertégla burkolatú lepényben közösségi terek (két nagyképernyős tévével hirdelve a modernitást), csónakház és egy postahivatal működött. Az üdülőhöz a kertben strandmedencék is tartoztak, ezek hétvégéken további postáscsaládokat vonzottak – kellett is, mert a Postás 1972-es megnyitása után egy évvel központilag betiltották a Rómain a fürdőzést a Duna szennyezettsége okán. Idővel leállították a partszakasz összes fejlesztését, elhagyva a karbantartásokat is, várva az 1968-tól tervezett, 1973 és 1978 között Pünkösdfürdőig már megépített árvízvédelmi mű teljes kiépülésére. A postások még a '90-es években is vállalati rendszerben üdülhettek itt a Duna-parton, de addigra a partszakasz már elvesztette régi fényét.

Most:

A Római-part a mai napig keresi új perspektíváját az északi gátszakasz sivársága és a mai ideiglenes állapot hányattatottsága között. A Magyar Posta 2006-ban vált meg az addigra jelentősen elavult épülettől. Azóta talán csak az átjátszóállomások hosszú távú koncessziója miatt maradt talpon a partszakasz legmagasabb épülete. Pár éve még kíváncsi fiatalok másztak be a szellemházba, az egykori tetőteraszról híresen jó szelfiket lehetett lőni teljes dunai panorámával. Blogok és amatőr videók örökítették meg a lassú pusztulást, míg múlt évre az összes kitöltő falazatát elbontották, azóta kérdőjelként áll az impozáns betonszerkezet: vajon költözik még élet pillérjei közé? A Római-part átalakulóban van, egyre többen jönnek ki egy-egy délutánra, megidézve a híres aranykorokat. Ismét jó minőségű a Duna vize, és a kerület megszavazta egy szabadstrand megnyitását is idén. Az egykori vállalati üdülővilág helyett az új Római-parti hangulatot informális szórakozóhelyek képviselik. A környék nagyobb lakóingatlan-fejlesztések terepe, láthatóan sokan szeretnének eme vonzó Duna-part mellett lakni. A Postás üdülő épülettípusa méretei ellenére is jobban illeszkedik a fővenyes partszakasz környezetébe, mint a legtöbb új fejlesztésű tömbház. Hogy mi a titka? Talán a ma is igényesnek mondható térszíni kapcsolatok, a Duna léptékéhez igazított horizontális szerkesztés, a helyszínre totálisan felnyíló alaprajzok. A földszinti lepényépület ma is könnyen átalakítható lenne bármilyen közösségi funkcióra, a fájóan hiányzó csónakházakat ideális esetben meghagyva. Persze egy ilyen lábas toronyba ma nem üdülni, hanem lakni jönnek, de egy közösségnek megnyitott földszinttel így is helyénvaló marad(hat)na.

Kaláka Kisléptékű épület két kézzel

A hazai építészetoktatásban trenddé vált alkotótáborokon keresztül lehetőséget biztosítani a hallgatónak a tervezési- kivitelezési folyamatban való elmélyülésre. A BME Urbanisztika Tanszékének alapvető törekvése gyakorlatorientált építőtáborok szervezése. A tanszéki településkutató táborok sikereire támaszkodva a helyi és a tábori közösséget erősítő, önkénteseket bevonó alkotótáborok alakultak ki.

A bemutatott képek a Dunától pár kilométerre fekvő Előszálláson készültek, ahol több nyáron át visszatérő vendégek voltak az egyetemisták. Az első látogatás alkalmával, a helyi résztvevők és a táborozók közös elképzelései alapján a horgászto egyik stégjeként is funkcionáló madárles megtervezése és kivitelezése volt a program. Azonban ez a szoborszerű kilátó kissé elszigetelt maradt, így a következő évben kiépítették a leshez vezető utat is.

Hogy miért jó ez? Talán maga a folyamat a legfontosabb, a legélvezetesebb; ilyen kalákában dolgozni.

Megtervezni valamit, aztán a helyszínen felmerülő váratlan helyzetekre közösen megtalálni a megoldásokat és felépíteni a tervet.

1

Vizi Kata Veronika – Varga Imre

Tervező: Szűcs-Tassy Karina

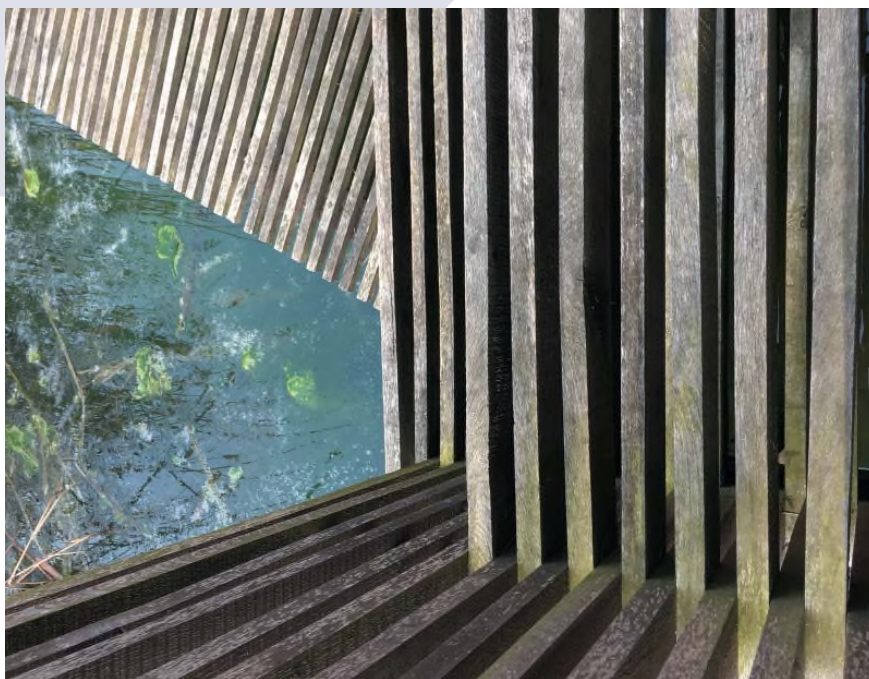
(A les 2014, az út 2015)

Művezető: Bacsó Eszter

Kaláka: Bacsó Eszter, Dobi Zoltán, Édelmayer Zsófi, Jakubik Regina, Jézso Dóri, Lázár Dorka, Leitold Debóra, Nagy Mercédesz, Strbik Zsófia, Szloboda Gergő, Szűcs-Tassy Karina, Tóth Anna, Treszkai Anett, Varga Imre, Ván Gyöngyvér Janka, Vigyázó András, Volkov Alexandra, valamint Farkas Imre polgármester és segítői

Építési költség: 800 000 HUF

Fotó és rajz: Szűcs-Tassy Karina, 2014–2015

2

1. Madárles a horgásztónál

2. Részletek

3. A les formai kialakítása segíti

a tóparti madárvilág nyugodt megfigyelését

4. A madárles és a hozzá vezető út összesen

körülbelül 6 m² tölgyfából épült meg

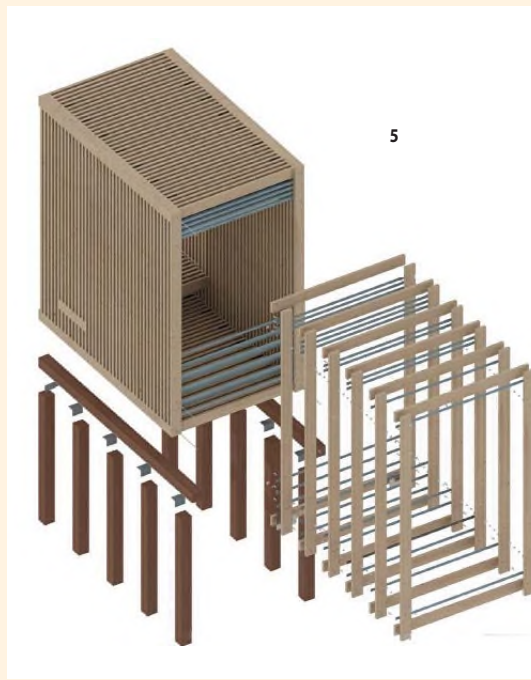
5. Axonometrikus szerkezeti vázlat

4

3

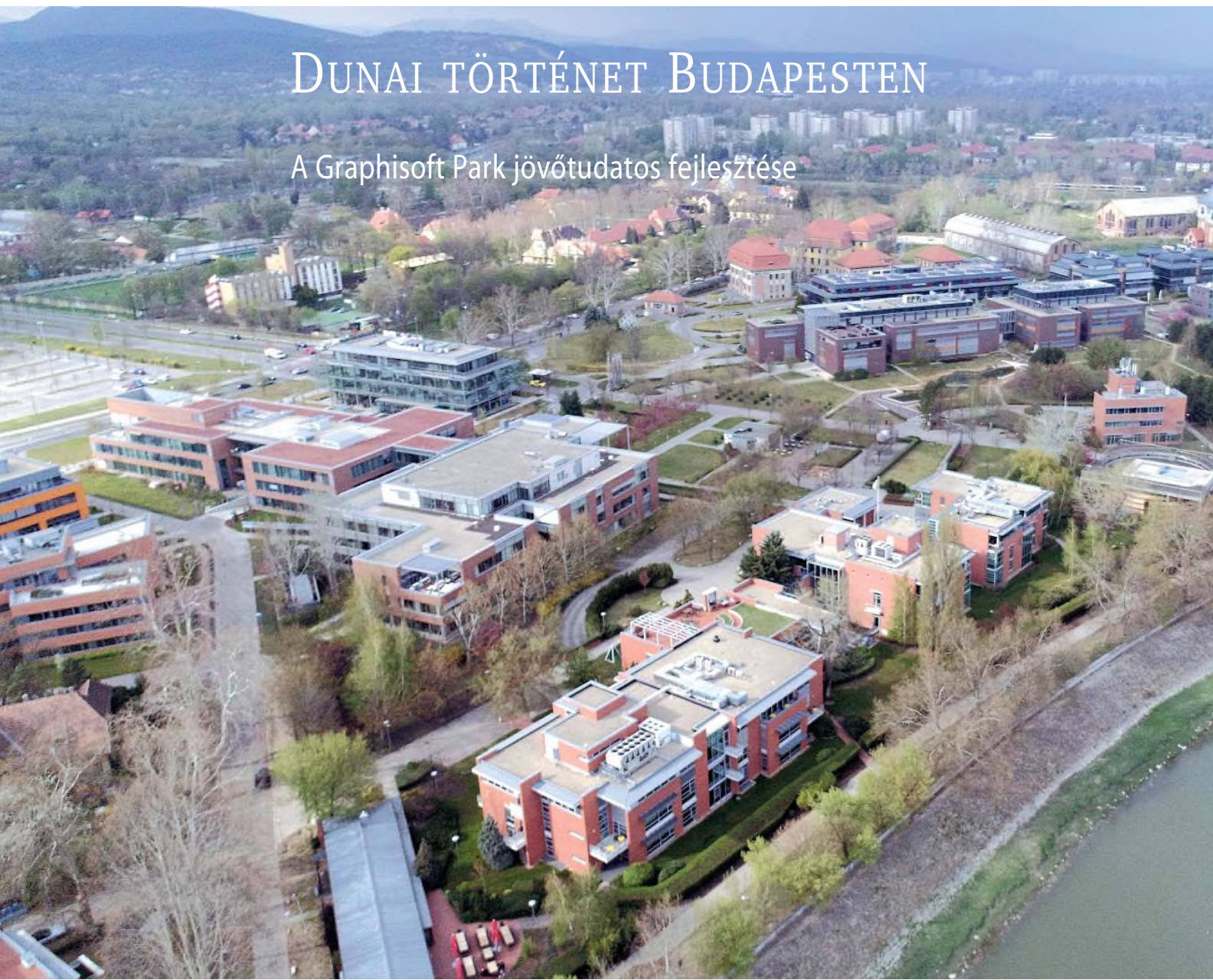

5

Rovatszerkesztő: Wesselényi-Garay Andor; javaslatokat várja a wga418@gmail.com címen

DUNAI TÖRTÉNET BUDAPESTEN

A Graphisoft Park jövőtudatos fejlesztése

A Park összképe észak felé nézve

Fotó: Szabó Árpád

A Graphisoft Park a kortárs hazai építészet egyik legjobban dokumentált épületegyüttese, melynek épületeit, szabad tereit az elmúlt húsz évben már sokan méltatták. [1] Jelen írás azonban a Parkot mint városépítészeti együttest, vagyis a folyamatos és megbonthatatlan települési táj egy állandóan változó részét szemléli; megközelítésének központjában a magántulajdonban lévő Park környezetéhez való viszonya és a teljes terület jövőtudatos fejlesztési szempontjai állnak. A különböző rendeltetésű és megjelenésű épületekből, föld alatti parkolókból, szabadtéri alkotásokból és műtárgyakból, természeti elemekből stb. felépülő Duna-parti irodapark dinamikus egységet alkot. A Graphisoft Park több mint egy jól működő, bárki számára szabadon bejárható magánterület (technológiai park és egyetemi campus), állandó minőségi változásai egyfajta kortárs építészeti múzeum má is minősítik.

A Fővárosi Önkormányzat az 1896-ra megépült óbudai vasútvonaltól délre, a saját tulajdonában lévő homokos folyópartot jelölte ki az Óbudai Gázgyár megvalósítására, elsősorban a szénalapú gázgyártás technológiai igényeinek jelentős vízszükséglete miatt. Az 1908-ban megrendezett nemzetközi tervpályázatot követően Weiss Albert tervei alapján 1909-ben kezdődött meg az együttes megvalósítása, melyet 1913-ban helyeztek üzembe. A gyár központi, igényes kialakítású ipari épületegyüttese – kátrány- és víztornyok, óratorony, száraztisztító stb. – mellett, a kor paternalista szellemiségének megfelelően a Duna mentén a gyár vezetői számára villapark (építész: Reichl Kálmán), munkásainak pedig saját kertvárosi telep (építész: Almási Balogh Loránd) létesült. [2]

A gyáregyüttes így önálló egységként töltötte ki az aquincumi római romok, az 1896-ban átadott Északi összekötő vasúti hídra vezető óbudai vasúti töltés és a

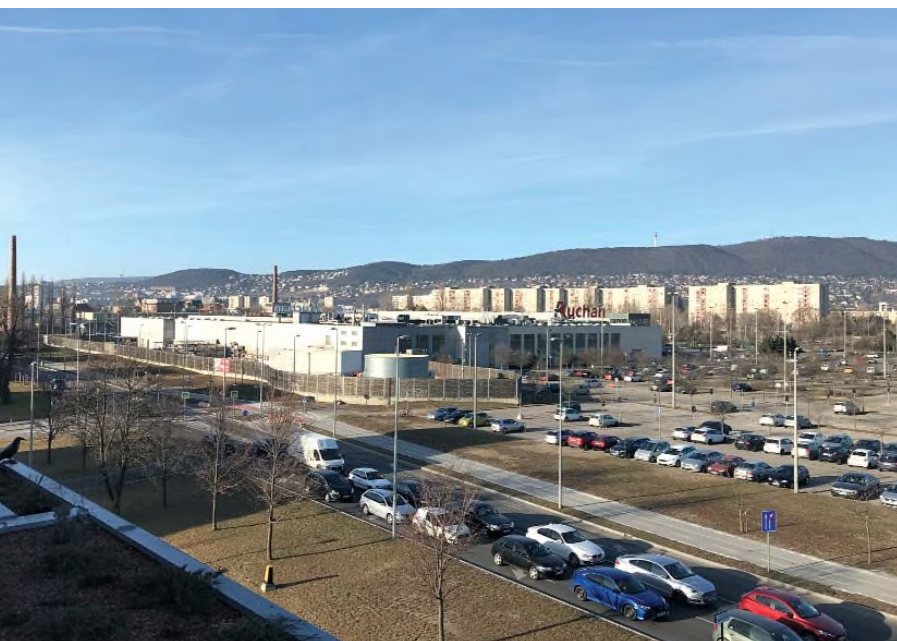
Duna közötti, korábban teljesen beépítetlen, háromszög alakú, közel 27 hektáros területet. A gázgyár térbeli elszigeteltségét tovább növelte, hogy 1965-től keleti szomszédja a 43. számú Állami Építőipari Vállalat 1. számú házgyára, az ország egyik legnagyobb, 1990-ig működő panelüzeme lett (ma a Szentendrei úti Auchan területe). A szénalapú városi gáz gyártása már 1984-ben leállt, így az óbudai Duna-parti, erősen szennyezett iparterület újrahasznosításra várt.

A rendszerváltás után a fejlesztési környezet a zöldmezős beruházásoknak kedvezett, így közel tíz év telt el, mire a városszerkezeti és környezeti szempontból kiemelten értékes területek átalakulása megkezdődött. A Graphisoft R&D Rt. 1997-ban vásárolta meg az egykori gyártelep déli, elsősorban szabadtéri tárolásra használt, ezért nem beépített 7,5 hektáros területét, hogy egy olyan zöld karakterű, vonzó irodaparkot létesítsen, mely megteremti a korszerű irodai munkavégzés feltételeit. „Óbudán olyan csendes, gyönyörű Duna-partot találtunk, ami az egész városban egyedülálló. Arra jutottunk, hogy ... [máshova] ilyen környezetet nem lehet varázsolni” – mondja 2018-ban Bojár Gábor, a Graphisoft CAD-softverfejlesztő cég és a budapesti Aquincum Institute of Technology (AIT) magánegyetem alapítója. [3] Az első fejlesztési koncepció az akkor még bizonytalan jövőjű házgyári területtől és a gázgyár erősen szennyezett és beépített északi részeitől egyaránt elzárkózott. Kezdetben a Park befelé forduló, illetve a Dunára nyíló belső világ kialakítására törekedett, ugyanakkor hangsúlyozta nyitottságát, bejárhatóságát, így kerítés nélkül teljes átjárhatóságot biztosított a Duna felé. Beépítési mintának a leromlott állagú gázgyári villapark zöldbe ágyazott, kis léptékű, szabadon, 3-4 szint magasságú tömegekből álló együttesét tekintette. Az 1990-es évek végén kialakított

Duna-parti déli szomszédok: a gázgyári villatelep a 20. század elejéről és az Aquincumi Dunapart Villapark a 21. századból

Fotó: Benkő Melinda

A nyugati szomszédság: a házgyár helyére épült bevásárlóközpont, az óbudai Kaszásdűlő lakótelep és távolban a Budai-hegyek

Fotó: Benkő Melinda

A teljes városnegyed identitását meghatározó jelek: a volt gázgyár kátránytornyai és víztornya

Fotó: Szabó Árpád

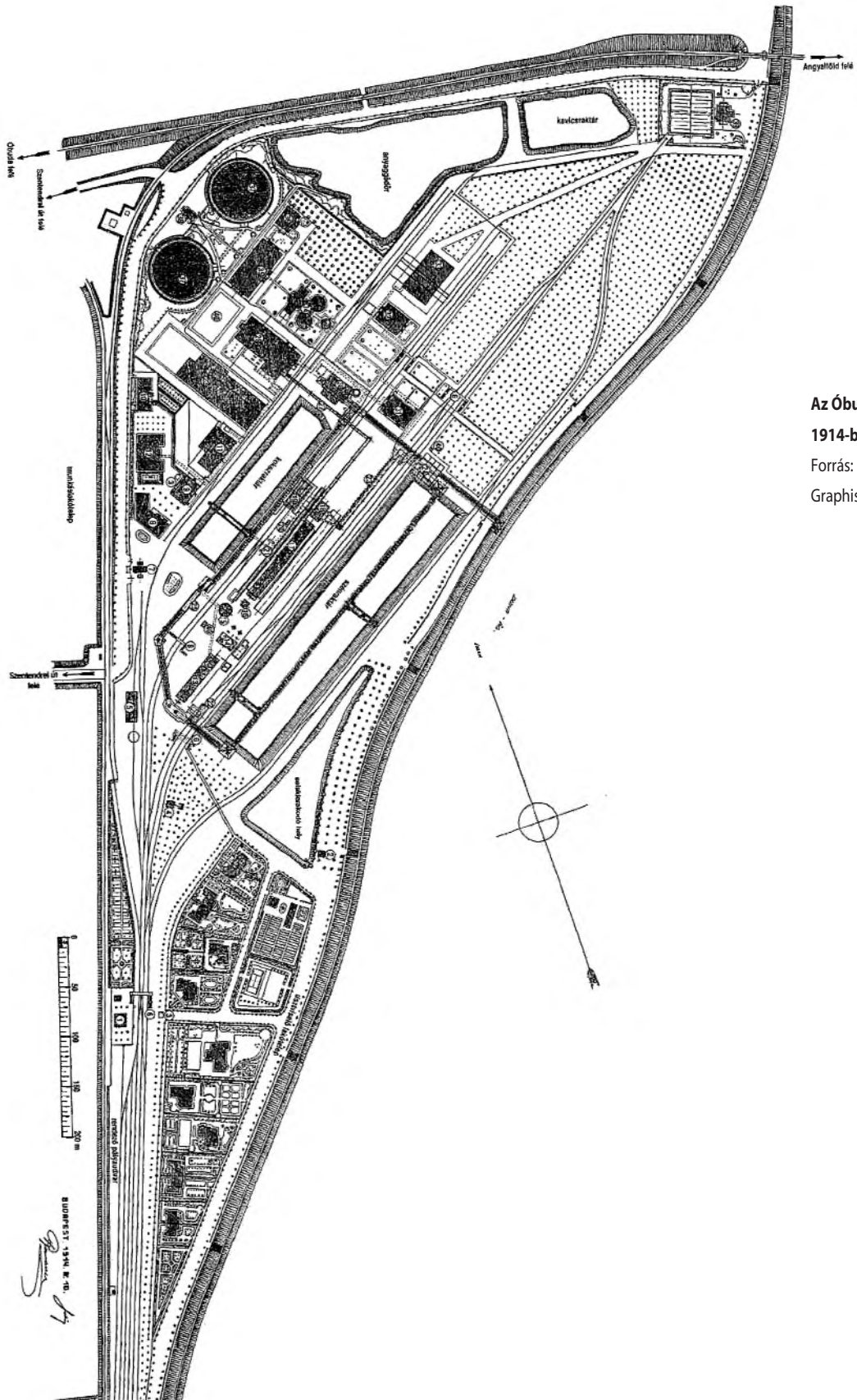

beépítési terv (Építész Stúdió), majd az erre alapuló szabályozási terv (Műhely Zrt.), a megépült első épületek, a folyópartra a bejárattól kivezető főtengety és a dunai sétány (tájépítészet: Land-A Kft.) új városépítészeti, építészeti és tájépítészeti világot hozott Budapestre. [4]

A 2000-es évek elejétől a Graphisoft Park fejlesztése új lendületet kapott, és ebben a folyamatban a kedvező Duna-parti fekvés, az igényes épített és természeti környezet is jelentős szerepet játszott. A bérlői igények változtak, a korábbinál jóval nagyobb alapterületű épületekre volt szükség. A közvetlen Duna menti területek elfogytak, megkezdődött a terjeszkedés a nyugati, a város felőli oldalon. A Park új területeket vásárolt, a kezdeti beépítési elvek közül továbbra is ragaszkodott a maximum 11 méteres építménymagassághoz, a lapos tetős kialakításhoz, a kisebb egységekre tagolt épülettömeghez, a kortárs előremutató építészeti karakterhez, illetve a teljes terület nyitottságához és gyalogosbarát használatához. Így a nyugati részeken már a volt gázgyár korábbi infrastrukturális vonalai (utak, vasúti pályák), és az ezekre települő volt gyárépületek által meghatározott irányok dominálnak. Az új épületek a főbejárattól a Dunára futó sétány két oldalán eltérő ortogonális rendbe szerveződnek: délen a Duna-tengely és a külső határ, a Gázgyár utca, míg az északi részen a gázgyári terület örökölt vonalai élnek tovább. A Parkban, elsősorban épületek alá elhelyezve két többszintes mélygarázs épült, így szabad tereinek hangulatát továbbra is a kortárs tájépítészet eszközeivel alakított természeti – zöld és kék – elemek határozzák meg (tájépítészet: Garten Studio). A mindennapi működését biztosító mintegy 2500 gépjármű ellenére (melyből több mint 2000 autó a felszín alatti garázsokban parkol) a Park továbbra is vízparti, természetközeli, szinte autómentes munkahelyi, oktatási és szabadidős terület maradt. [5]

A kortárs és a felújított épületek finoman egymásra figyelő tégl- és ipari építészeti utalásai; a táji lépték, a szabad és a köztes terek folyamatos minősége; a háttérben fel-felbukkanó gázgyár műemléki épületeinek látványa, illetve egyik irányban a Duna közelségének érzete, másik irányban pedig a Budai-hegyek látványa mind együtt adja azt a vizuális arculatot, mely a park emblémája lett. Mára az arculat része a zöld szemléletű környezettudatosság (meglévő faállomány megőrzése) és a kék infrastruktúra újraértelmezése is (Duna-part), így a Graphisoft Park Budapest barnamezős területeinek zöldfelületi orientáltságú rehabilitációs mintaprojektjének is tekinthető. [6]

A Graphisoft Park történetének új szakasza 2008-ban kezdődött, amikor az üzemeltető és fejlesztő magáncég a volt gázgyár továbbra is hasznosítatlan fővárosi területekből újabb 9,2 hektárt vásárolt, mely magában foglalta

Az Óbudai Gázgyár helyszínrajza

1914-ből

Forrás: Fővárosi Levéltár –

Graphisoft SE

az északra fekvő gázgyári műemléki épületegyüttest, északi Duna menti és déli, a villapark melletti részeket. Ez a területvásárlás és az ehhez kapcsolódó új fejlesztések gyökeresen változtatták meg a Park városi beágyazottságát, kijelöltek egy teljesen új városfejlődési irányt.

Egyrészt az ipari parkkal együtt élő egyetemi campus jött létre a területen: a műemléki védettségű volt gázgyári igazgatási épületek felújításával 2010-ben megnyitotta kapuit az AIT (Aquincum Institute of Technology – Aquincumi Technológiai Intézet), majd 2014-ben ide tette át székhelyét az IBS (International Business School), a Nemzetközi Üzleti Főiskola is. A felsőoktatási

A Park beépítési sémája 1997-ben

Ábra: Építész Stúdió

A budai Duna-partra álmódott, szabadon bejárható sétánynak a K híd és az Északi vasúti híd közti szakasza működik

Fotó: Benkő Melinda

intézmények megjelenése mögött nemcsak üzleti koncepció van (mely szerint az oktatás az ipart szolgálja és nem irányítja), hanem az új és aktív használói csoport, mintegy 1000 diák bevonása a Park mindennapjaiba hozzájárul a terület térhasználati elszigeteltségének lebontásához. Elzárt tematikus park helyett városias környezet formálódik: a házakat és a szabad tereket is többgenerációs használók lakják be, a funkciók keveredése – munkahelyi, oktatási, szabadidős (sportpályák), vendéglátó, lakó- (kollégium) stb. – segíti a 24 órás használatot; az új és régi épületek, az épített és természeti környezet együttélése sokféleséget nyújt.

A Park beépítettsége 2008-ban

Ábra: Benkő Melinda és Fonyódi Mariann

A Park összképe 2011-ben, előtérben a felújítás alatt lévő, későbbi oktatási épületek

Fotó: Graphisoft

Az újonnan vásárolt területeken megvalósult egyetemi épületek, [7] a 2018-ban átadott új fogadóépület és irodaházak mind a város felé tekintenek. A Park egyre erősebb térfalformáló mind a Gázgyár és az Angel Sanz Briz utcák, mind az Aquincumi Dunapart Villapark felé. Már nemcsak a Duna, a sziget felől meghatározó az összképben, hanem felfedi magát a város, a környező lakó-, kereskedelmi és közlekedési területek felé. Az új fogadóépület elvárt alapkonceptiója is a transzparencia volt, amely az építészeti választásban, az üvegdobozban tárgyiasult. [8] A Graphisoft Park magánterületként is a

**A Park összképe a sziget felől nézve
2019-ben**

Fotó: Szabó Árpád

A Park központi zöldfelülete

Fotó: Graphisoft

**A Graphisoft Park transzparens
kapuháza, startup épülete**

Fotó: Bujnovszky Tamás

folytonos települési táj része, egyre erősebben kommunikálja a „végtelen fejlődés” lehetőségét. [3]

A Graphisoft Park mindent megtett annak érdekében, hogy a város befogadja, és az meg is tette azt. Bár a környékre évtizedek óta tervezett közfejlesztések nagy része még várat magára: a Római-part megújítása, az aquincumi Duna-híd építése, a gázgyár fővárosi tulajdonban maradt területeinek kármentesítése és újrahaznosítása (a 2014-ben elkészült megvalósíthatósági tanulmány ide kulturális hasznosítást, a Gázgyár Kulturális Negyedét, míg a 2017-es velodrom pályázat sportcélú hasznosítást vizionált). A műemléki védettségű víztorony és kátrány-

tároló tornyok – mint a teljes környezet identitását meghatározó jelek – külső és szerkezeti felújítása megtörtént, amihez a Park is jelentős mértékben hozzájárult.

A 2018-ban elfogadott fővárosi Duna-parti építési szabályzat alátámasztó munkarésze a volt gázgyári területre „kulturális, rekreációs, sport, intézményi és egyéb innovációs rendeltetések” elhelyezését javasolja, nagy fontosságot tulajdonít a Duna-partok komplex közterületi rehabilitációjának; a dokumentum szerint a gázgyár még hasznosítatlan területei fejlesztéséhez elengedhetetlen a gyalogos megközelítések biztosítása, a

**Az egyetemi oktatási funkciók a
műemlékileg védett felújított
épületekbe költöztek**

Fotó: Graphisoft

parti sétány és kerékpárút fejlesztése, valamint a rekreációs funkciók bővítése és a zöldfelületek minőségi fejlesztése. [9]

Mindez a jelenleg mintegy 18 hektáros Graphisoft Park nagy részén már a valóság. További fejlesztését azonban meghatározzák lehetőségei és korlátai: északon a Duna-parthoz kapcsolódó területének környezete erősen szennyezett, talajcserére és a szennyezett talajvíz megtisztítására vár; délen pedig az egyre elkeskenyedő sávban vannak fejlesztési tartalékai. A jövőbeni fejlesztésekkel tovább bővül a jelenleg mintegy 5000 munkatársat és 1000 diákot befogadó, kisváros méretű közösség.

A Graphisoft Park jövőtudatos fejlesztése mértéktartásán alapul. Nem kihasználja, hanem használja a terület adottságait, és küzd hátrányai ellen. Nem törekszik a beépítési sűrűség maximalizálására, hanem emberi lépté-

kű, szerethető környezet kialakítása és annak hosszú távú fenntartása a célja. [10] Identitásában a Duna-part, az örökölt épület- és növényállomány, az új épületek és szabad terek mind fontos szerephez jutnak. A város részeként formálódik, közelíti a várost a Dunához, a jövőhöz.

Benkő Melinda – Szabó Árpád

Köszönjük a cikk elkészítéséhez nyújtott segítségét Kocsány Jánosnak, a Graphisoft Park SE vezérigazgatójának, aki a terület fejlesztését a kezdetektől irányítja.

A Park első házai a Duna-parti sétányra nyílnak

Fotó: Dubniczki Attila

Irodalom / References

- [1] *Octagon melléklet: Graphisoft Park 20 év*, 2018.
- [2] Romaniak, Alicja – Skaliczki, Judit – Szabó, Árpád: „Strategies Resolving Spatial Fragmentation”, *Periodica Polytechnica-Architecture*, Vol 45, No 2 (2014), pp 66–73.
- [3] Zsuppán, András: „Harcban a tehetőségért – interjú Bojár Gáborral”, *Octagon melléklet: Graphisoft Park 20 év* (2018) pp 2–9.
- [4] Vargha, Mihály: „Graphisoft Park Óbudán, építész Cságoly Ferenc és Keller Ferenc”, *Új Magyar Építőművészet*, Vol 1, No 5 (1998), pp 26–31.
- [5] Benkő, Melinda – Fonyódi, Mariann: *Glocal City – kortárs európai városépítéssel*, Terc Kiadó, Budapest 2009, pp 116–117.
- [6] Szabó, Julianna: „Zöldfelületi rehabilitáció”, in Barta György (ed): *A budapesti bar-naövezet megújulási esélyei*, MTA Társadalomkutató Központ, Budapest 2004, pp 275–288.
- [7] Botzheim, Bálint: „Amerikai anizsz Óbudáról: IBS – Acquincum Campus, Graphisoft Park”, *Régi-Új Magyar Építőművészet*, Vol 15, No 7 (2015), pp 5–10.
- [8] Masznyik, Csaba: „High-tech klasszicizmus: a Graphisoft Park fogadóépülete”, *Metszet*, Vol 9, No 1 (2018), pp 52–55.
- [9] BFVT: *Duna-parti építési szabályzat, V. ütem, III. kerület, Óbuda-Békásmegyer, I. szakasz, Alátámasztó Munkarész*, Budapest 2018, hozzáférhető: <http://budapest.hu/telepulesrendezesitervek/TSZT/Forms/AllItems.aspx> [utolsó belépés: 2019-04-12].
- [10] Benkő, Melinda: „Duna-party: Duna-parti kilátások Budapesten”, *Régi-Új Magyar Építőművészet, Utóirat*, Vol 49, No 2 (2009), pp 12–16.

A Park összképe észak felől a még megújulásra váró volt gázgyári területekkel

Fotó: Szabó Árpád

MÉRTÉKTARTÓ ILLESZTÉS

A viadonau új épülete, Aschach an der Donau, Ausztria

Dunáról nézve,
a viadonau új épülete

A 2018-ban átadott *viadonau* Administration nevet viselő épület a bécsi alapítású, nemzetközi elismertségű Dietrich | Untertrifaller építésziroda alkotása. [1] A part felett lebegő ház különleges, ritkán látott kapcsolatot teremt a folyóval: feszes, vízközeli kompozíciója feltűnést kelt a látogatókban.

Az adminisztratív funkció elhelyezése egy ilyen értékes területen megkérdőjelezhető lenne, itt mégis találó a helyfoglalás, az irodaépület megbízója kiterjedt tevé-

kenysége által szorosan kötődik a Dunához. Aschach község a Felső-Ausztria régió Eferding járásának egyik települése. A közelben található a Dunakanyarhoz hasonló természeti adottságú Schlögener-Schlinge, a Passau és Bécs közötti folyószakasz egyik legtöbbet látogatott turisztikai látványossága. A különleges domborzati viszonyokat a Duna sűrű kanyargása és az ebből adódó erős sodrás alakította. A folyóvölgy – Donautal – már a kelta kortól lakott terület, része volt

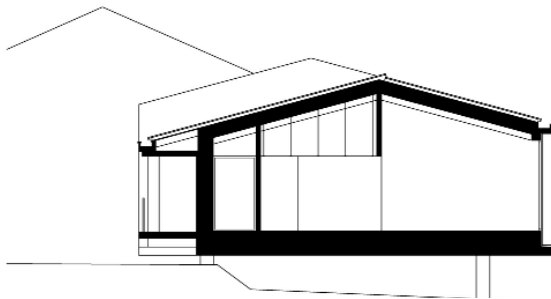
Látkép a partról

a római határvédelmi vonalnak is, a Duna felől ma is látható településképi elemei jórészt a 17. századtól formálódtak. A folyó szabályozását és az árvízvédelmi gátak megépítését követően a vízszint ingadozása lecsökkent, így lehetővé vált a part menti területek hasznosítása. A település környékbeli jelentőségét egyrészt a közelben telepített vízi erőműnek, másrészt dunai hídjának köszönheti, amely a térség átmenő közlekedési forgalmát bonyolítja. Linz és Passau között itt található a térség elsőrendű közúti átkelési pontja. A folyó menti turizmus évek óta erősödött, így a település központjából kiinduló fejlesztések a part közelében sűrűsödtek. A meglévő épületek kulturális és szolgáltató jellegű funkciókkal töltődtek fel, továbbá a megnövekedett vendégforgalomnak is kedvező köztér formálódtak. A bővülés elérte a község egykori barnamezős területének határát. A folyamat részeként néhány ház eltérő rendeltetést kapott, valamint a meglévők bontása után új funkciójú épületek is létrejöttek.

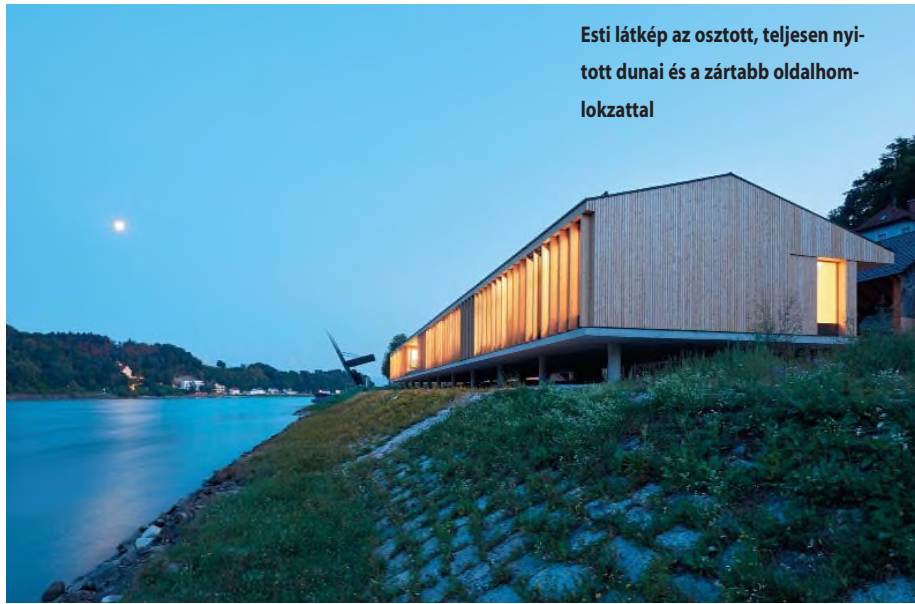
A *viadonau* irodája négy kisebb raktár helyét felhasználva készült el. Az épületben dolgozók a hajózási felügyelet hatósági tevékenységeit és ügyfélszolgálati feladatokat látnak el. A hosszú, nyeregvetős, egyszintes ház finoman illeszkedik a meglévő beépítési struktúrához, követi a kialakult morfológiát, ugyanakkor könnyűszerkezetes kialakításával és natúr fa homlokzatképzésével új identitást ad a környezetének. [2] Vasbeton cölöpökre állított platformját a Duna legmagasabb vízállása határozta meg. Az elegáns, jó arányú bejárat a tömeg egyetlen térbeli kiemelése. Az épület település felőli része zárt, ennek ellenére a Duna irányában teljesen megnyitott homlokzat miatt a belső terek fénnel átjártak. Az épület metszett jellegű végein a homlokzat mellé rende-

Keresztmetszet

zett közlekedő áthatol a tömör felületeken, ezáltal megvilágítást és külső vizuális kapcsolatot teremtve. A kiszolgálófunkciók a belső oldalra rendezve helyezkednek el, ezzel teljes egészében felszabadítva a folyó felőli homlokzatot. Az alaprajzi struktúra egyszerű szerkesztésű, az előtér, a hozzá kapcsolódó multifunkcionális tér és a terasz közös használatú helyiségei mellett az irodai rész az eltérő rendeltetésnek – szolgáltatói és hatósági

Esti látkép az osztott, teljesen nyitott dunai és a zártabb oldalhomlokzattal

feladatokat – megfelelően elválasztott. A nyugati oldalon egy átmeneti teret is meghatározó előtér, a víz felőli keleti homlokzaton függőleges lamellák és mozgatható egyéb elemek biztosítják a megfelelő árnyékolást.

Érzelhető, hogy az épület léptékének viszonyulása az örökölt településképhez fontos kiindulópont volt mind megbízói, mind tervezői oldalról, ezt igazolja az egységes, harmonikus épület. [3] A mértéktartó téralakítás és anyaghasználat a magas szintű műszaki megvalósítással együtt példamutató építészeti eredményez. A vízközei helyzetek beépítése sokszor vita tárgyát képezi, a felmerülő kérdésekre a *viadonau* új épülete minőségi alternatívát kínál.

Település felőli homlokzat

Perényi Flóra – Vörös Tamás

Előtér az információs pulttal

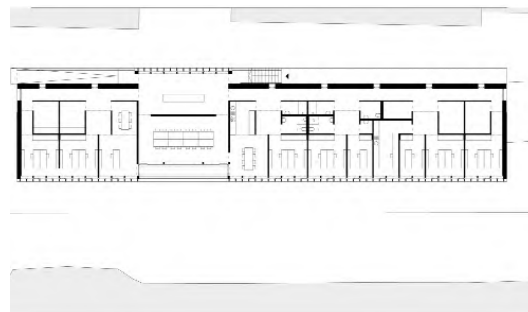
Helyszínrajz (a pályázati tervből)

A közösségi térhez kapcsolt terasz

Az eltérő funkciójú irodatermek közötti tárgyaló

Irodalom / References

[1] Dietrich Untertrifaller Architects [honlap], hozzáférhető: <<https://www.dietrich.untertrifaller.com/en/news/awards/>> [utolsó belépés: 2019-04-30].

[2] Urbán, Erzsébet: „Táj, homogenitás, hagyomány – Ifjúsági strand, Szováta, Maros megye, Erdély”, *Metszet*, Vol 5, No 4 (2014), pp 22–25.

[3] Wettstein, Domonkos: „A válság megtisztít – Koller József tihanyi Levendula házának tanulságai”, *Metszet*, Vol 3, No 3 (2012), pp 54–55.

Megbízó: viadonau – Österreichische Wasserstraßen GmbH
Építész: Maria Megina, Catharina Maul (Dietrich | Untertrifaller Architekten)

Vasbeton épületszerkezetek:

Gerhard Gschwandtl

Fa épületszerkezetek:

DI Kurt Pock

Épületenergetika: IBO

Österreichisches Institut für Bauen und Ökologie

Épületvillamosság: RoomBuus

Tájépítészet: Kieran Fraser

Fotó: Bruno Klomfar

Alaprajz

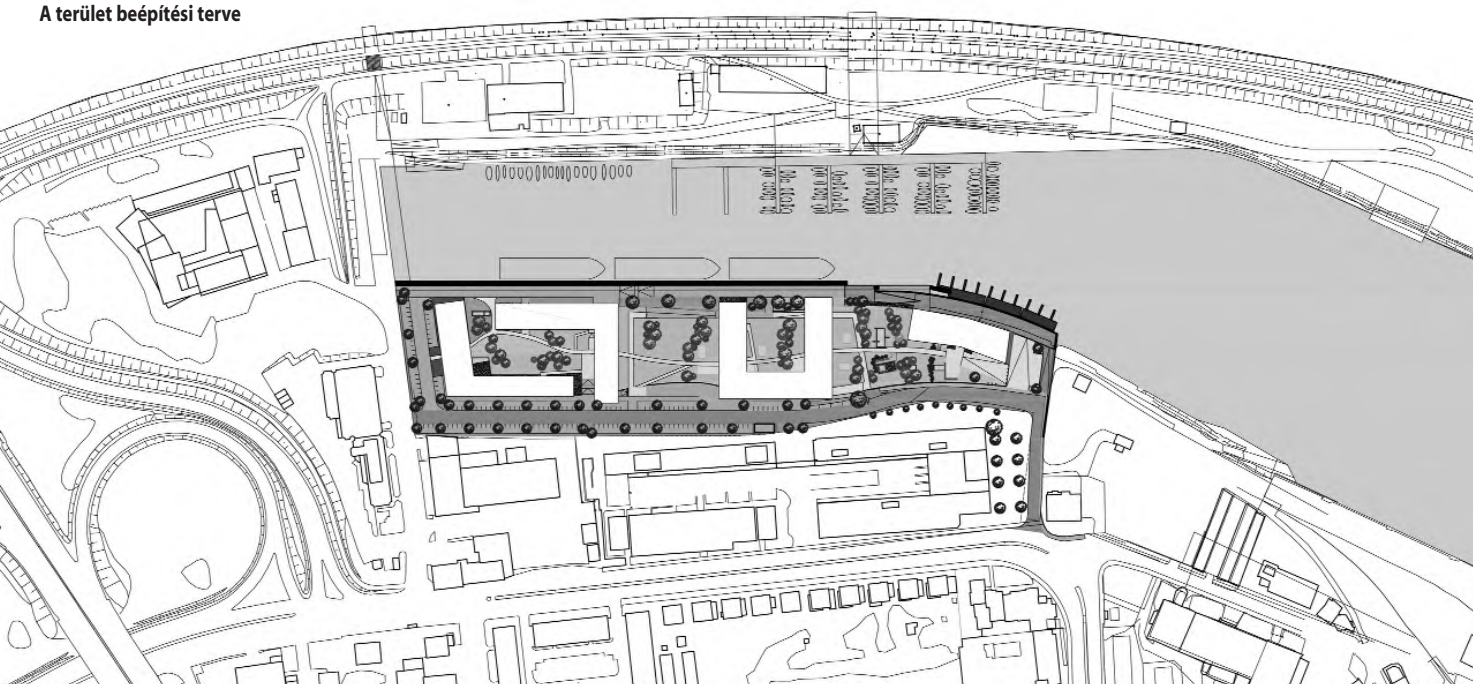

A tömegek kiemelésével eltérő
minőségű külső terek alakultak ki
a beépítésben

HAJÓVAL HAZAÉRKEZNI: TÁRSASHÁZAK A DUNA PARTJÁN

Winterhafen „Téli kikötő” lakóterület fejlesztése, Linz, Ausztria

A terület beépítési terve

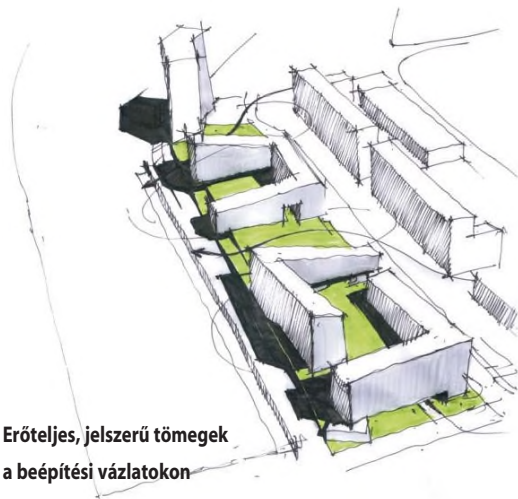

gát a Duna közelségével, azonban ezeknél a beépítések-nél a lakók vízzel való kapcsolata gyakran nem több a vízpart látványánál. [2]

Linz város korábbi téli kikötője, a Winterhafen lakóterület fejlesztése egy új típusú, élőbb ember-víz kapcsolat lehetőségét veti fel. A terület funkcióvesztése miatt a vá-

A beépítés madártávlatból

Az épületek jelként való viselkedését a tükröződés is hangsúlyozza

Erőteljes, jelszerű tömegek a beépítési vázlatokon

Amikor egy folyóparti településről beszélünk, óhatatlanul egy nyüzsgő, élettel teli vízpart képét látjuk magunk előtt. Elképzeljük a különböző típusú közterületeket, melyek biztosítják a városi zajból való kikapcsolódás és a vízzel való összekapcsolódás lehetőségét. Ilyen vízparti területfejlesztésre számtalan pozitív mintát találhatunk Európában: például a hamburgi HafenCity hatalmas multifunkcionális Elba-parti beépítését. [1] Azonban ha jobban belegondolunk és megnézzük például a budapesti helyzetet, gyorsan fel kell ébrednünk: a Duna menti területek hasznosítása alulmarad, mintha annak pozitívumai nem lennének egyértelműek. Ismeretes, hogy a fővárosban több fejlesztés alatt álló lakópark hirdeti ma-

Az épületek között
különböző minőségű
közterületek
helyezkednek el

Irodalom / References

- [1] Bruns-Berentelg, Jürgen: „Hafencity Hamburg – Identity, sustainability and urbanity”, *HafenCity discussion paper*, No 3, Hamburg 2014.
- [2] Garay, Márton – Benkő, Melinda: „Between Waterway and Railway – Industry along the Danube Riverside in Budapest”, *Periodica Polytechnica Architecture*, Vol 45, No 2 (2014), pp 53-58, DOI: <<https://doi.org/10.3311/PPar.7554>> [utolsó belépés: 2019-05-13].
- [3] Hohensinn Architektur [honlap], hozzáférhető: <<http://www.hohensinn-architektur.at/project/winterhafen-linz/>> [utolsó belépés: 2019-05-13].
- [4] Linz Winter Harbour – Living on the Danube – World-architects [blog], hozzáférhető: <<https://www.world-architects.com/en/>> [utolsó belépés: 2019-05-13].

rosvezetés már 2003-ban döntött a Duna-part belváros-hoz közelebb eső, üresen álló telkeinek hasznosításáról. Tervpályázatot írtak ki, amely az egész téli kikötői partszakasz megújítását magában foglalta. A cél egy vegyes funkciójú új városrész létrehozása volt a jól működő technológiai központ (Techcenter) és a vízpart között. A pályázat lefolytatását és további vizsgálatok elvégzését követően a teljes kikötői terület beépítésének fejlesztését ütemezték. Ennek első szakasza a Hohensinn Architektur iroda terveinek megfelelően 2014-ben megvalósult négy épületegységből álló fejlesztés.

A vízparton elhelyezkedő beépítés egyszerű formákból áll: két L alakú, egy U alakú lakóépület és egy egyszerű vonalú irodaház alkotják. A határozott, egységes karakterű tömegek szoborként állnak a víz partján, a jel szerepét is betöltve az új fejlesztési területen. A szoborszerűséget erősíti az egység kiemelése a „fedélzetre”, az alatta húzóódó földszinti területen garázsok, üzletek és egyéb publikus funkciók kaptak helyet. Ezt a szintet átlátások és átjárások kötik össze a felette elhelyezkedő fedetlen közterületekkel és zöldfelületekkel. A köztéri fedett-nyitott terek típusait színesítik az irodaépület átjárható árkádjai, nyitott teraszai és átlátható üvegfületei. Kisebb mértékű a nyitás a lakófunkciójú épületek alsó szintjein,

melyek homlokzati kialakításában a sávok homlokzatburkolat és a nyílások rendszere zárt egységet tükröznek. Ezt a rendet kívánják oldani az alsó szintek tömegének töredezett megszakításai és a felső szint nagyvonalú ferde levágása.

A három lakóépület tömegformálását és téri kialakítását az élıhetőség mellett a Dunával való közvetett kapcsolat határozta meg. Az épületek mélységének méretét a két irányból való bevilágíthatóság és átszellőztethetőség adta. A lakások a középfolyosós és a fogatolt közlekedők vegyítésével létrehozott rendszerben helyezkednek el, biztosítva ezzel a lakóegységek kényelmes megközelíthetőségét. Minden lakáshoz tartozik egy belső, védett terasz és egy – az épülettömegeből kiálló – erkély is, amelyeket eltolható üvegfal választ el egymástól, lehetővé téve a terasz egy részének téliesítését, vagy akár a teljes terület nyitva tartását. Ezzel a megoldással lehetőség nyílik lakóegységenként reagálni a vízparti területeken jellemző szélsőséges időjárási viszonyokra. [3]

A lakók vízparttal való közvetlen kapcsolatát egyrészt a lakásokhoz vásárolható vagy bérelhető, a part mentén végig elhelyezett hajókikötők képezik. Ezek mindennapos használatával a Duna hasznos közlekedési felületté válik, így nem csak látványelemként szolgál a lakóépüle-

tek előtt. A beépítés nyugati végén, a tágas közterületekhez kapcsolódóan egy nagyméretű, vízre futó stég kapott helyet, melynek használata teljesen nyitott a város-lakók számára. [4]

A beépítés erőssége a vízzel való kapcsolat lehetőségeinek több léptékben és eltérő módszerekkel való kihasználása. A beépítés módja és elemei illeszkednek a vízparthoz, az épületek tükröződése hangsúlyozza ezt a kapcsolatot és erősíti a jelként való működést. Emellett a lakásokat, azok lakóit és a városiakat számtalan téri szituációval hozza közelebb a vízhez. Remélhetőleg ez a projekt jó példaként szolgálhat a jövőbeli budapesti vagy egyéb Duna-parti lakóparkfejlesztéseknek, és a linzi lakóterületen alkalmazott módszerek közül egy-kettő viszaköszön majd a hazai vízparti lakóépület-tervezések során.

Babos Annamária

A lakóépületek homlokzata zárt rendszert mutat

A Duna túoldaláról látszanak a házak előtt parkoló hajók

Építész: Josef Hohensinn
(Hohensinn Architektur)
Beruházó: BCL – Bürocenter Linz
Errichtungs- und
VerwaltungsgmbH
Rajzok: Hohensinn Architektur
Fotók: Mark Sengsbratl
Architekturfotografie

Többszintű tagoltság

A FOLYTONOSSÁG IGÉNYE NÉLKÜL

Az új Zuckermanel Pozsonyban

Az ezredforduló óta Pozsony városképe jelentős átalakuláson ment keresztül, és ez sehol sem annyira szembetűnő, mint a Duna-parton. E jelenleg is tartó folyamat nyomán nem csupán a városnak a folyó felől kirajzolódó sziluettje módosult az intenzív toronyházépítési hullám következtében, hanem maga a folyópart is új, nagyléptékű fejlesztések célterülete lett. Az elmúlt tizenöt évben sorra épültek be a városközpont közel eső, jórészt rosszabb ideje kihasználatlan folyóparti területek, ezenfelül az ipari kikötő újrahasznosítása is évek óta napirenden van. Pozsonyra jellemző módon e fejlesztések kevésbé összehangoltan, elsősorban a befektetők érdekei mentén, e területek jövőjéről folytatott komolyabb társadalmi párbeszéd nélkül valósultak meg. Különböző okoknál fogva, amelyek között meghatározó a Pozsonyt negatí-

van érintő területi fejlesztési politika, valamint általánosan a közösségi célú fejlesztések alacsony szintű állami finanszírozása, a városvezetés e helyzetekben nem igazán volt képes a folyamatok kezdeményezőjévé vagy alakítójává válni. [1] [2] Ezzel együtt eme projektek nagyobb része a várost új közterekkel gazdagította, lakóit közelebb hozta a folyóhoz, illetve az utóbbi években a látványos fejlesztések a helyi civil társadalmat is mozgósították a folyópartok használatának kérdése körül.

A jelenleg kihasználatlan terek kapcsán a közelmúltban felélénkült viták középpontjában a Duna-part mellett az egykori Váralja területének jövője áll. [3] A városhelyet nyugatról és délről közrefogó történelmi városrész sorsa jól illusztrálja Pozsony modern kori fejlődésének viszontagságait éppúgy, mint az elmúlt hatvan év

urbanisztikájának szemléletváltásait. A fallal körülvett óváros és a vár, valamint a vár és a Duna között kialakult, három részre tagolódó település a 16. századtól a Pálffy család birtokát képezte, 1713-ban szerzett mezővárosi kiváltságainak köszönhetően a 18. században élte virágkorát, épületeinek többsége is e korból származott. Miután 1848-ban Pozsonyhoz csatolták, fokozatosan hanyatlásnak indult, és alacsony státuszú lakóövezetté vált. Rendezésére, illetve szanálására már a múlt század fordulóján és az 1940-es évek elején is születtek elképzelések, mígnem 1957-1968 között szinte teljes egészében elbontották. [4] [5] Ekkor a nyugati részén, az egykori zsidó negyed helyén a Szlovák Nemzeti Felkelés hídja északi hídfője és az arra vezető négysávós autótút épült, míg a folyó mentén húzódó részeire, a Vödric és a Zuckerman del területére az Athéni Charta elveit követő modernista beépítés került volna, amelyből csupán egy három pontházból álló együttes valósult meg. A bontásokat követően a Váralja épületállományából nagyjából egy tucat kiemelt értékűnek minősített épület maradt meg a Várlépcső körül és a Zuckerman del óváros felőli peremén, ám míg az előbbiekre a nyolcvanas évek

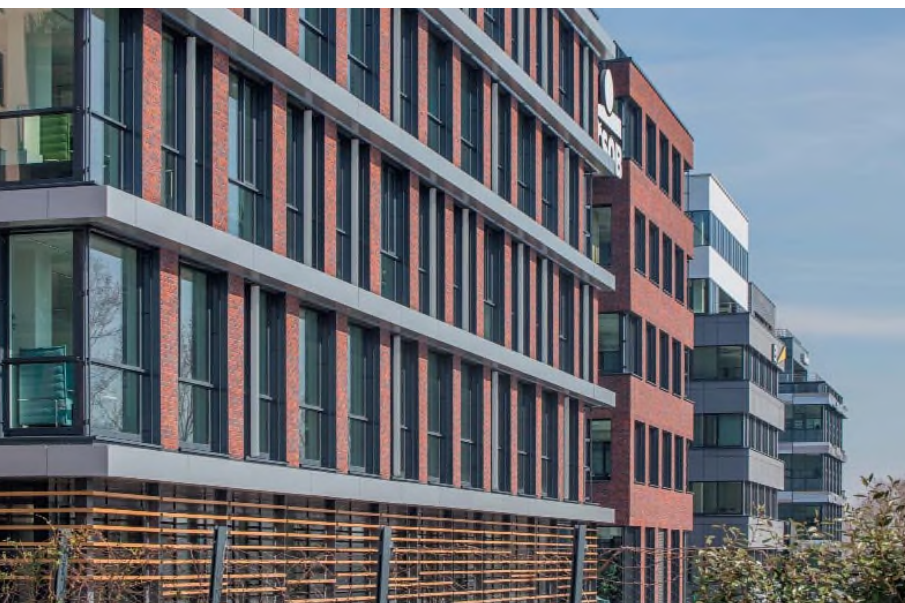
Élet a régi Zuckerman del főutcáján az 1920-as években

végén posztmodern stílusú társasházak épültek, a Zuckerman del területének nagy része a közelmúltig üresen állt, és leginkább parkolóként szolgált.

E terület nyugati részét választotta ki 2006-ban a pozsonyi ingatlanfejlesztések egyik legjelentősebb szereplője, a J&T Real Estate egy új, vegyes funkciójú beépítés számára. Ez a közel 10 000 m²-es térség a Zuckerman del egykori főutcájára felfűzött műemléki épületegyüttes megmaradt reneszánsz és barokk épületei és a hatvanas évek elején épült három tizenhárom emeletes pontház között terül el. A várhegy és a Duna közti fekvése, illetve az óváros szomszédsága folytán kiváló táji és város- szerkezeti adottságokkal rendelkezik, ezenkívül a város

A hely szellemét sajnos nem sikerült megidézni

A Duna felől kényszeredett heterogenitás uralja az összképet

A ČSOB bank irodatömbje a közterülettel minimálisan kommunikál

A kilátóval ötvözött felüljáró

eme része szimbolikus jelentőséggel is bír, hiszen közvetlenül felette, a várhegy tetején emelkedik a volt királyi palota és a szlovák parlament épülete.

A beépítési terv elkészítésére a pozsonyi Bouda Masár építésziroda, az egyes épületek megtervezésére az utóbbi mellett az A.M. Architects úgyszintén helyi csapata kapott megbízást. Mivel a fejlesztés a műemléki övezet részét képezi, az illetékes hatóság korlátokat szabott a homlokzatok méreteire és megjelenésére vonatkozóan, továbbá azt kérte, hogy a beépítés bizonyos fokig illeszkedjen az eredeti telekfelosztáshoz. Ennek ellenére sem a folytonosság igénye, sem a kontextuális érzékenység nem igazán érvényesül a végeredményen, az együttes a szlovák fővárosra egyébként is jellemző karakterbeli váltásokat és töredezettséget mutat. A tömbosztás felidézése erőteljes léptékváltással társul, amelyet az egyidejű új beépítés a monotonitást oldani szándékozó erőltetett heterogenitással sem tud ellensúlyozni. Az új épületek nem kerülnek látható párbeszédbe a vakolt, lyukarchitektúrás, pár szintes műemléki együttessel, az alkalmazkodás szándéka ehelyett inkább az utóbbi és a modernista pontházak között átmenetet mutató épületmagasság révén érzékelhető. Az összképet a korszerűsége törekvés dominálja, a hely szellemének sajátosságait a projekt csak áttételesen és kissé kényszeredetten volt képes beépíteni. Erre a leglátványosabb példa a híres osztrák szobrász, az élete utolsó éveiben a Zuckermanelben élő Franz Xaver Messerschmidt karakterfej-másolatainak elhelyezése a róla elnevezett központi téren.

Köztéri szempontból a projekt legfőbb hozadéka egyértelműen a Duna és a Zuckermanel között futó autótutat áthidaló gyalogos-felüljáró, amely az új beépítés megemelt szintű központi teréből nyílván mólószzerűen egy, a parti sétány fölé magasodó kilátóteraszba torkollik. A sétányról felvonón megközelíthető felüljáró kialakításával nem csupán egy rendhagyó elhelyezkedésű, emelt szintű köztér jött létre, hanem szorosabb kapcsolat létesült a Zuckermanel és a folyópart között. Ezenfelül a fejlesztő vonzó tájépítészeti megoldást alkalmazott a várhegy lábánál magasodó kőszirt szűkebb környezetében, és felújította a várhegy sziklafala és az új beépítés között húzódó tanösvényt. A ligetes hegyoldal megújított használata és bekötése a városi sétaútvonalakba izgalmas ellenpontját adhatja az erősen a Dunaparra fókuszáló gyalogostengelynek. Egyelőre viszont az új beépítés – feltehetően a funkciók és szolgáltatások jellege folytán – alacsony köztéri kihasználtságot mutat, és ezt a deficitet csak tetézi, hogy az utcaszintnek lényegében nincs kapcsolata az épületekkel.

Összegzésképp elmondható, hogy míg az egyes épületek karaktere önmagában kevésbé tűnik figyelemreméltónak, a korábban évtizedeken át parlagon heverő terü-

let újrastrukturálása és újbóli használata, illetve tágabb viszonylatban a város belső kapcsolatainak erősítése pozitív fejleményként értékelhető. Az új együttes a Zuckermannelal szomszédos Vödrice területének beépítésével tehet szert szervezettebb kapcsolatra az óvárossal, miközben a Vödrice újjáépítéséhez néhány éve készült beépítési vázlatok a történeti kontextus iránt érzékenyebb, a korábbi beépítés morfológiáját szorosabban követő elképzelésről tanúskodnak. És mivel a helyi nyilvánosság a Váralja további sorsát egyre kritikusabb figyelemmel övezi, talán arra is van némi remény, hogy a hátralevő, foghíjakat pótló fejlesztés a lépték és a homlokzati megjelenés szempontjain túl egyéb tekintetben is illeszkedik majd a városlakók valós igényeihez.

Fenes Tamás – Németh Ádám

A várhegy oldalán futó felújított tanösvény (felső kép)

Az új beépítés alatt húzódó Duna-parti sétány

Irodalom / References

- [1] Machala, Branislav: „The uneven struggle for bluefields: waterfront transformation in post-socialist Bratislava”, *Hungarian Geographical Bulletin*, Vol 63, No 3 (2014), pp 335–352.
- [2] Buček, Ján: „Urban development policy challenges in East-Central Europe: Governance, city regions and financialisation”, *Quaestiones Geographicae*, Vol 35, No 2 (2016), pp 7–26.
- [3] Luther, Daniel: „Active citizens and the historical identity of a city: The case of Bratislava-Podhradie”, *Slovenský Národopis*, Vol 63, No 4 (2015), pp 355–365.
- [4] Kemény, Lajos: *A pozsonyi vár és a váralja*, Steiner, Pozsony 1933.
- [5] Bútora, Ivan: „Who destroyed the Podhradie? The Postwar Fate of Podhradie”, in Eduard Niňanský – Ivan Bútora (eds): *Stratené mest – Lost City – Verlorene Stadt – Elveszett város Bratislava – Pozsony – Pressburg*, Marenčin PT, Pozsony 2011, pp 371–446.

Korszerű mintázat a homlokzaton, kevés közterületi kapcsolattal

Építész: Juraj Almássy, Peter Bouda, Richard Čečetka, Katarína Šiarniková, Ivan Masár, Laura Jakabčínova (Bouda Masár architekti, s. r. o.), Boris Schultz, Richard Balá i, Štefan Vrabec, Juraj Murín, Martina Boháčová, Ivana Kvietková (A.M. architects s. r. o.).

Megrendelő: Zuckermannel byty s. r. o., J&T Real Estate a. s.

Generálkivitelező: Strabag Pozemné a in inierske staviteľ'stvo s. r. o.

Fotó: Fenes Tamás, pozsonyikifli.sk

A város és a természet határán: Új-Belgrád látványa, előtérben a Duna- és Száva-parti úszó épületek

VÁROS ÉS TERMÉSZET HATÁRÁN

ArkaBarka, Belgrád

A Duna és a Száva torkolatánál elhelyezkedő Belgrádnak szerves a kapcsolata a folyópartokkal. A Száva keleti oldalán felépült város stratégiai jelentőségét mindig is a folyó adta, míg szerencsés módon, a nyugati oldalon a 20. század második felében megvalósult Új-Belgrád nagy városfejlesztési tervei és a városon átvezetett autópálya nem érintették a folyópartokat. Figyelembe vették a folyópartok rekreációs, gyalogosbarát közhasználatának fontosságát, így a torkolatnál kialakított Barátság park megmenekült a túlzott beépítéstől. [1]

A park Belgrád történelmi városközpontjától nyugatra, Új-Belgrád területén, az Ušće városrészben található. Hivatalos felavatása 1961. szeptember 7-én volt, az „el nem kötelezett országok” csúcstalálkozóján megszervezett szimbolikus faültetéssel, melyet az elkövetkezendő évtizedekben a világ több vezető politikusa is követett,

így a Barátság park a kultúrák befogadásának szimbolikus helye lett.

Belgrádban ezzel párhuzamosan azonban egy másik átalakulás is elindult. Predrag Pedja Ristić Isus 1962-ben a Száva Ada Međica szigetén „fára épített házával” a városi nomádság egy új mintáját hozta létre. Tettével sokakat ösztönzött arra, hogy a város határain belül keressék az elvonulás lehetséges új típusú helyeit. [2] Mindez lendületet adott a természetközeli és folyóparti spontán építészeti kialakulásának, és az értelmiségi közeg diskurzusaiba beemelte az alulról jövő kezdeményezések létjogosultságát. A vízre kitelepült létesítmények az urbanus környezettől elszakadó, mégis könnyen elérhető, városközponti alternatív találkozóhelyeket biztosítottak. Később megjelentek kávézók, éttermek, lakóhajók, és természetesen szórakozóhelyek is. A 2000-es évekre a Szá-

va partján kialakult kulturális és szubkulturális létesítmények sora a turizmus fellendülésével Belgrád egyik legnépszerűbb látványossága, sőt a város brandjének fontos eleme lett. [3][4]

A Barátság park peremén megjelent első úszóművek kihasználták mind a terület, mind az ilyen jellegű építés szabályozatlanságának joghézagait. Az első „hajók” építési és létesítési engedély nélkül jöttek létre, de közben nagyobb érdeksérelmet nem okoztak, nem használták túl a területet, ugyanakkor jelentősen hozzájárultak a turisztikai és szabadidős igények kielégítéséhez. Alulról jövő, spontán kezdeményezések voltak, számuk folyamatosan bővült, fokozatosan belakták a területet. Ezek a fenntartható úszóművek általában rugalmasan alakíthatók, nem foglalnak el értékes földterületeket, a beépített passzív technológiáknak köszönhetően energiahatékonyan tudnak működni, és alkalmazkodnak a folyók vízszint-ingadozásához is. [5]

Jelenleg a torkolatközei Duna-ágban megközelítőleg 70 úszómű van, közülük hat olcsó szálláshelyként működik. A szálláshelyek – vagy hostelök – építészeti kialakítása általában véve sajátos irányvonulat képvisel, azonban maga az épületfajta definiálása sem feltétlenül egyszerű, hiszen az épületek jellemzően eltérő célcsoportok igényeire reagálnak. A hostelök költséghatékony lakhatást nyújtanak, többágyas szobákkal rendelkeznek, de biztosítanak olyan közös helyiségeket, ahol más hátságos turistákkal is lehet ismerkedni az épületfajta nagyon speciális, informális hangulatot biztosító közegében. [6] A hostelök világa olyan változtatható terek kialakítását is feltételezi, melyek a folyamatosan alakuló igényekre

Barátság park a Duna és a Száva torkolatánál Új-Belgrád moduláris városfejlesztési tervének modelljén a belgrádi Várostervező Intézetben, 1962 [1]

reagálni képesek, így jól összeilleszthetők az úszóművek rugalmasan átépíthető felépítményeivel.

A területen lévő „úszóművek” közül szimbolikus jelentőséggel bír az ArkaBarka Hostel épülete, mely karakteres építészeti arculatával összekötötte a kivonulás igényét a város új turisztikai identitásával és ebben az egyedi közegben hoz létre új, szállásjellegű épületet. [7] Az úszómű építése 2006-ban kezdődött, és az elmúlt 13 év alatt folyamatosan fejlődött, ahogy a használói célcsoport igényei egyre finomodtak. Évről évre kisebb-nagyobb átalakításokkal bővült a funkció, majd az építkezés második nagy üteme 2016-ban valósult meg Vasiliki Akritidou, Mladen Grbić és Georgia Papanastasiou építésszek tervei szerint, de valójában a tulajdonos Miodrag Zrnić folyamatos közreműködése mellett. A nőtt jelleget magán hordozó együttes mára egy nemzetközileg is sikeres karakteres arculattal bíró szállóvá vált. Az egyedi díszítésű szobák és apartmanok nagy része saját fürdővel rendelkezik, nagyobb közösségi helyiségek és szauna is található az épületben, míg az újabb épületrész felső szintjét a tulajdonos saját lakása foglalja el. A belsők ka-

Építész:
Vasiliki
Akritidou,
Mladen Grbić,
Georgia
Papanastasiou

A természet határán: a Barátság park és az úszóművek közötti szerves kapcsolat

Az ArkaBarka hostel játékos homlokzata a Duna felől

A szobák kapcsolata a vízzel fontos tervezési szempont volt. Reggeli kávé mellé kilátás a természetre

Közös használatú terasz közvetlen a víz felszíne mellett

A szobák egyedi festései erősítik az épület különleges karakterét

rakterét Jelena Davićo belsőépítész határozta meg, míg az egyes szobák egyedi festéseit Davico és Vuk Djuricković készítették. Homlokzati kialakítását a játékos és néhol perforált faburkolatok, a közösségi tereket a folyó és a teraszok felé feltáró, nagyvonalúan kialakított alsó szintű üvegfalak adják.

Az épület teljes egészében fából készült, felépítményét pallóvázas falszerkezet adja, amely amellest, hogy energiahatékony külső burkot alkot, könnyen átépíthető és alkalmazkodásra képes. Az épület hőigényét napenergiával ráségített hőszivattyús rendszer biztosítja, melynek segítségével az úszómű szinte teljesen autonóm módon működik.

Az épület legfontosabb tanulsága azonban nem az energiahatékony, hanem az ArkaBarka és környeze-

tének kapcsolata, ahogy informálisában és alulról jövő építkezésében rejlő nyitottságával és alkalmazkodóképességével kiterjeszti a város publikus és félpublikus tereit. A parkhoz csatlakozó magánfejlesztők új, magántulajdonú, de közhasználatú tereket hoznak létre a területen, így együtt városi szinten is jelentős turisztikai, de elsősorban szabadidő-eltöltési lehetőséget, folyóparti térhasználatot biztosítanak a város és a természet határán.

Szabó Árpád – Klaniczay János

Irodalom / References

- [1] Jovanović, Jelica: „Mass Heritage of New Belgrade: Housing Laboratory and So Much More”, *Periodica Polytechnica Architecture*, Vol 48, No 2 (2017), pp 106–112, DOI: <10.3311/PPar.11621>.
- [2] Gajić, Bane: „Hogyan váltak az úszóművek Belgrád fontos részévé?”, *Vice* [online], hozzáférhető: <<https://www.vice.com/rs/article/d3by9m/kako-su-splavovi-postali-vazan-deo-beograda>> [utolsó belépés: 2019-03-25].
- [3] Tomić, Vesna: „Chance for ‘Creative City’ turn in Belgrade”, in Benkő Melinda – Kissfázekas Kornélia (eds): *Understanding Post-socialist European Cities*, L’Harmattan Kiadó, Budapest 2019, pp 28–43.
- [4] Bán, Dávid: „Boldog belgrádiak?”, *Építészfórum*, 2019-01-31 CEST 18:00, hozzáférhető: <<http://epiteszforum.hu/boldog-belgradiak>> [utolsó belépés: 2019-03-22].
- [5] Shahryar, Habibi: „Floating Building Opportunities for Future Sustainable Development and Energy Efficiency Gains”, *Architectural Engineering Technology*, Vol 4, Issue 2 (2015), DOI: >.
- [6] Hory, Gergely – Major, Zoltán – Müllner, Péter – Benkő, Melinda: „Exploration of spatial design issues at backpacker hostels in Budapest’s historic center: Informality, density, and adaptability”, *Frontiers of Architectural Research*, Vol 6, No 6 (2017), pp 157–168, DOI: <10.1016 /j.foar.2017.02.005>.
- [7] Nyáry, Erika: „Genius loci mindenek felett”, *Metszet*, Vol 4, No 4 (2013), pp 18–21.

Építésszek: Vasiliki Akritidou, Mladen Grbić, Georgia Papanastasiou

Tulajdonos: Miodrag Zrnić
Belsőépítész: Jelena Davićo
Falfestések: Davićo és Vuk Djuricković

Befektetők: Miodrag Zrnić, Vasiliki Akritidou, Damir Junuzović

ArkaBarka hostel építése: 2007

ArkaBarka 2 építése: 2016

Helyszín: Barátság park (Park prijateljstva) – Duna/Száva, Belgrád, Szerbia

Fotó: Miodrag Zrnić, Fonyódi Mariann, Szabó Árpád

A vízre épített hostel nagy előnye a természettel való közvetlen kapcsolat

DUNAI SZEZON

Időszakos közösségi terek a Duna-parton

Budapest vonzerejét az idelátogatók számára páratlan városképe, világörökségi területei, historikus belvárosa jelenti. És persze a Duna. Tanulságos a turisták szemével látni a partot, akik a Szabadság híd összekötőelemeiben naplementét nézve borozgatnak, és a rakpart életveszélyes forgalmán keresztül is leküzdi magukat a vízhez. A város ma robbanásszerű turisztikai növekedést él meg, ez gazdasági előnyei mellett feszítő konfliktusként jelenik meg, különösen a közterületeken, így a parton is. A belvárosi Duna-part közvetlen használatát azonban mind az alsó rakpartok forgalma, mind a vízparti látványt elfoglaló szálloda- és rendezvényhajók sora ellehe-

tetleníti, a városlakók többségének mentális térképéről szinte hiányzik a folyó. Jó hely, amit mégsem használunk. Egyszerre van túlhasználat a belvárosban és elfeledettség azon kívül.

Az elmúlt években megjelentek olyan alulról jövő, közösségi kezdeményezések, melyek időszakosan, de birtokba vették a Duna-partot, igényként a szezonális vendéglátás trendjét is átalakították, és a túltelített, hozzáférhetetlen belvárosi partok helyett a külső helyszíneken, a Rómain, a Népszigeten vagy a déli részeken kerestek helyet. Az időszakos közterület-használat mind imázsformáló, mind közösségi célú, használatbővítő szerepében fontos része a városképnek, a kapcsolódó területek gazdasági prosperitását támogatva turisztikai célokat is szolgál a városlakók megelégedettségén túl. [1] A kisebb léptékű Duna-parti közösségi fejlesztéseknek rövid és középtávon ugyan elsősorban lokális jelentőségük van, azonban a turisták egyre nagyobb hányada mutat érdeklődést az egyedi, helyiek által kedvelt, a városnézésen túlmutató látnivalók iránt, hiszen az ide érkező turisták közel fele a 25–44 éves korosztályba esik. [2] A külső területek felélesztése emiatt lehetőség a turizmus koncentrációjának oldására is, eszközként hatékonyan tolva ki a belvárosi Duna-használat – forgalom miatt nehezen megvalósítható – igényét a külső városrészek felé.

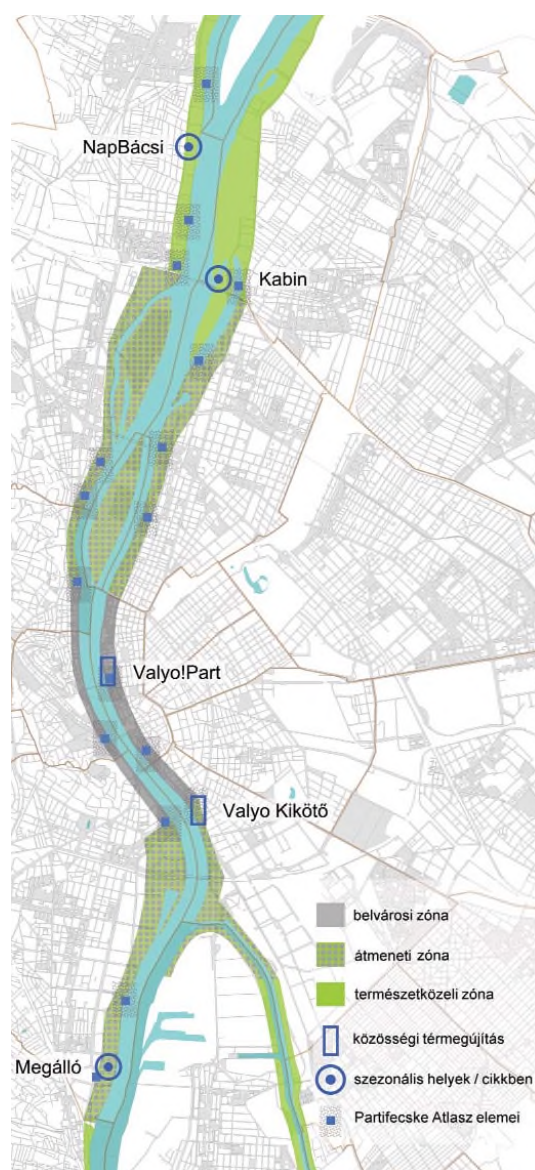
A cikk a szezonális használat építészeti megjelenését járja körül, bemutatva az ideiglenes építészet arculati rendszerként való kezelését, néhány, az elmúlt években Budapesten megépült példát és a közösség szerepét egy-egy parti terület fejlesztésében.

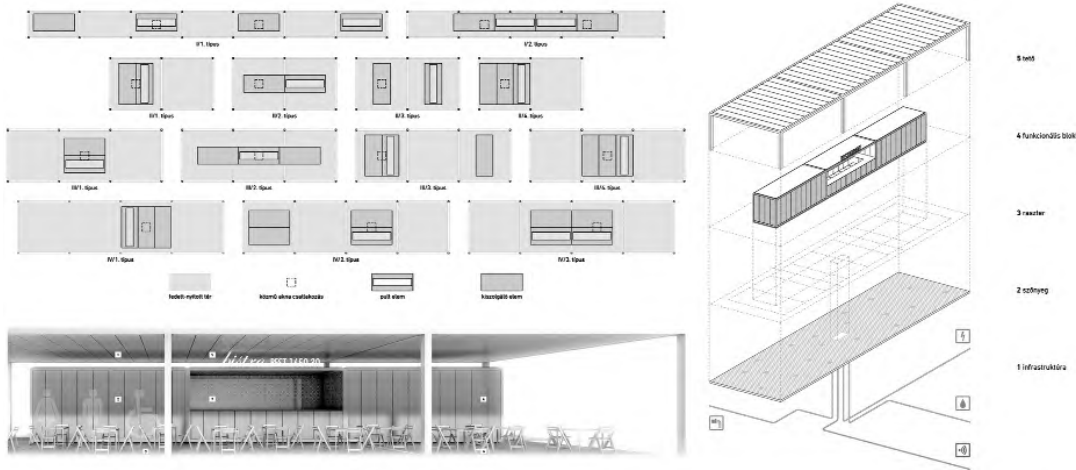
Partifecskek atlasza

A Duna-parti idényszerű használat arculatának kialakítására készült el a főváros megbízásából 2016-ban a Partifecske atlasz, a Zsuffa és Kalmár Építész Műterem munkájaként. A kiadvány a Duna-part örökségi látványába minőségében illeszkedő pavilonok flexibilisen alakítható, moduláris elemrendszerét mutatja be, mely rendszer állandó és változó elemekkel is számol. A megoldás egyszerre racionális, tiszta: rendszerben látjuk, mi, hol és hogyan alkalmazható, ugyanakkor érzékeny, ahogy a környezethez illeszkedve jelenik meg az infrastruktúrát és a finom tömegeket is csatlakoztató mozaikos szőnyeg.

A folyópart jellegzetes közterület-használati zónái és a szezonális használat új lehetőségei

Ábra: saját szerkesztés

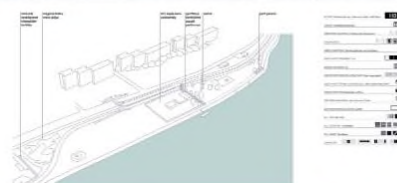
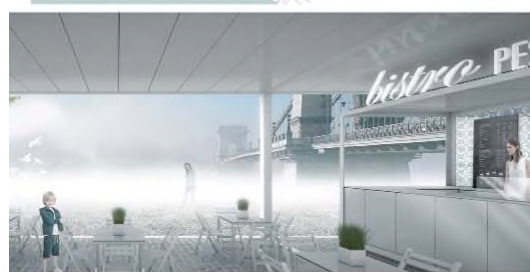
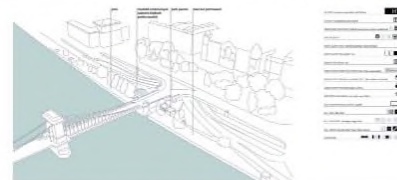
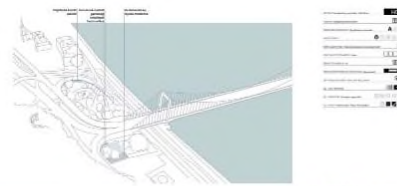

Partifecske-pavilonok flexibilisen alakítható, moduláris elemrendszere

Ábra: Partifecske atlasz

A pavilonok elhelyezését és az ahhoz kapcsolódó attitűdöt háromféle helyzetben vizsgálták, amelyekre mintaterveket is készítették: a) belvárosi környezetben illeszkedés, b) kiemelt területen szigorú szabályozás, c) külső területeken kísérletezés. Az elhelyezés a meglévő városi helyzetek belakását állítja előtérbe, így hasznosulhatnak olyan különleges helyzetek is, mint a hidak alatti terek. A kézikönyv a közterületek átmeneti hasznosításának lehetőségei mellett a szükséges vizuális rendrakás témakörét is körüljárja. A kritikus látványelemzést követően a part menti sáv és a kikötői úszóművek környezetének megtisztítására is tesz javaslatot. A kötetnek kettős célja volt: a jelenleg alulhasznosított területek időszakos használatának előkészítése (támogatás), illetve a túlhasznált területek épített elemeire vonatkozó szabályozási környezet megteremtése (ellenőrzés), mely később Budapest településképi arculati kézikönyvének (2017) Duna-parti fejezeteibe [3] épült bele.

Pavilonok terve háromféle helyzetre: a) illeszkedés: Erzsébet hídnál; b) szigorú szabályozás: Lánchídnál; c) kísérletezés: Tímár utcánál

Ábra: Partifecske atlasz

Vízállásjelentés és kabinok

A kísérletező attitűdre a külső területeken találunk izgalmas, megépült példákat. Közös bennük, hogy az ideiglenesség esztétikája állandó és időszakos elemek finom egyensúlyában jelenik meg, szellemesen reagálva a vízszintek és az idő változásaira.

A Napbácsi olyan hely, ami mintha mindig is ott lett volna, pedig a Római-parton itt építmény csak tavasztól ősziig helyezhető el. Ezért is lett épület helyett jármű, így a Napbácsinak van műszaki vizsgája, rendszáma és féklámpája is. [4] Egy folyónak napról napra változik a vízszintje, idenybeli használata, áradások idején a folyó menti táj radikálisan átalakul. Erre reagál a hely alapkoncepciója, ahol nemcsak a bár tud árvíz esetén arrébb gurulni, de a partot használó nyugágyak és keréken guruló talicskaasztalok is a változó vízálláshoz igazíthatók. A természetes partból, vízállásból kibontott terv a spon-tán használatra épít, a tervezők, Kalmár László, Krona-

Irodalom / References

[1] Michalkó, Gábor: *Boldogító utazás*, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest 2010, p. 66.

[2] KSH: A Magyarországra tett külföldi utazások száma, hozzáférhető:

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_esves/i_ogt006.html> [utolsó belépés: 2019-04-30].

[3] *Budapest településképi arculati kézikönyve*, Fővárosi Közgyűlés 1319/2017 (IX 29) határozatával elfogadva, pp 159–179.

[4] Kalmár, László: „Napbácsi”, *Metszet*, Vol 8, No 1 (2017), pp 8–11.

[5] Hory, Gergely: „Tértermelés a Duna fölött – A Szabadság híd alternatív használatának téri vizsgálata”, *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 38–41, DOI:10.33268/Met.2019.3.7

[6] Oswald, Philipp – Overmeyer, Klaus – Misselwitz, Philipp: *Urban Catalyst – The Power of Temporary Use*, DOM Publishers, Berlin 2013, p. 32.

[7] Wood, Hannah: *Spatial Activism: Profiling a New Wave of European Architecture Collectives and Their Spatial Manifestos* 2017, hozzáférhető: <<https://archinect.com/features/article/149989510/spatial-activism-profiling-a-new-wave-of-european-architecture-collectives-and-their-spatial-manifestos>> [utolsó belépés: 2019-04-30].

[8] Lydon, Mike – Garcia, Anthony: *A Tactical Urbanism How-To in: Tactical Urbanism: Short-term Action for Long-term Change*, DOI <10.5822/978-1-61091-567-0_5>.

A Napbácsi egy jármű

Fotó: Napbácsi

A kabinok szabadon használhatók, a partron közösségi teret hoznak létre

Fotó: Szócs Edgár

A terület hullámtérben van, a kabinok helyzetükkel követik a vízszint ingadozását, a fontosabb elemek pedig áradás esetén elvihetők

Fotó: Horpácsi Dávid, checkinblog

Parthasználat mindig a vízállásnak megfelelően: talicskaasztalok és nyugágyak

Fotó: Napbácsi

vetter Péter, Kukucska Gergő, Mihály Eszter és Pelle Zita közös munkáját éppen ennek modellezése jelentette, nemcsak a papírtérben, de a kivitelezés során is.

A Népsziget időtlen, titkos világ, ahol az ipari múlt és a vízi sport jól megfér együtt. Az elhagyatottnak tűnő hely csak pár perc sétára van a metrótól. A partron első fecske volt az Északi vasúti összekötő híd lábánál 2017-ben megtelepedő Kabin, mely nemcsak újhullámos vendéglátást, hanem különleges arculatot is hozott. Tőcs Dániel formatervezőként jóval szabadabban kezdhették a tervezéshez, művészként kereste az inspirációt a helyben. A hajógyári múlt mellett a hely ipari hangulatát a vasúti híd traverzei és a hídépítő hajódarujai, konténerei is erősítették. A Kabin kialakításában ez a kettősség tükröződik: a szárazföld felől rejtetten, míg a Duna felé, a Római irányába jól láthatóan, legyezőszerűen felnyíló látvánnyal várja az érkezőket. A szürke-vörös-bézs vitorlák a növényzettel együtt szinte teljesen befedik a te-

raszt és a natúr felületekkel burkolt, konténerekből összeálló épületet, ami a klíma szempontjából is fontos volt. A névadó kabinok mesebeli, ártéri erdővel ölelt öbölre néznek, és bárki szabadon használhatja őket. Fontos volt, hogy nem elvenni akarta a partot, hanem inkább hozzáadni valamit, amitől még jobb itt.

A tervező kiválasztása piaci megbízótól szokatlan módon, egy inspiráló, szellemi feladványként kiírt pályázattal történt. Nem ez az egyetlen különleges azonban ebben a történetben, hiszen a tervező később a Kabin egyik üzletvezetője is lett, így lehetőséget kapva arra, hogy működésében kísérje és az újabb igények megjelenésével folyamatosan fejlessze a projektet. Kivételes helyzet, hogy dizájnerként nemcsak a hely vizuális, de akusztikai és kulturális arculatát is kézben tarthatja, így mindig egy lépéssel előrébb jár az azóta megjelent követők előtt. Kulturális programokat, koncerteket szerveznek ide, nem csoda, hogy a Kabin a DunaPest fesztivál egyik fontos helyszíne volt.

Dunai partközösség

Míg a Partifecske atlasz egységes arculatú elemekből felépülő rendszerben gondolkodik, addig a 2010 óta a Duna-partok felértékelésén dolgozó Valyo a lokálisan kialakuló elemekből épített hálózat mellett tesz hitet, ahol alulhasznosított területeket alacsony költségvetésű, kísérleti megoldásokkal, a művészet és a közösségfejlesztés eszközeivel keltenek életre és helyeznek fel a városlakók mentális térképére. A Duna belvárosi szakaszán 2011-ben a Duna-tanösvény kialakításával kezdődött meg egy három évig tartó közösségi termégyújtási folyamat, a Valyo!Part, a Lánchíd pesti hídfőjének akkor még kihasználatlan északi felén. 2015-ben sajnos már nem kaptak engedélyt az időközben felértékelődött közterület használatára, amely azóta már piaci hasznosításban állandósult.

Közösségi tér közös munkával: önkéntesek építették a Valyo Kikötőt

Fotó: Fonyódi Mariann

A szervezők készek voltak más dunai helyszíneket is feléleszteni. A védjeggyüké vált járműjükben télen mobil szaunát, nyáron mozi rendeztek be, irodalmi túrára indultak a Fiatal Írók Szövetségével a Duna mentén, köztéralkotási projektjükben pedig együttműködtek más tervezőkkel is, például a Kifolyó készítésekor a Beton workshopkal. A csoport számára a Szabihíd projekt nemzetközi ismertséget [5] és nagyszámú önkéntes segítségét hozta, akikre szükség is volt 2018-ban a Valyo Kikötő, az egyesülethez köthető újabb partszakasz létrehozásában. A terület használatához a kezelőtől az engedély megszerzése három évi munkába került. A heti rendszerességgel összeülő tervező- és programszervező csapat gyakran a helyszínen, stílusosan a partra állított szaunában dolgozott, itt találták ki a főbb elemek, a színpad, a konyha, a bár kialakítását és helyét, a minimális, helyszínrre szabott, egyszerűen, saját eszközökkel, aktivisták segítségével kivitelezhető infrastruktúrát. A közösségi városhasználat újabb kísérleti projektje sajnos csak egy évig tarthatott, azonban megmutatta az igényt

a Duna közelségében mindenki számára nyitott térre, ahol az elhanyagolt, ipari környezet is vonzó helyszínné alakulhat közösségek bevonásával.

Időszakosság és városfejlesztés

Az átmeneti használat stratégiái a megtalált helyeken a kortárs városi kultúra rendkívül sikeres, befogadó és innovatív részévé válhatnak. [6] Létrehozóit egyszerre jellemzi a társadalmi elkötelezettség és környezetalkító szerep, olyan fiatal kreatívok, építészek és dizájnerek, akik a tervezői pozícióból új feladatkörben a közösség részeként lépnek fel. [7]

Az időszakos használat és a közösségi kezdeményezések bevonása az alulhasznosított területek, különösen a Duna-part kevésbé frekvenciált területeinek megújításába fontos lehetőség lehet a főváros számára: a Duna-part étellel való megtöltésében, a megszokottól eltérő prog-

Ipari panoráma és buszok a Megállóban

Fotó: Fonyódi Mariann

ramok, tárgyak, helyszínek kialakításában, a közösségformálásban és a dunai arculat alakításában. A városvezetés számára pedig egy tervezett projekt társadalmi elfogadottságát is erősítheti, ahogy például Párizsban a Szajna-part gyalogos átalakításának sikerét is időszakos használatok sora előzte meg (Promenade des Berges de la Seine, 2013, tervezők: Franklin Azzi és Jean Christophe Choblet). Az önszerveződő csoportokon keresztül közvetlenebb kommunikáció lehetséges az egyéni városhasználókkal, ez lehetőséget teremthet a jelentős városmegújítási projektek előzetes tesztelésére, finomhangolására, bevonva a lakosságot is a tervezésbe. Ezek a tactical urbanism eszköztárát [8] is felvonultató kezdeményezések, civil aktivitások nemcsak frissességet hozhatnak egy város életébe, de az elindult folyamatok tesztelhetik a város tűrőképességét is, mennyire tolerálja a Duna-part ilyen átalakulását.

Fonyódi Mariann

PARTIFECSCKE ATLASZ

Tervezők: Zsuffa és Kalmár
Építész Műterem / Kalmár László,
Kronavetter Péter, Zsuffa Zsolt
Tervezés: 2016

Megbízó: Budapest Főváros
Főpolgármesteri Hivatal,
Városépítési Főosztály

NAPBÁCSI

Tervezők: Kalmár László,
Kronavetter Péter, Kukucska
Gergő, Mihály Eszter, Pelle Zita
Tervezés: 2013–2014
Kivitelezés éve: 2014
Megbízó: Napbácsi
Kivitelező: saját kivitelezés

KABIN

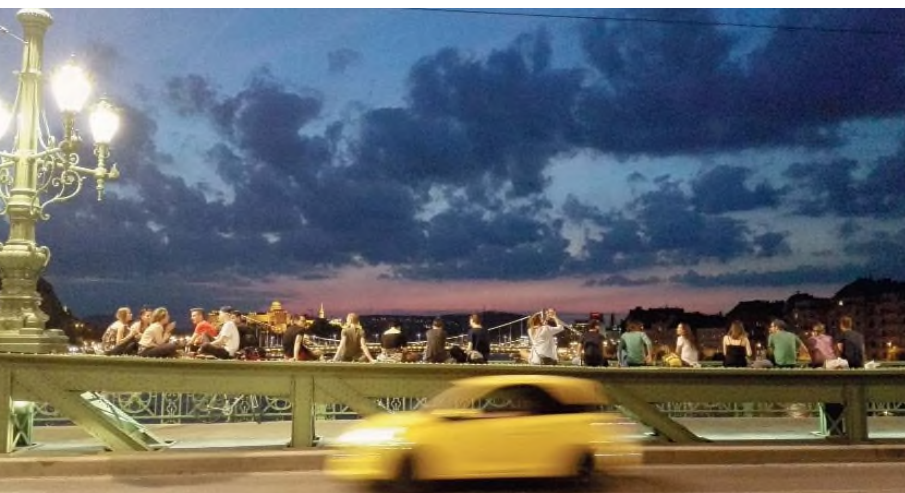
Tervező: Tőös Dániel formatervező, a Kabin egyik üzletvezetője
Tervezés: ötletpályázat 2016, tervezés 2017
Kivitelezés éve: 2017
Megbízó: Kabinpart Kft.
Kivitelező: Tőös Dániel, saját kivitelezés
Lakatosmunkák:
Marada Mihály, lakatos

VALYO KIKÖTŐ

Tervező: Kornai-Varga Dávid,
Nagy Péter építészek, Valyo
Statikus: Balázs Géza
Tervezés: 2017
Kivitelezés éve: 2018
Kivitelezés: Holánszky Réka,
Kornai-Varga Dávid, Lakatos Ábel,
Tömör Miklós, Dicle Sarman,
továbbá rengeteg önkéntes;
önkéntes koordinátor: Lohász Cili
Programszervezés: Péter
Benjamin, Szőke Tímea, Szöllőssy
Balázs, Vidra Péter
Hulladékgyaldalkodás és visszaváltható pohár: Zöldövezet

TÉRTERMELÉS A DUNA FÖLÖTT

A Szabadság híd alternatív használatának téri vizsgálata

A befüggesztett tartószakasz használata informális közösségi térként a híd hétköznapi működése mellett

A következőkben a budapesti Szabadság hídhoz kötődő jelenségeket fogok vizsgálni, melyek során az emberek váratlanul, a megszokottól és az előre tervezettől eltérően használják a híd nyújtotta környezetet, amely ennek hatására újraértelmezést nyer: először a híd hétköznapi működése mellett a tartókon kialakult informális közösségi pihenőhelyet, majd a 2016 nyarán útfelújítási munkák miatt bevezetett forgalomkorlátozás következtében megjelent spontán használatokat veszem sorra. Végül pedig azt mutatom be, hogy ezen utóbbi aktivitások hogyan alakították a híd használatát és identitását a rákövetkező években. Az írás célja az említett események téri értelmezése és azok beillesztése a vonatkozó térelméleti szakirodalom kontextusába.

A közvetlen emberi cselekvés mint a téralakítás eszköze

Hogyan hozhatók összefüggésbe emberi cselekvések, különböző tevékenységek által kiváltott események a tér, valamint a téralakítás fogalmaival? Michel de Certeau [1] megkülönbözteti a dolgok geometriai pozícióinak statikus rendszerét az azok között zajló mozgási irányokkal és időbeliséggel bíró folyamatoktól. Ezen utóbbi jelenségre használja a tér fogalmát. Példaként említi, hogy egy precízen megtervezett és megépített úthálózatot az emberek a sétálás gyakorlatával alakítanak térré. A tér ebben az értelemben tehát egy folyamat, amely aktualizálja, újírja a környezet elemeinek viszonyrendszerét.

Henri Lefebvre szerint a (társadalmi) tér (társadalmi) termék: [2] a társadalom tagjai mindennapi gyakorlataikkal, megélt élményeikkel, különböző gondolati konstrukcióik révén folyamatosan termelik a társadalom terét. Lefebvre értelmezésében tehát a tér nem kezelhető pusztán absztrakt, geometriai entitásként, hanem a társadalmi, gazdasági, politikai, fenomenológiai és egyéb további tényezők mind folyamatosan formálják azt, amiből következik, hogy a tér elvonatkoztatathatlan a társadalmat alkotó emberektől, akik azáltal, hogy használják, állandóan alakítják is. A tér elfoglalásának négy elvét fogalmazza meg, melyek a tér termeléséhez vezethetnek: ezek a dominancia (domination), kisajátítás (appropriation), eltérítés (diversion) és kooptáció (co-optation).

A dominanciát a hatalom eszközeinek tekinti, mely során olyan beavatkozások jönnek létre, melyek semmilyen kapcsolatra nem törekednek a már meglévő térrel, és rendszerint nagy erőforrások felhasználását vonják magukkal. Ezzel szemben a többi három elv a közvetlen emberi cselekvésekhez áll közelebb: a kisajátítás során a meglévő környezetet az ember lakhatóvá formálja, saját igényeihez igazítja; az eltérítés során egy meglévő térben új használati módok jelennek meg, hatására a tér új értelmezést kap; kooptációról pedig akkor beszélünk, amikor egy új tér úgy változtat meg egy meglévőt, hogy közben a meglévő is formálja az újat, tehát egyfajta összeolvadásról van szó.

Ezen elvek más szerzőknél is megjelennek: az eltérítést például a Szituacionista Internacionálé is használta, mint a társadalom forradalmi átalakításának eszközt. [3] Adrian Forty pedig az építészeti flexibilitás lehetséges módszerei között említi. [4] Ehhez kapcsolódik Bernard Tschumi szétválasztás (disjunction) fogalma is, [5] amely az építészeti tér és az abban zajló események viszonyát írja újra: ha a tereket elválasztjuk a bennük zajló megszokott eseményektől, majd ezután az egymástól független eseményeket és tereket szokatlan módon párosítjuk össze, akkor ezek találkozásából újszerű élmények születnek. Az építészet tehát a tér és az esemény együtteseként értelmezhető, hiszen különböző események hatására ugyanaz az építészeti tér más-más értelmezést nyer, más élményt ad. Az esemény alakítja a tereket, de a tér is alakítja az eseményt.

Az emberi aktivitásokban rejlő téralakító lehetőségekkel foglalkozik Karen A. Franck és Quentin Stevens is, akik bevezetik a fellazult tér (loose space) fogalmát, melyet elsősorban városi terek esetében alkalmaznak: [6] elméletük szerint az emberi improvizáció képes új tartalmat, identitást adni egy meglévő városi területnek, és időlegesen feloldást nyújt a város túlságosan kontrollált működése alól. Eszerint tehát az emberi cselekvés közvetlenül képes új teret létrehozni.

Mit jelentenek ezen elméletek és fogalmak a gyakorlatban? A Szabadság hídon az elmúlt években megjelent aktivitások alkalmas terepet nyújtanak arra, hogy ezeket valós példákon keresztül vizsgáljuk.

Váratlan téralakítás a híd rendeltetészerű működése mellett

A hétköznapiakban a hídon elsősorban a közlekedés tere valósul meg. A különböző közlekedési módok számára kialakított sávok foglalják el a híd keresztmetszetét: útpálya az autók számára, sínpár a villamosnak, járda a gyalogosoknak és kerékpárosoknak. Az áthaladás domináns gyakorlatának résein megjelennek alternatív használati módok, szokások, melyek nem kapcsolódnak a híd elsődleges funkciójához: ilyen például a korlátokon és acéltartókon az úgynevezett szerelemlatok elhelyezése gyakorlata, vagy az időről időre elforduló szélsőséges jelenség, amikor a híd öngyilkossági kísérletek helyszínévé válik, amire az ad lehetőséget, hogy a tartók könnyen megmászhatók. Ez az adottság egy további

használatot is szolgál: a híd közepén elhelyezkedő befüggesztett szakasz hosszú vízszintes felületet képez, melyre felmászva a városlakók gyakran piknikeznek a belváros panorámájába feledkezve. Ezen utóbbi jelenséggel foglalkozunk részletesebben. A híd tartóinak nincs használati szempontból értelmezhető funkciója: formáját tartószerkezeti és esztétikai szempontok alakították. Az ezeken történő megtelepedés tehát egy városi szimbólum részét képező mérnöki műtárgyat helyez rá az emberi használat horizontjára. A híd tartóeleme közösségi térré alakul, melyet az emberek közvetlen testi aktivitása hoz létre, vagyis az a tett, hogy felülnek a híd tartójára. Tschumira utalva az esemény ad új tartalmat az épített környezetnek, és az új tér addig van jelen, míg

2016 nyarán az autóforgalom elől lezárt híd egy hétköznapi délelőtt

Egy hétköznapi este a lezárt hídon 2016 nyarán

Spontán koncert

A 2017-ben a Valyo szervezésében megvalósult hídlezárás. Az egyesület által kihelyezett bóján olvashatóak a híd használatának szabályai

A közösségi tér infrastruktúrájának kiépülése: használati zónák elválasztása

maga az esemény tart. A kisajátítás jelenségét fedezhetjük fel abban az értelemben, ahogy Lerup [7] vagy Hertzberger [8] ír róla: az ember belakja, otthonossá teszi a környezetét pusztán azáltal, hogy nem a tervezett módon, hanem saját igényeinek, értelmezéseinek megfelelően veszi használatba: a Szabadság hídon sétáló ember hamar ráésszel, hogy a városi panorama környezetében eltöltött szabadidő különleges élményt ad. A tartó kialakítása pedig alkalmas arra, hogy ezt az igényt kiszolgálja: a híd „megmászása” révén kiszakadunk a megszokott téri gyakorlatokból, és új, külső helyzetből szemlélődhünk, mintha egy kilátóból tekintenénk végig a városon.

A közösségi használat kiterjesztése: az eredeti használatából felfüggesztett híd 2016-ban

2016 nyarán a Szent Gellért téri útfelújítások idejére lezárták a Szabadság hidat a gépjárműforgalom elől. Ennek következtében a híd teljes keresztmetszetében a gyalogosoké és biciklistáké lett három hónapig. Ez az adottság helyet biztosított az előbbieken bemutatott közösségi használat kiterjedésére: a közösségi tér immár nem korlátozódott kizárólag a híd tartóira, hanem annak teljes területén megvalósult. Kora délutántól elkezdtek megjelenni a piknikezők, akik plédeket, grillsütőket, függőágyakat és hangszereket hoztak magukkal, és fokozatosan birtokba vették a járdákat és az úttestet is. A spontán kialakult közösségi tér különböző, általában helyben, illetve közösségi oldalakon szervezett események – jógaórák, koncertek és egyéb, éjszakába nyúló mulatságok – színtere lett. Az eredetileg az áthaladó közlekedést szolgáló infrastruktúra alapfunkciója felfüggesztődött: megszűnt a híd területének hétköznapi működő használati felosztása, mely szerint a gyalogosok a járdán, az autósok az úton közlekednek. Ehelyett a híd teljes felülete használati értelemben homogénné vált, kismúlt: megszűnt a járda és úttest fogalma. A híd egésze egy spontán eseményeket befogadó városi közösségi térre alakult. A rendeltetészerű használata helyébe új, váratlan használatok léptek. A jelenségben tehát Lefebvre eltérítés fogalmát láthatjuk megvalósulni. A megszokott működés felfüggesztése, valamint az emberek improvizációi nyomán időszakosan eltűnnek a hétköznapi érvényes szabályok. Felszabadult mozgásaik révén a városiak környezetük aktív alakítóivá válnak: létrejön a korábban említett „fellazult tér” jelensége.

A jelenség utóélete

A Város és Folyó Egyesület (Valyo) kezdeményezésére 2017-ben négy nyári hétvégére ismét lezárták a hidat az autóforgalom elől, ezúttal tudatosan abból a célból, hogy újra létrejöjjön az előző évi jelenség. Emellett olyan beavatkozások is megvalósultak, melyek a közösségi tér használhatóságának javítását szolgálták. Ilyenek voltak például a híd lábához telepített mobil WC-k, a kihelyezett szemetekukák vagy a biciklisforgalom járdákra terelése. Tehát a közösségi tér elkezdte a saját igényeihez formálni a hidat. Ebben a folyamatban a kisajátítás Lefebvre-i értelmezését ismerhetjük fel: az új használat saját szükségletei mentén átalakítja a környezetet, és közben nem elpusztítja azt – mint a dominancia esetében –, hanem szimbiotikus együttélést akar kialakítani. Az új tér kitermelte saját szabályrendszerét: az előző évi, kontrollálatlanul alakuló, határtalan tér új határokat kapott mind térbeli, mind pedig időbeli értelemben.

Az alapvető különbség tehát a 2016-os és 2017-es

A közösségi tér infrastruktúrájának kiépülése: kitelepített szemetesek

események között, hogy míg előbbi esetében a hídlezárás nyomán jelent meg a közösségi tér, addig utóbbinál az előzőleg kitermelt közösségi tér váltotta ki a lezárást. A piknikezés vagy jógázás nemcsak attól válik különleges élménnyé, hogy váratlan helyen valósul meg, hanem attól is, hogy konkrétan a Szabadság hídon történik. A létrejött közösségi tér és a Szabadság híd együtt alkotnak egy teret: a fizikai környezet és a létrejött közösségi tér kölcsönösen formálják egymást. Ebben az esetben te-

hát a kooptáció jelenségére látunk példát. A kooptáció további megnyilvánulására példa a 2018-as Velencei Építészeti Biennále magyar pavilonjában bemutatott Szabadság híd – Új horizontok a városban [9] című kiállításra megépült installáció. A szerkezet a közösségi tér élményét idézte meg, felhasználva a híd egyes fizikai tulajdonságait: a környezetből való kiemelt helyzetet, a panorámát, a szerkezet enyhe ívét, valamint a jellegzetes zöld színt. A tervezők tehát azokat az elemeket emel-

A közösségi tér infrastruktúrájának kiépülése: mobil WC a budai hídfőnél

ték ki, melyek a közösségi tér megtapasztalásakor kerülnek előtérbe.

A kisajátítás, eltérítés és kooptáció jelenségeinek együttes működéseként létrejött egy tér, ami tovább építi a híd mélyen rétegzett jelentéstartalmát. Ugyanakkor a kialakult tér, amely a kezdeti spontán jelenségből szervezett eseménysorozattá fejlődött, szintén magába építi a híd adottságait, és azokkal együtt formálódik saját identitása.

Hory Gergely

A Studio Nomad installációja a 16. Velencei Építészeti Biennalén. A közösségi használat által átértelmezett híd újjáépítése kilátóként

Fotó: Danyi Balázs

Fotók: Hory Gergely

Irodalom / References

- [1] Certeau, Michel de: *The Practice of Everyday Life*, University of California Press, Berkeley, California 2013, pp 117–118 (eredeti megjelenés: 1984).
- [2] Lefebvre, Henri: *The Production of Space*, Blackwell, Oxford, Egyesült Királyság 1991, p 26 (eredeti megjelenés: 1974).
- [3] Sadler, Simon: *The Situationist City*, The MIT Press, Cambridge, Mass 2001, p 99.
- [4] Forty, Adrian: *Words And Buildings : a Vocabulary of Modern Architecture*, Thames & Hudson, London, Egyesült Királyság 2000.
- [5] Tschumi, Bernard: *Architecture and Disjunction*, MIT Press, Cambridge, Mass 1994, pp 139–150.
- [6] Franck, Karen A – Stevens, Quentin (eds): *Loose Space: Possibility and Diversity in Urban Life*, Routledge, London 2007, pp 1–35.
- [7] Lerup, Lars: *Building the Unfinished: Architecture and Human Action*, Sage Publications, Beverly Hills, Calif 1977.
- [8] Hertzberger, Herman: *Lessons for Students in Architecture*, Nai10 Publishers, Rotterdam 1991.
- [9] Balkányi, Nóra, et al: *Szabadság híd – Új horizontok a városban*, Ludwig Múzeum, Budapest 2018.

ÉLHETŐSÉG A SZOMSZÉDBAN

Lakótelep a Duna-parton

Budapest, Óbuda, lakótelep

Fotó: Benkő Melinda

Az utóbbi két évtizedben a városok vízparti területei fokozatosan átformálódtak Magyarországon. A partkapcsolatokkal szemben támasztott elvárások megváltoztak. Ma a települések olyan vízpartot kívánnak, mely mindenki számára élményt nyújt, olyan színteret, ahol az emberek nemcsak vizuális, hanem fizikai kapcsolatba is kerülhetnek a parttal és a vízzel. Az urbánus vízpartnak több célt kell szolgálnia: legyen a munka és a pihenés helye, engedjen teret a játéknak. Más szavakkal: legyen olyan hely, amely minden szempontból hozzájárul a jobb életminőséghez. [1] A városok újra felfedezték a parti sávokat, mindeközben vízparton lakni nemcsak vonzó, de elérhető életformává is vált. A következőkben a vízparti lakhatás egy különleges, mégis talán karaktere miatt alulértékelt formáját fogom bemutatni: Duna-parton élni, lakótelepen.

Hazánkban 118 település fekszik a Duna mentén, 13 (Baja, Budapest, Dunakeszi, Dunaújváros, Érd, Komárom, Lábatlan, Mohács, Nyergesújfalu, Paks, Százhalombatta, Szigetszentmiklós, Vác) közvetlen Duna-parti kapcsolattal rendelkező város lényegesen érintett volt a háború utáni tömeges lakásépítési hullámban, s így ma a paneles lakótelepek rehabilitációs kérdéseiben. A lakótelepek aránya és elhelyezkedése változó ezeken a településeken, néhányuk meghatározó vízparti kapcsolattal rendelkezik. Ezek a vízpartközeli telepek a közelség vagy a domborzati viszonyok révén a város teljes látképét uralhatják. Egyes sávházak a part karakterelemzésében az „első sor beépítés” meghatározó elemei. [2]

Ma a paneles lakótelepek helyzete hazánkban folyamatosan terítéken lévő kérdéskör. A 2000-es években megalapozott klasszikus épületkorszerűsítési gyakorlat

ma már saját útját járja. A válság előtti negatív megítélést felülírva, ha nem is közkedvelt, de a szélesebb rétegek számára megengedhető lakhatási formák között a „panel” jól teljesít a piacon. Mégis a lakótelepeken hosszú távú, integrált továbbfejlesztést, mely nemcsak az épületek, de a tágabb épített környezet és a szociális infrastruktúra fenntartható regenerációját is segítené, még mindig ritkán tapasztalhatunk. Olyan projektekre lenne szükség, melyek képesek itt és most a lakótelep és a panellakók igényeit kielégíteni, egyúttal fontolóra veszik a jövőt is. A fenntartható élhetőség még csak mítosz, pedig az egészséges, biztonságos, valós közösségeket összefogó, a természetes környezetet megőrző szomszéd-ságok kialakítása nem is olyan elérhetetlen cél, [3] főként, ha a háttérben egy olyan katalizátor áll, mint a Duna folyó.

A víz az egyik legfontosabb tervezési elem a városépítészetben, mely pozitívan hat az ember fizikai és pszichológiai komfortjára. Továbbá a vízpart regenerációja az esztétika és a használat szempontjából is új funkciókat teremthet, felértékelve a meglévő épített környezetet. [4] A vízparti fejlesztések során új lineáris közösségi tér jön létre a városban, s általánosan ezáltal a szomszédos esetlegesen leromló városrészek is felértékelődnek. Mindezt a lakótelepeknek érdemes a vízpart felé nyitniuk, hiszen az élhetőség mondhatni a szomszédban van.

Az államszocializmus évei jelentősen átformálták a Duna menti városok arculatát. A Duna vizét használó ipari létesítmények telepítését általánosan a munkásoknak szánt lakótelepek építése követte. Így épült az Atomerőmű lakótelep Pakson, vagy Százhalombattán a

**Budapest, Újlipótváros,
Carl Lutz rakpart, paneles épületek**

Fotó: Benkő Melinda

szénhidrogénprogram megvalósítása révén a Déli lakótelep. Ezek a lakótelepek a városi látkép meghatározó elemei, de vízparttól való távolságuk miatt lakóik a Duna pozitív hatásait nem igazán élvezhetik, legfeljebb a 9., 10. emeleten élők a dunai panorámát. Más városok panelkölői szerencsésebbek, a folyópart akár ötven-ötszáz méteres gyalogos távolságon belül elérhető, mely távolság a mai várostervezési stratégiák szerint kedvező. [5] Az ideális vízparti helyzetben rejlő lehetőségeket egyre több lakótelepen ismerik fel, s minőségi természeti környezettel párosuló, élhető építészeti környezet kialakításán és fenntartásán dolgoznak.

A főváros legnépszerűbb Duna-parti paneles területei Pest északi részén, Újlipótvárosban, a Carl Lutz rakpart vonalán a Kárpát utcai szakasz, illetve a Vizafogón a Népfürdő utca paneles lakótömbjei. Ha feltételezzük, hogy az életminőséget a lakáspiac tükrözi igazán, ezek a területek 2019 tavaszán közel egymillió forintos rekord négyzetméterárainkkal elméletileg Budapest legélhetőbb

paneles lakóterületei közé tartoznak. [6] De vajon mit tapasztalunk a Duna-parton, ha kilépünk a lépcsőházból? Ha ilyen magas áron veszünk lakást, akkor teljes joggal a komfortos lakás, a jó közlekedési viszonyok mellett magas városias épített és természetes környezeti minőséget várunk el. Szemben a Margit-sziget kiváló helyszín a szabadidő eltöltésére, mégis pl. a kisgyermekes családok számára a közel négyszáz méteres szomszédsági zóna karaktere az igazán fontos. Az elmúlt években a Vizafogó városrészben a vizes vb miatt nagy volt a sürgés-forgás, s a rakparti vonalak sem maradtak ki a fejlesztési tervekben. A Moszkva sétány rendezése joggal keltette fel a szakma kritikus figyelmét, egy megújult lineáris köztérrendszerrel bővült a városkép, mégsem kerültünk közelebb a Duna folyóhoz. Déltre tartva a parton a felső rakparti köztér-rehabilitáció során az AngyalZÖLD program keretében sem kísérelték meg a lakókat lejuttatni a partra, ellenben a fejlesztés a lakókörösség életminőségének növelését sikeresen célozta meg.

**Budapest, Csepel, Daru-domb, hát-
térben a Dunadülő úti lakótelep**

Fotó: Benkő Melinda

**Budapest, Csepel, Királymajor,
megújuló köztérrendszer**

Fotó: Csuzi Mária

Összefüggő rekreációs övezetet alakítottak ki: gyalogos sétány, a Duna-terazon kreatív játszótérek, a Kárpát-terazon párafúvókás medence színesíti ma a jellegzetes lakótelepi, egykor rendezetlen közterületet. [7]

A belváros ellenpólusában a Csepel-szigeti Királymajor városrész vízparti kapcsolata merőben más lehetőségeket nyújt. Az egykori Csepel Művek ipari övezete éles határt von a központi paneles terület és a Duna közé, viszont keleti irányban a Ráckevei-Duna-ág mentén fekvő Dunadűlő úti lakótelep kiváló pozícióban van. A terület 2017 óta folyamatosan fejlődik, újabb és újabb színfolt kerül fel a térképre. A vízpart élővilágának fenntartása és a köztér-rehabilitáció adta újszerű közeg kialakítása mellett a jövőben az épületek homlokzatfestését is szeretnék összehangolni a környezettel. A Csepel arculati kézikönyvében rögzített lakótelep-színhasználati térkép szerint a víz közelsége okán melegebb színharmóniát kaphatnak a partszakasz panelhomlokzatai. S bár a Da-

Dunaújváros, háttérben a Római városrész Fotó: Lukács János

**Dunaújváros, Szloszjár György tervezte kilátó
a domboldalon**

Fotó: Horváth Tamás

ru-domb közel 1,5 kilométerre van Csepel-városmagától, a távolság csekélynek tűnhet, ha ilyen közel kerülünk a természetes vízparthoz.

A fővárostól eltávolodva Dunaújváros a szocialista város- és lakásépítés történetében mindenképpen kiemelt helyszín. Az egykori Sztálinvárosban a paneles technológiával épült épületek aránya kiemelkedő, főként a Római városrészben, ahol tízemeletesek sorfala uralkodik a Duna menti löszös domboldalon. A lakótelep tervezője, Remetey Tibor így emlékszik vissza az egykori Duna-parti területre: „Nem volt valami szép látvány akkoriban a Kossuth Lajos utca végi kilátó, csak a kilátás; elgondoltam, milyen reménytelenül távolinak tűnik, mire e természeti adottságaiban pompás Duna-part rendezetté válik.” [8] Ma az alsó Duna-parton ápoltt park, rendezett lejárók, padok, a parton játszótér és sportterület rejtőzik a kiváló minőségű zöld környezetben. A felső parton a Zöld városok program keretében a Szloszjár György épí-

tész által tervezett acélkilátóval bővül az 1970-es években kialakított szoborpark, mely a város főteréről a Duna-partra vezető sétány végére került. A városlakók és az odaérkezők hamarosan innen élvezhetik az öböl nem mindennapi panorámáját. [9]

Baja, Sugó-part, háttérben az Újváros lakótelep tizemeletesei

Fotó: Somogyi Balázs

Baján az Újvárosi lakótelep egykor vízimolnárok és halászok lakta területen épült a Duna és mellékága, a Sugovica szomszédságában. A lakóteleptől kellemes, fákkal szegélyezett út vezet a Türr István-kilátóhoz, ahonnan különleges kilátás nyílik a folyóelágazásra. A keskeny Sugó számos rekreációs lehetőséget biztosít a panellakók számára. A legkedveltebb fürdőzőhely az északi parton elterülő homokos strand, melyhez keleten 200 méter hosszú passzázs vezet Újvárosból. A parti sétányok és lépcsők teszik Baját igazán élhető vízparti városná, s bár a lakótelep ennek a környezetnek a része, mégis alulértékelt a város más lakhatási lehetőségeihez viszonyítva. Az elhelyezkedést felülírja az elérhetőség. A kisebb városokban kevésbé érvényesülnek a pozitív szomszédsági viszonyok, hiszen a város egy-egy közkedvelt pontja minden lakója számára elérhető távolságban van. Így a folyópart közelsége sem képes pozitívan formálni egy olyan városrehabilitációra váró, leromlott városrész megítélését, mint az Újvárosi lakótelep, holott élıhetőségét tekintve messzemenően kiemelkedő a bemutatott példák közül.

A sokarcú Duna-parton a hatvanas-hetvenes években az ipari fejlesztések, majd ahhoz kötődően a lakótelep-építés a természeti táj és a települések közötti harmóniát bontották meg, elfoglalva az értékes partközeli sávokat. A part menti ipari övezetek átalakulásának és vízpartjainkkal szemben támasztott elvárásaink változásának köszönhetően ma ezek a lakótelepek jó úton haladnak, a vízparti kapcsolat felértékelésével jobb, élhetőbb lakókörnyezetté válhatnak.

Balla Regina

Irodalom / References

- [1] Pekin Timur, Umut: „Urban Waterfront Regenerations”, *Advances in Landscape Architecture* Vol 2 (2013), pp 169–206, DOI: <<https://doi.org/10.5772/55759>> [utolsó belépés: 2019-04-30].
- [2] Pálffy, Sándor – Sólyom, Benedek – Fialovszky, Tamás: „Budapesti Duna-partok karaktervizsgálata” [kézirat], Budapest 2014.
- [3] Van Dorst, Machiel: „Sustainable Urban Environments”, *Sustainable Urban Environments* (2011), pp 223–241, DOI: <<https://doi.org/10.1007/978-94-007-1294-2>> [utolsó belépés: 2019-04-30].
- [4] Benkő, Melinda: „Evaluating factors in the image of housing estates”, *Periodica Polytechnica Architecture*, Vol 43, No 1, (2012) pp 33–36, DOI: <<https://doi.org/10.3311/PPar.7155>> [utolsó belépés: 2019-04-30].
- [5] Balla, Regina: „A Sustainable Urban Concept for Housing Estates: Plot, Patch, Part”, *Periodica Polytechnica Architecture*, Vol 49, No 2 (2018), pp 135–143, DOI: <<https://doi.org/10.3311/PPar.12538>> [utolsó belépés: 2019-04-30].
- [6] Eladó lakás Újlipótvárosban, Otthontérkép [honlap], hozzáférhető: <<https://otthonterkep.hu/szures/elado-lakas+ujlipotvaros?sor=rd&ex=1>> [utolsó belépés: 2019-04-30].
- [7] Budapest Főváros XIII Kerületi Önkormányzat: AngyalZÖLD Stratégia és Program +, Budapest Főváros XIII Kerületi Önkormányzat közterületi stratégiája és programterve 2015–2019 (2014), p 20, hozzáférhető: <https://www.budapest13.hu/wp-content/uploads/2014/11/angyalzold_strategia.pdf> [utolsó belépés: 2019-04-30].
- [8] Remetey, Tibor: „Vallomás a városról”, Dunaujváros mesél [honlap] (2017), hozzáférhető: <<http://dunaujvarosmesel.hu/2017/04/29/vallomas-a-varosrol/>> [utolsó belépés: 2019-04-30].
- [9] köz_tér_politika / public_space_politics, Danube new art city [honlap], hozzáférhető: <<https://danubenewartcity.wordpress.com/category/history/>> [utolsó belépés: 2019-04-30].

Baja, evezés a Sugovicán, háttérben az Újvárosi lakótelep

Fotó: Somogyi Balázs

DUNAI NYARALÁS REJTETT ÖRÖKSÉGE

Eltűnő nyaralók tanulságai Dunaharaszti

A belső városképben leginkább a templomtorony őrzi a történeti település nyomát

Fotó: Parraghy Lili

A 2018-as év a Településképi Arculati Kézikönyvek készítésének lázában telt. Közvetlen mintaként Krizsán András Balatonfelvidékre készített útmutatója szolgált, [1] amely összegyűjtötte, elemezte és a ma építtetője számára gyakorlati tanácsokra fordította a tájegység rurális építészeti örökségét. Mind ez a kézikönyv, mind az a corki útmutató, amelynek módszertanát átvette, [2] egy-egy értékes, festői táji adottságokkal és többé-kevésbé érintetlen paraszti építészeti örökséggel rendelkező tájegység megóvását tűzte ki célul. Ezért a módszertanban különleges hangsúlyt kapott az épület tájjal való együttélése, illetve a hagyományos építészeti formálás és részletképzés népszerűsítése.

A feladatot azonban újra kellett értelmezni azoknak a kollégáknak, akiknek a módszertant városokra, kerüle-

tekre, elszegényedő, fogyó falvakra, vagy éppen a fővárosi agglomerációban robbanásszerűen fejlődő településekre kellett alkalmazniuk. Ilyen település Dunaharaszti is, amely a 19. század végén éppen hogy túllépte a kétezres lélekszámot, azonban innentől folyamatosan meredeken emelkedett a lélekszám, és ma a városnak több mint 22 ezer lakosa van.

Aki ma a városba érkezik, a huszadik század építészeti divatjainak szinte mindegyikével találkozhat, a beépítési módok, építészeti formák, anyagok, színek és részletek végtelen változatossága tárul elé. Dunaharaszti – és Magyarország számos más települése – a 19. század óta a népességszám, az életmód, az építési lehetőségek és az építészeti divatok számos változását élte át, amelyeknek rétegei egymásra rakódnak a településképben. Hogyan

szálazható ki az a hagyomány, az az örökség, amihez igazodni kellene, amelynek megismertetése, követése jó tékony hatással lehetne a folyamatos építkezések színvonalára, a településképre?

Dunaharaszti első, kézenfekvő építészeti öröksége a 18. századi sváb betelepítések hagyománya, amelynek gazdag hosszúházaiból ma is áll néhány az Ófaluban. Van azonban egy másik, ma jórészt rejtett hagyomány, amely a 20. század elejétől kilátogatók, majd kitelepülők sokkal polgárabb értékrendjének, települési, építészeti és tárgykultúrájának örököse. A 19. század végén a vasútfejlesztéssel beinduló, majd a két világháború között a szélesebb tömegek előtt is megnyíló vízparti turizmus leginkább a balatoni és a Budapestről elérhető Duna menti települések építészeti arculatát alakította át.

hoz közvetlenül kapcsolódva nagyméretű villatelkeket parcelláztak ki az országút, illetve a mai Kossuth Lajos utcának az Erzsébet és Mindszenty utca közötti, majd később a Jendrassik György utcáig terjedő szakaszán. Az 1882-es kataszteri térképen [3] és a Kossuth Lajos utcát ábrázoló korai képeslapokon látható, [4] hogy az első beépítés a gazdag sváb telepesek házához hasonlóan oldalhatáron álló, oromzatos épületekkel történt, bár a házak hossza jellemzően rövidebb, hiszen kevésbé kapcsolódott hozzájuk a mezőgazdasági tevékenységhez szükséges épületrész. Ezen a kataszteri térképen az országút néhány lakóépületének befordulása a hagyományos, Meggyesi Tamás által leírt polgárosodási mintát követi. [5] A második szakaszban azonban új környezetalakítási minta fedezhető fel, mind a településszerkezet megfor-

Dunaharaszti turizmusát is a fővárossal kiépülő vasúti kapcsolat, főként a part mentén futó helyiérdekű vasút határozta meg, amelynek haraszti állomását 1887-ben nyitották meg. Ezzel párhuzamosan a Duna-szabályozás folyamánként állandósult a Soroksári-Duna-ág vízszintje, és az ún. Régi Duna-ág elzáródása és feliszapolódása miatt lassan mélyülő, főnyes part alakult ki. Gyorsan felmelegedő vize kellemes fürdőzési lehetőséget nyújtott az úszni nem tudók számára is.

Dunaharaszti fokról fokra elszegényedő földesurai, a Földváry család tagjai lehetőséget láttak a nyaralóhelyé válásban, és az akkor még csak tervezett HÉV-állomás-

málásában, mind az új épületek építészeti formálásában. A nyaralók a turizmus más szereplőinél erősebben igyekeztek befolyásolni a környezetüket, hiszen „nem szolgáltatást vásároltak a turisztikai térben, hanem otthont építettek, amelynek környezetében egyre nagyobb tér birtoklására és értelmezésére tartottak igényt”. [6] Villáik építészetében, de a kertek és közterületek formálásában is saját polgári identitásuk és ízlésük lenyomatát teremtették meg az addig paraszti településen.

1897-ben megalakult a Haraszti Nyaralótelepesek Egyesülete, amely ennek a polgári mintának a közösségi letéteményese. Már az alapító oklevélben magukhoz

Dunaharaszti 1882-es kataszteri térképe alapján készített térképünkön jól látszik a nyaralótelep első, szabályos utcasora, a tervezett HÉV-vonal és a leendő korzó is

Forrás: Dunaharaszti kataszteri térképe [3] alapján Mircsev Anna

Irodalom / References

- [1] Krizsán, András: *Balaton-felvidéki építészeti útmutató – Egy tájegység építészeti karaktergyűjteménye és útmutató tanulmánya*, Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, Budapest 2013
- [2] Buchanan, Colin – Shanahan, Mike: *Cork Rural Design Guide – Building a New House in the Countryside*, Cork County Council, 2003.
- [3] Dunaharaszti 1822-es kataszteri térképe, Mapire, hozzáférhető: <<https://mapire.eu/hu/map/cadastral/?layers=osm%2C3%2C4&bbox=2120224.2178956037%2C5999208.015343469%2C2129903.0566022145%2C6002079.18121843>> [utolsó belépés: 2019-03-03].
- [4] Dunaharaszti Anno/Épületek [holnap], hozzáférhető: <<http://dunaharaszti-anno.hu/epuletek/>> [utolsó belépés: 2019-03-03].
- [5] Meggyesi, Tamás: *Települési kultúráink*, Terc Kiadó, Budapest 2008.
- [6] Schleicher, Veronika: *Kulturális kölcsönhatások a Balaton térségében 1822–1960 között (Óslakosok, fürdővendégek, nyaralók)* [doktori disszertáció], ELTE, Budapest 2014, p. 227.
- [7] Helméczy Máttyás: „Dunaharaszti élete a fellendülés időszakában”, in Helméczy, Máttyás – Surányi, József: *Dunaharaszti története II*, Dunaharaszti Múzeumi Füzetek III, Dunaharaszti Helytörténeti Emléktár, Dunaharaszti 2000.

vonták a községtől a településrendezés feladatát. Törekedtek az utcák burkolására, fásítására és világítására, a vízvezeték kiépítésére. A Duna-parti házsor előtt zórt, az arra merőleges Apponyi utcából forgalomtól elzárt, árnyas sétálóutcát alakítottak ki. A telkek fásítását is előírták, ugyanakkor megtiltották a gazdálkodást. [7] A vilákl számára előírt szabadon álló beépítéssel pedig újfajta telekhasználatot teremtettek meg Harasztiiban.

A 19. század végén terjedő polgári nyaralóépítészeti sváb hosszúházzal szemben nem az agrártevékenység optimalizálására, hanem főként a lakás kényelmére és a természettel való szorosabb kapcsolatra törekedett. A városi polgári házzal szemben itt a talajtól csak pár lépcsőfokkal emelt földszint vált reprezentatív szintté, amely magában foglalta a család nyilvános életének tezeit: a szalont, ebédlőt, fogadószobát. Különleges szerepre tett szert a kerttel való kapcsolat, a nagy terasz, veranda, amely a családi együttlét fő színtere. Az intim funkciók – hálószobák, fürdők, dolgozók – a nyaralóvilágban az emeleten kaptak helyet, a gazdasági kiszolgálás pedig külön szárnyba vagy az alsorsorba kényszerült.

Dunaharaszti két ilyen nagypolgári nyaralóról, a Kölber- és a Reisenleitner-villáról maradtak fenn eredeti felvételek. A két villa a Kossuth Lajos utca és az Apponyi utca sarkán épült a 20. század elején, helyzetük és megjelenésük a településről szóló üdvözlőlapon is azt sugallják, hogy a község legreprezentatívabb villái voltak. Reisenleitner Pál vízmérnök nyaralója híven tükrözi a fenti ideált, mozgalmas tömegalakításával, a felhasznált természetes anyagokkal, a kertre széles boltóval nyíló terrasszal. Építészeti nyelve részben az angol cottage-építészeti, részben a magyar népi szecesszió hatását mutatja. A fák alatt megbúvó kertben dísznövények ágyásai, az utcai kapu mellett pedig két kőpad látható.

Dunaharaszti kevés ilyen gazdag kialakítású nyaralóról van tudomásunk. A fennmaradt építészeti örökség jóval szegényesebb, mint például a Duna-kanyar településeiben, amelyek a felső középosztály kedvelt üdülőtelepü-

léseivé váltak. Dunaharaszti polgári villaépítészeti hagyományai, gondolatai leegyszerűsödve éltek tovább a Tiszviselőtelep és a Rákóczi-telep már állandó lakhatásra tervezett házaiban. A korabeli képeslapok további „villáin” látható, hogy az alapvető minta – a szabadon álló beépítés, a lakásfunkció megosztása a szintek között, a tömeg tagolására törekvés, a kertkapcsolat – akkor is követhető volt, amikor a betelepülő réteg státuszának csökkenésével már szegényedett az anyagfelhasználás, az emeletből manzárdtető vagy csak a középrizalit oromzatos kiemelése maradt. Sajnos a kevés fennmaradt villa az idők folyamán sokszor szakszerűtlenül újult meg, értékeiket tulajdonosaik nem ismerték fel, és az átépítések során a felismerhetetlenségig eltorzultak, vagy védelem és anyagi erők híján ma is pusztulnak. A huszadik század elejének mintáját a településszerkezetben és az épületek küllemében is elfedték a későbbi korok ráraakódó rétegei.

A 19. század végi és a 20. század eleji Duna-parti nyaralóépítészeti értékelése máshol sem könnyű. A nyaralók a kor ízlésének megfelelően vegyes – svájci, eklektikus, szecessziós, később kora modern – stílusban épültek, építészeik ritkán voltak a korszak kiemelkedő alkotói. A Duna-parti települések arculati kézikönyvei alapján helyben is csak egy-egy különösen részletgazdag, jó állapotban fennmaradt villát tartanak helyi értéknek. Csak különleges esetben vagy táji környezetben – mint például a Lupa-sziget nyaralótelepénél – érzékeljük a villákat településkaraktert meghatározónak.

Ugyan a századelő polgári nyaralói nem voltak az építőművészet kiemelkedő alkotásai, de telekhasználatuk, szerkesztési és építészeti elveik közelebb állnak a mai agglomeráció életmódjához, mint a paraszti építészeti lakóházai. Értékeik nem elsősorban a sokszor urizáló részletképzéseken, díszítéseken, hanem éppen a dunai tájhoz, a természeti környezethez való újfajta viszonyban kereshetők. Napjainkban, amikor néhány felújításban már felfedezhető a korhoz való vonzódás, az utolsó pillanatban vagyunk ahhoz, hogy ennek a villaépítészeti értékeit, ma is érvényes tanulságait és tanácsait megismertessük a mai villaépítő közönséggel.

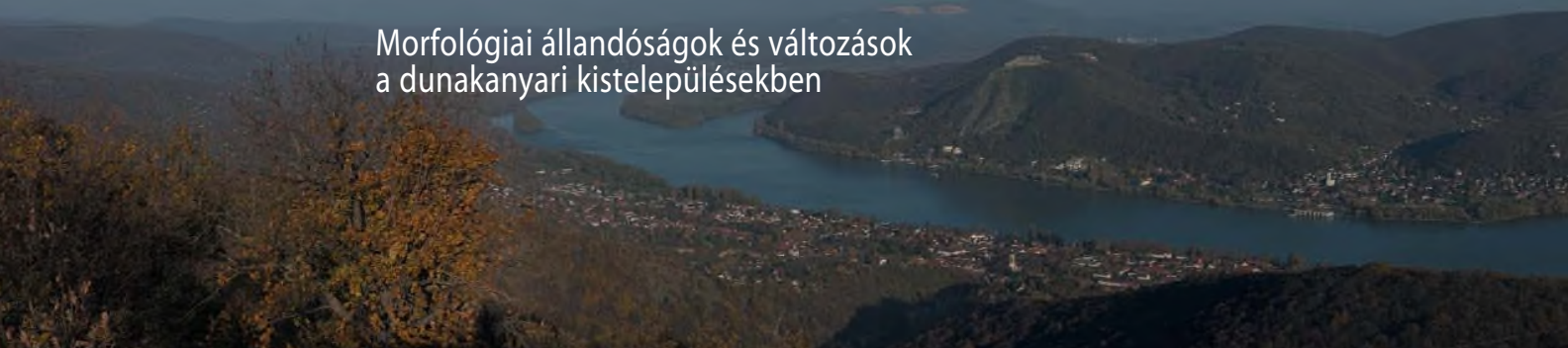
Szabó Julianna

A nyaralók mai állapotukban a hozzáértés és gondosság változó szintjét tükrözik Fotó: Szabó Julianna

„AZÉRT A VÍZ AZ ÚR”?

Morfológiai állandóságok és változások
a dunakanyari kistelepülésekben

Visegrád látképe a Dunával

Fotó: Marosi Péter

„A kultúrában [...] jelen van a földrajzi környezet, a táj, az éghajlat, a társadalom, az etnikum és a történelem. A földrajzi, táji, topográfiai és éghajlati adottságok többé-kevésbé állandó jellegű tényezőknek tekinthetők.” [1]

A folyóparti települések különleges életminőséget nyújtanak; különösen azok, amelyek kis mérete és morfológiája a vízzel való folyamatos fizikai és vizuális kapcsolat lehetőségét kínálja a lakóiknak. A jövőben azonban új helyzet állhat elő, és alapjaiban változhat meg e közvetlen, természetes kapcsolat. Ahol a legmeghatáro-

zóbb táji adottság éppen a folyóhoz való viszony, ott az érintett településeknek szükséges lesz különböző scenáriókkal felkészülni a jövőbeni változásokra. Számos érintett terület közül külön figyelmet érdemelnek a Dunakanyar kistelepülései, mert szerepük, helyzetük megkülönböztetett, morfológiai jellemzőik pedig az elmúlt évszázadok során meglepően kevésbé változtak. Talán csak mostanáig.

A Vác és Esztergom közötti, mintegy 40 km folyamhosszú Duna menti területen igen levegősen fűződnek

A települési imázs része a folyó
(Dunakanyar a nagymarosi Julianus
kilátóról)

Fotó: Pál Benedek

fel a települések. Kiterjedésük nem nagy; szerkezetük az elmúlt közel 250 évben csak szolidan módosult, beépítési karakterük is több helyen megőrizte eredeti jellemzőit. Ez az a térség, amelyet a köznyelv leginkább Dunakanyarként azonosít. Azon kisszámú tájegységek közé tartozik, amelyek szinte korosztálytól függetlenül szerepelnek a magyarok mentális térképén, noha valószínűleg kevesen tudják pontosan, a hivatalos földrajzi behatárolás szerint definiálni.* Erős saját brandje van, melynek egyértelmű központi eleme maga a folyó, a Duna.

E településeket a Duna mindkét oldalán történelmileg meghatározó főutak fűzik fel. Ezek közül a jobb parti 11. sz. főút a vidék építéstörténetében talán legjobban hordozza a kontinuitást, hiszen a dunakanyari szakasz jelentős részén közel e nyomvonalon haladt a Római Birodalom határa, a Limes, amelynek számos eleme ma is megtalálható. [3] [4] A települések jellemzője, hogy egyfajta úti faluként erre a főtengelekre szerveződtek, a

síki területen, de a víztől távolságot tartva települni. E sokrétű táji, topográfiai adottságú településekben a városszerkezetek organikusan reagáltak a környezeti sokféleségre, ugyanakkor a különböző települések telekhasználati, beépítési módjai szinte állandó mintázatként ismétlődtek, hiszen hasonló összetételű, életmódú népesség építette, alakította azokat. [5] A 18–19. századi településfejlődés eredménye a dunakanyari települések egyik fontos közös arculati jellemzője, a fésűs és a kisvárosi zárt-félzárt beépítések váltakozása.

Mindemellett éppen a változó táji adottságok ugyanannak a beépítési „mintának” más és más arcát, lehetőségeit mutatják, igen sokféle településképet és karaktert létrehozva. Ez nem egy urbanizált vidék; e kistelepülé-

**A települési karakter
nem sokat változott**

Fotó: Thaler Tamás (belső kép)

Visegrádi villa

Fotó: Marosi Péter

főutcai teleksorok telekvégeikkel futottak ki a vízpart irányába. Mivel a hagyományos magyar építéskultúrának nem volt része a meredekebb domboldalra telepedés, itt is a vízparti, még lapos területen húzódtak a történelmi beépítések. Ugyanakkor a kiszámíthatatlanul változó vízszintmagasságú nagyfolyó közelsége mindig is kockázatos volt, így az első házsorok igyekeztek még a

sek esetében nemcsak a belső történelmi mag, a település-szerkezet, a telekstruktúra változott kevésbé, hanem az alapvetően falusias beépítés és építészeti jelleg is – kisebb átalakulásokkal, de – megőrződött.

Ugyanakkor évszázadok során a lakók vízparti étellel kapcsolatos elvárásai folyamatosan változtak. A hajdani funkcionális szerepkör után a 19. századi polgári nyara-

A panoráma mellett ma különleges minőséget képvisel a természetközelség mint értéknövelő tényező

Fotó: Kissfazekas Kornélia

Irodalom / References

[1] Meggyesi, Tamás: „Magyarország hagyományos lakókörnyezeti kultúráinak tipológiája”, *Településtudományi közlemények*, Vol 35 (1987) pp 8–37.

[2] „A Duna-kanyar térség: általános információk”, Térport [honlap], hozzáférhető: <<http://www.terport.hu/node/895>> [utolsó belépés: 2019-04-30].

[3] Magyar Limes Szövetség [honlap], hozzáférhető: <<http://www.ripapannoni.ca.hu/english/index.html>> [utolsó belépés: 2019-04-30].

[4] A Duna Magyarországon – Pannonia rejtett kincsei [honlap], hozzáférhető: <<https://www.danubetourism.eu/hu/>> [utolsó belépés: 2019-04-30].

[5] Bitó, János: *Lakóépületek tervezése*, B+V Medical+Tecnical Lap-és Könyvkiadó, 2003.

[6] Piskóti, István – Dankó, László – Nagy, Katalin – Szakál, Zoltán – Molnár, László: „Térségi identitás és márkamodell gyakorlati adaptációja társadalmi marketing megközelítésben”, hozzáférhető: <<http://t-modell.unimiskolc.hu/files/8606/>> [utolsó belépés: 2019-04-30].

[7] Kissfazekas, Kornélia – Illyés, Zsuzsanna – Gurdon, Balázs: „Isolated islands?”, *Periodica Polytechnica Architecture*, Vol 45, No 2 (2014), pp 59–66, DOI: <<https://doi.org/10.3311/PPAr.7546>>.

[8] Rácz, Tamás: „Rehabilitálni kell a Duna mellékágait”, Magyar Tájépítészek Szövetsége [honlap], hozzáférhető: <<http://tajepiteszek.hu/rehabilitalni-kell-a-duna-mellekagait-racz-tamas-tajepitesz>> [utolsó belépés: 2019-04-30].

Kapcsolódó irodalom: Dunabogdány, Kisoroszi, Kismaros, Verőce, Nagymaros, Szob, Zebegény, Visegrád Települési Arculati Kézikönyvei

lóturizmus fejlődésével a vízpartok megkülönböztetett szerepet kaptak. Az újonnan épülő villák számára nem feltétlenül a fizikailag, térileg is vízközi helyeket keresték, a vizuális kapcsolat, a folyókra/tavakra való rálátás azonban az épületek telepítésénél, mint esztétikai és környezeti minőség, új értékrendként jelent meg. Elkezdődött a települések felkúszása a környező domboldalakra, a telekválasztásnál a panoráma mint értékmérő és értéknövelő tényező megjelenése. Sajátos helyzet alakult ki; a történelmi településközpont beépítése ugyan összefüggő volt, de az építészeti karaktere falusias; ugyanakkor a nagytelkes, szórványos beépítésként megjelenő villák az állandóan vagy alkalmilag kitelepülő jómódú polgárság városi ízlését és igényességét tükrözték, mindemellett azonban nem hoztak létre összefüggő városias települési szövetet.

Mai értékrendünk e történelmileg változó viszonyoknak az esszenciája; a vízparttal való kapcsolatnak kiemelt szerepe van; a vizuális, de a fizikai közelséget is igényeljük – mind a magán-, mind a közösségi élettér szempontjából különleges minőségi tartalmakat társítunk hozzá. Számos települési közösségi funkció elszakad a központtól, nem kívánja a téri központ feltétlen közelségét, erősebb a tájközelség környezetminőség-növelő ér-

téke. E tekintetben pedig a folyópart új, alközponti szerepeket tud felvállalni.

A települések túléltek, átvészelték a különböző karakterű, nagyléptékű folyamatokat: Budapest és a közeli városok szuburbanizációs hatásait, a vasút – vízpartokon mindig ellentmondásos – megjelenését, a vízlépcsőprojekt beavatkozásait, a hétfégi házas, illetve a tömegturizmust kiszolgáló infrastruktúrák, térhasználati módok léptéktévesztő építészeti behatásait, melyek szórványos megjelenő elemei is szerencsésen kívül rekesztődtek a történelmi településtesteken.

Jól konzerválódtak, éppen azon települési és táji jellemzőiket még megőrizve, amelyek legfontosabb vonzerejüket jelentik, és egyben megtartva a vízparti település-imázsukat. Mindezt úgy, hogy bár vízpartiként nevelültek, települési morfológiájukat tekintve nem rászerveződtek, hanem szerkezetükkel, beépítésükkel mindig is inkább elfordultak a Dunától; sokuk lakott, beépített területét és központját történelmileg és most is igen széles „pufferzóna” választja el a parttól.

Éppen ez a sajátos viszony az, amely alapján megkülönböztetett figyelmet érdemelnek. Úgy tűnik ugyanis,

A településeket változó szélességű pufferzóna választja el a víztől

Fotó: Mihály Fanni

*A Dunakanyar Kiemelt Üdülőkörzet mint régió a Börzsöny, a Visegrádi- és a Pilis hegység által körülvevett Duna-szakasz mentén terül el, 66 települést foglal magában. [2]

** Egy Visegrádon készített felmérés szerint például – ahol pedig az egyik legnagyobb a lakott települési részek távolsága a vízparttól, és csak egy-két kiemelt ponton jött létre élő szerkezeti kapcsolat – a megkérdezettek túlnyomó része nevesítette a településhez fűződő személyes viszonyában kiemelten fontosnak a Duna jelenlétét. A nem reprezentatív kérdőíves felmérés a DANURB projekt keretében a BME Urbanisztika Tanszékén készült 2017-ben. Válaszadók száma: 57.

A települések vízparti viszonyát és belakását újra kell definiálni

Fotó: Andronyi Tamás

hogya a klíma- és környezeti állapotváltozások következtében szinte kiszámíthatatlanul ingadozó vízmagasságok és partvonalmozgások miatt leginkább a folyóparthoz való téri viszonyukban várható a legnagyobb átalakulás. Az árvízi helyzetekkel már megtanultak együtt élni, de vajon fel vannak-e készülve a víz visszahúzódására, vagy a rövid idő alatt lezajló, szélsőséges amplitúdójú dinamikus változásokra?

A bevezető mottóként használt idézet sokáig érvényesnek tartott megállapításai a térségben átértékelődően vannak, a helyi és közös identitást leginkább képező folyóparti státusz jövőbeni helyzete és értelmezése sarkalatos új kérdésként vetődhet fel.

Ma, amikor az identitás kérdése fokozottan középpontba került, [6] élőbb-aktuálisabb, mint valaha annak rétegeit, alkotóelemeit is megismerni. Különösen igaz ez a folyóparti települések esetében, ahol a helyi identitásnak nyilvánvalóan fontos része a folyóhoz való viszony.**

A klímaváltozás azonban újabb drasztikus és dinamikus partvonalváltozások lehetőségét veti előre, amely a vízparti-vízközeli települések parthoz való viszonyát továbbalakítja. Miközben a települési lakosságban változatlanul meghatározó a természetes vízközelség iránti igény, aközben maga településtest, a ténylegesen belakott és használt terület és a partvonal közti távolság egyre nagyobb. Ugyanakkor számos településen a vízparti sáv, ártér szélessége és éppen az örökölt település-szerkezethez és a beépítéshez való viszonya nem teszi lehetővé annak belakását, legfeljebb foltszerű, ideiglenes használatát.

Mi, alkalmi látogatók szeretjük e tájközeli, sokszor vadregényes területeket, az érintett települések számára azonban ez egy sokkal árnyaltabb, összetettebb kérdés már most, mely a jövőben még élesebben vetődhet fel. Tisztázniuk kell ugyanis a jövőképekben a folyó, a part és település változó viszonyát, az átmeneti zónák, az árterek, szigetek szerepét, [7] melyek gyakran nem részei a belterületnek, számos esetben nem önkormányzati tulajdonúak. A Duna és mellékágainak tájképi, ökológiai és hidrológiai védelme ügyében sokat olvasni, hallani, [8] azonban ezek nem oldhatók meg a Duna menti lakott területek morfológiai adottságaitól függetlenül, amelyek jól mutatják, hogy a települések beépítésükkel ugyan tisztas távolságot tartottak a folyótól, de kezdetektől fogva azzal szimbiózisban éltek. Mindez kötelezővé teszi az interdiszciplináris szemléletű és rugalmas területfejlesztést, a vízgazdálkodás, a természetvédelem, az épített környezet alakításának és a lakosság életmódjának és elvárásainak összehangolását, hogy a vízparti települési lét ne csak egy nosztalgia, egy hajdani imázs, hanem valódi, jövőbeni életkeret is legyen.

Kissfazekas Kornélia

ELHIBÁZOTT ÚJJÁÉPÍTÉS?

A vukovári városregeneráció kérdőjelei

Vukovár fentről, 2014 [12]

„A háború előtt” – így kezdődik Vukováron nagyon sok megállapítás vagy visszaemlékezés. A jelenleg hivatalosan 27 ezer – a helyiek véleménye szerint 20-21 ezer – lakosú kelet-horvátországi, Duna-parti város 1991 előtt a jugoszláv „Testvériség – Egység” jelszavaival fémjelzett hivatalos ideológia iskolapéldája volt. A nemzetiségek békés együttélésével jellemezhető, akkor még csaknem 45 ezer fő által lakott település fontos dunai kikötőként, illetve ipari centrumként működött, mai lakosai nosztalgiaival tekintenek vissza az évtizedekre, amikor Vukovár Jugoszlávia – Belgrád és Zágráb után – „harmadik leggazdagabb városa” volt. Jelenleg periferikus helyzetéből adódó nehézségekkel, illetve a múlt sok szempontból máig feldolgozatlan terhével küszködő, rohamosan csökkenő népességszámú település.

A magyar határtól alig 60 km-re elhelyezkedő Vukovár 1918 végén lett a formálódó Szerb-Horvát-Szlovén Királyság része, előtte évszázadokon át a Magyar Királyság városai közé tartozott. A városközpontnak máig sajátos karaktert adó barokk épületek az 1700-as években épültek. A helyi horvát, szerb és német lakosság mellé elsősorban a 19. század második felétől magyar

Vukovári látkép,
1991 november [13]

lakosság is települt, így Vukovár már a századforduló idején is soknemzetiségű városnak számított.

A népességszám és a beépített terület kiterjedésének bővülése a két világháború között is folytatódott, ám 1945 után különösen lendületessé vált. A lakosság viszonylag magas életszínvonalát elsősorban a fénykorában 20 ezer (jelenleg körülbelül 700) főt foglalkoztató „Borovo” cipőgyár működése biztosította. 1990 után az addigi helyzet alapjában változott meg: Horvátország Jugoszláviából történő kiválását (1991) követően a Jugoszláv Néphadsereg megtámadta a horvát államot, ennek keretében ostrom alá vette Vukovárt. [1] A csaknem három hónapig tartó összecsapás során a város épületeinek 80%-a semmisült meg, az erőszakos eseményeknek több ezer katonai és polgári személy esett áldozatul, valamint több tízezer horvát kelt útra Vukovárról. [2]

1998 elején a város békés úton került ismét Horvátországhoz. De a menekültek jelentős hányada sosem tért vissza, a város lakosságszáma 2001-ben alig haladta meg a 30 ezer főt, 2011-re 27 ezer alá csökkent. [3] Noha a horvát kormányzat nagy súlyt helyezett az újjáépítésre, illetve a helyi gazdaság élénkítésére (Vukovár jelenleg is különleges finansziális kedvezményeket élvez), az országon belüli periferikus fekvése és a munkahelyek hiánya a fiatal generációkat elvándorlásra ösztönzi. [4]

1998 után az egyik cél a háborús pusztítás nyomainak eltüntetése volt. A magánházak felújításához és újjáépítéséhez a horvát állam pénzügyi támogatást nyújtott, a helyiek szerint a kapott összeg a költségeket csak elvétve fedezte, így sokan nem látták értelmét a visszatérésnek, különösen, ha időközben már megalapozták az egzisztenciájukat más településen. Ennek révén a városban ma is több száz épület áll romos vagy felújítandó állapotban.

Az újjáépítések másik vonulata a megemlékezést, a háborúban történtek kollektív feldolgozását segítő terek kialakítása volt. A mementóállításra, illetve a látogatóknak a történetekkel való, gyakran sokkoló szembesítésére világszerte számos példát találunk (a World Trade Center elleni támadás helyszíne, [5] a hirosimai emlékpark, a Katyň Múzeum [6] stb.). Vukováron a háborús romok részbeni konzerválása – a város jelképévé vált víztorony, [7] valamint az Eltz-kastély bizonyos elemei kapcsán –,

Mementó: a felújított főutcában felújítatlanul maradt épület 2017-ben

Fotó: Benkő Melinda

illetve új emlékművek emelése egyaránt jellemző. E gesztus kétségkívül fontos elemét jelentette a horvát nemzeti öntudat (újja)építésének, ugyanakkor egy ekkora népességszámú településen nagyon soknak tűnik a 15-20 különböző emlékhely, illetve ezek építési és fenn tartási költségei. Vukovár némileg saját történelme foglyává vált: modern nemzeti zarándokhelyként neve egybeforr a szabadság iránti vágygal, ugyanakkor e szerep behatárolja gazdasági, turisztikai funkcióit és jövőképét is. Érdekes szemléletet tükröz, hogy míg a helyiek a gazdaság és idegenforgalom gyengeségét Vukovár legégetőbb problémájának tartják, addig a emlékművek számát

optimálisnak gondolják, a történekből fakadóan pedig egyetértenek a város új szimbolikus szerepével. Az elmentmondás, miszerint Vukovár maradásra szeretné bírni visszatért lakóit, ám megélhetési lehetőségeket már jóval szűkebb keresztmetszetben kínál hozzá, az újjáépítés kezdete óta érezteti hatását.

A problémákat érzékelve Vukovár újjítani próbált: a háború előtt nem létező, új funkciójú komplexumokat – bevásárlóközpont, vásárcsarnok, hotel [8] – hozott létre. E beruházások – noha praktikus célokat is szolgáltak – a kereskedelmi kínálatot bővítették a kereslet érdemi növelése nélkül, így relatív népszerűségük dacára nem já-

A felújított vukovári városközpont, 2018

Fotó: Balizs Dániel

Irodalom / References

[1] Corkalo, Dinka, et al: „Neighbours again? Intercommunity relations after ethnic cleansing”, in Stover, E – Weinstein, H M (eds): *My neighbour, my enemy: justice and community in the aftermath of mass atrocity*, Cambridge University Press, Cambridge 2004, pp 143–161.

[2] Corkalo Dinka – Ajdukovic, Dean: „Separate schools – a divided community: The role of the school in post-war social reconstruction”, *Review of Psychology*, Vol 14, No 2 (2007) pp 93–108.

[3] Kotic, Ankica – Byrne, Sean: „Community Relations Work with Young People in Vukovar, Croatia: an Exploratory Study in Coexistence Building”, *Peace and Conflict Studies*, Vol 15, No 2 (2009), pp 61–79.

[4] Baillie, Britt: „Vukovar’s Divided memory: The reification of ethnicity through Memorialisation”, *Divided Cities/Contested States Working Paper*, Vol 25 (2012).

[5] Bihari, Ágnes: „Földbe mélyülő emlékezet”, *Régi-Új Magyar Építőművészet*, Vol 11, No 6 (2011), p 7.

[6] Götz, Eszter: „A kettészakított út”, *Régi-Új Magyar Építőművészet*, Vol 18, No 6 (2018), pp 46–48.

[7] Arhitekti [honlap], hozzáférhető: <<http://www.arhitekti.hr/najbolja-europska-poslovna-zgrada-gradska-trznica-vukovar.aspx>> [utolsó belépés: 2019-05-06].

[8] Zágrábi Építész Szövetsége (DAZ)/Vukovár [honlap], hozzáférhető: <<http://www.d-az.hr/hr/projekti/vodotanj-vukovar,3.hh>[RTF bookmark start: _GoBack][RTF bookmark end: _GoBack]tml> [utolsó belépés: 2019-05-06].

[9] Zágrábi Építész Szövetsége (DAZ)/Vukovár pályázat leírása [honlap], hozzáférhető: <<http://www.d-az.hr/hr/vijesti/rezultati-natjecaja-za-uredenje-parka-kupaliste-ribarska-u-vukovaru,1122.html>> [utolsó belépés: 2019-05-06].

rultak hozzá a helyi népesség megtartásához. A lakosságszám továbbra is gyorsan csökken, a helyiek jelentős hányada, értelemszerűen főként a fiatalabb generációk tervei között kiemelt helyen szerepel az elköltözés, már most vannak olyanok, akik munkájuk miatt minden évben hónapokat töltenek távol.

A Duna szerepének regionális és lokális újraértelmezése csupán az elmúlt pár évben vetődött fel. Vukovár Horvátország legnagyobb (lényegében egyetlen) dunai kikötője, melynek forgalmát a vízi út korlátozott forgalma (a NATO által lebombázott hidak Belgrádnál és Újvi-

déknél) mellett a túlparton elterülő Szerbiával fennálló hűvös viszony egyaránt hátráltatta. A kikötő a végleges formáját még ma sem nyerte el, ugyanakkor megindult a folyón a turisztikai célú hajózás, egyelőre mérsékelt intenzitással. A Duna-part újrafelfedezését célozza a parti sétány kialakítása a városközponttól nyugatra, amelyet 2017-ben fejeztek be. [9]

Amennyiben végigtekintünk a város 1998 utáni évein, megállapíthatjuk, hogy az újjáépítés célja nem elhibázott: a helyiek heroikus munkával teremtettek újra életet a romokon, eltüntették a háború nyomainak jelentős hányadát, lehetővé tették a menekültek egy részének visszatérését, kellemes atmoszférával rendelkező, élhető várossá tették Vukovárt. Szintén nem tekinthetjük elhibázottnak az újjáépített városi karaktert: a barokk városközpont regenerációja a város hangulatának visszaállítását szolgálta, ezenkívül a települési szövet számos új elemmel gazdagodott.

Több ponton megkérdőjelezhető viszont az újjáépítés alapgondolata:

- a népességszám-zsugorodás kezelése kapcsán a központi és a helyi vezetés sokáig főként extenzív keretekben gondolkodott, elsősorban infrastrukturális, illetve látványberuházások útján;

- az ingatlanviszonyok bonyolultsága, illetve a horvát hatóságok tehetetlensége révén továbbra is sok a romos ház, üres telek, ami nemcsak a városképen látszik meg, hanem a belső társadalmi feszültségeket is erősíti;

- a kulturális eszközök, mint a lokális problémák kezelésének lehetőségei – noha már akad rájuk példa – jókorra fáziskéséssel jelentek meg;

- nem fókuszált az újjáépítés a nemzetiségi együttélés feltételeinek megteremtésére, a továbbra is érzékelhető etnikai szembenállás enyhítésére, mely a város jövője szempontjából kiemelten fontos;

- hiányzik az átgondolt turisztikai koncepció, a város nemzeti zarándokhelyé vált, ami a helyi és a nemzeti identitás építése szempontjából fontos, ám nem előremutató a lokális vonzerőfejlesztés terén, ráadásul táplálja az etnikai feszültségeket.

Előremutató kezdeményezésként – egyelőre még gyakran csupán tervezési szinten – megjelentek a város kulturális funkcióit erősítő, illetve a lokális közösségi részvételi tervezést támogató, ugyanakkor a horvát és a

A városi múzeum (korábbi Eltz-kastély) felújított, ám Duna felőli tornya torzóban hagyott emlék

Fotó: Benkő Melinda

A dunai kikötő, 2018

Fotó: Balizs Dániel

szerb közösségek közti párbeszédet és közös tevékenységet előmozdító ötletek is: a 2007 óta évente megrendezésre kerülő, a dunai régiót és a szomszédos országokat célzó Vukovári Filmnapok, [10] a településarculat kap-

csán a Duna-parti sétány fejlesztése vagy éppen a helyi kulturális örökséget diverzifikáló, nem a háborús eseményekre fókuszáló vucedoli múzeum megnyitása. [11] E törekvések folytatása, valamint a helyi építészeti beruházásokban történő lecsapódása jelölheti ki Vukovár számára a követendő városfejlesztési irányt.

Balizs Dániel

Egy a számos vukovári emlékhely közül

Fotó: Danijel Soldo [14]

[10] Vukovár Filmfesztivál [honlap], hozzáférhető: <<https://www.vukovarfilmfestival.com/vff12/en/>> [utolsó belépés: 2019-05-06].

[11] Museum of Vucedol Culture in Vukovar, Croatia [honlap], hozzáférhető: <<https://www10.aecafe.com/blogs/archshowcase/2013/12/06/museum-of-vucedolculture-in-vukovar-croatia-by-radionicaarhitekture/>> [utolsó belépés: 2019-05-06].

[12] Zufic, Vilijam: „Vukovar: 25 Things to Know About the Proud City on the Danube”, *Total Croatia News* [online], 2016-05-19 CEST 20:20, hozzáférhető: <<https://www.totalcroatia-news.com/item/11983-vukovar-25-things-to-know-about-the-proud-city-on-the-danube>> [utolsó belépés: 2019-05-09].

[13] Croatia: Vukovar – A Place Of Special Piety, Croatia, the War and the Future [blog], 2013-11-05, hozzáférhető: <<https://ina.vukic.com/2013/11/05/croatia-vukovar-a-place-of-special-piety/>> [utolsó belépés: 2019-05-09].

[14] Bajruši, Robert: „Cak 1945 imena bez imena, grova, subdine, spomenika – Mo e li nova inicijativa Kolinde Grabar- Kitarovic riješiti problem koji postoji vec 27 godina?”, *Jutarnji List* [online], 2018-02-03 CET 21:39, hozzáférhető: <<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/cak-1945-imena-bez-imena-grobasudbine-spomenika-moze-li-nova-inicijativakolinde-grabar-kitarovic-rije-siti-problem-koji-postoji-vec-27-godina-6996909/>> [utolsó belépés: 2019-05-09].

Egy a számos vukovári emlékhely közül

Fotó: Benkő Melinda

Green is the new black? A Duna menti ökoturisztikai fejlesztések építészeti kérdései

Dunakanyar Látogatóközpont,
Dömös
Tervező: Pethő László

A fenntarthatóság fogalmát mantraszerűen ismételtjük a kortárs építészeti és urbanisztikai gondolkodásban, miközben sokszor ugyanazokat a megoldásokat csomagoljuk újra és újra zöld jellegével ellátva. Míg egy évtizeddel ezelőtt a fekete szín az alkotói redukciót és alázatot jelenítette meg az építészek önreprezentációjában, mára zöldbe borultak az aktuális építészeti brandek. A látványos formák, kvázi ökológikus narratívák mögött azonban sokszor öncélú, a környezeti szempontokra csak felszínesen reflektáló megoldásokat találhatunk.

Esztétika és/vagy ökológia? – merül fel a kérdés sok kortárs, „zöld” mimikrirel elkészült épületet látva. A hightech és lowtech, technológia, környezet és forma dilemmáját érdemes konkrét esettanulmányokkal is megvizsgálni, azaz hogyan kapcsolódhat össze szimbiotikusan esztétika és ökológia? Lehet-e „és” vagy marad a „vagy” a forma-technológia reláció kétségkívül termékeny ellentmondásaiban? Az alábbi áttekintés nem vállalkozhat a kérdéskör maradéktalan megválaszolására, a szűk területi lehetőségek közt egy hazai Duna menti utazásra indulunk. A Duna magyarországi szakaszának két nagyobb erdőgazdálkodását, a Duna-Ipoly Nemzeti Park és a Duna-Dráva Nemzeti Park területét járjuk be a közelmúltban megvalósult ökoturisztikai fejlesztések építészeti tapasztalatai után kutatva.

Folyásirány felől haladva a Szigetköz és a Fertő-Hanság Nemzeti Park alkotja az első nagyobb ökoturisztikai célpontot. Bár a fejlesztések már a '90-es évek elején megindultak a nemzeti parkban, azok elsősorban a Fertő tó környékére összpontosultak. Az organikus építészet szellemiségében fogant íves szerkesztésű Kócsagvár vagy a frissen felújított sarródi Csapody István Természetiskola és Ifjúsági Szálló a Szigetköz Duna-ágaitól távolabb esik. A folyamágak mellett elsősorban tanösvényeket és kerékpáros útvonalakat építettek ki, melyek a terület kialakulását, vízrajzát, növény- és állatvilágát ismertetik. A nemzeti parkkal szomszédos osztrák területeken, bár a természeti kincsek kevésbé látványosak, mégis kísérletező építészeti formákkal és a tematikus tanösvények gazdag kínálatával veszik fel a magyar ökoturisztikai kínálattal a versenyt. Érdemes lenne a burgenlandi kortárs építészet környezetorientált, ugyanakkor technológiacentrikus expresszív megoldásaiból inspirálódni. [1]

Pethő László és a GEON tervei a dömösi látogatóközpont kialakítására

Továbbssodródva a Dunakanyarban már évek óta előkészítés alatt áll a komplex turisztikai látogatóközpont a dömösi Duna-parton. A több épületből álló fejlesztést Pethő László és a GEON műterem csapata tervezte. A telek félig ártéri helyzetben a 11-es út mellett helyezkedik el, innen indulnak a kedvelt turistautak a Visegrádi-hegységbe és a Pilisbe. A telken még ma is áll az egykori Bergman panzió, mely felújítva erdei iskolának ad majd otthont. A fő épülettömeg X alakú, ennek metszéspontjában központi tér fogadja a kirándulókat. [2] Mellette két párhuzamos épületsávban az oktatás és szállás terei biztosítottak, továbbá az ártéri területen a folyóvíz által átjárható falécezással burkolt csónakház állna. A tervezők a koncepció kialakításánál a környező falusias beépítéshez való alkalmazkodást tartották szem előtt. Az anyaghasználatban a természetes anyagokat hangsúlyozták, a faburkolatok mellett különösen a dunai kavics jelenik meg intenzíven az épületek végfalán. A telekhasználatot az összefüggő parkrendszer tematikusan alakítja, a tanösvények a Duna menti tizenöt különböző nemzeti park növényvilágát mutatják be.

Pörboly, erdei iskola

Keselyűs, vasútállomás

A Duna déli szakaszát a Duna-Dráva Nemzeti Park területe övezi. A gemenci ártéri erdő a szarvascsordák, hódok, gémek, vaddisznók és jégmadarak kedvelt lakóhelye. A terület bejárása közúton nem is lehetséges teljes egészében, az alternatív mobilitásban a kisvasút és a vízi járművek fontos közlekedési eszközök. A terület kezelője, a Gemenc Zrt. dinamikus fejlesztésbe kezdett az elmúlt években, több kisebb-nagyobb épület és létesítmény is megvalósulhatott az ártérben. Először 2003-ban jelent meg az igény az erdei iskolák üzemeltetésére, első lépésként a pörbölyi erdőgazdálkodási központ üzemi épületének tetőtérben épültek ki nagy termes szállások. 2014-ben átfogó rehabilitáción esett át a telep, a korábbi, konyhaként, öltözőként funkcionáló üzemi épületet az erdei iskolás csoportok számára oktatási és étkezési célokra egyaránt alkalmas épületté alakították át, a tetőtérben pedig magasabb komfortfokozatú, kisebb szobákból álló szálláslehetőségnek adtak teret. Az ökológikus gondolkodásra jellemző, hogy az egykori épületet nem bontották el, hanem átépítették, a korábbi jellegtelen üzemi homlokzatok elé ragasztott fa tartókból és oszlopokból játékos konstrukciókat építettek, ami az épület fedett-nyitott tereit is karakteresen artikulálni tudja. A telep fűtését aprítéküzemű kazán megújuló energiaforrásként biztosítja, a fűrészüzem hulladékát hasznosítják.

Az ártéri erdőbe a keskeny nyomközű vasúton lehet bejutni, a vonalmenti állomások közül izgalmas formálással újult meg Keselyűs állomása. A várótermet rejtő állomás apró középületjellegét az aszimmetrikus tetőforma játékosan jeleníti meg. A tetőt eredetileg kék színű fedéssel az ég színéhez tették volna hasonlatossá, de a közeli Sió folyót felkereső vadkacsák számára veszélyes felületet alkotott volna, ezért inkább rézfedéssel burkolták a nyeregtetőket. Az aszimmetrikus, önálló tömegelemként formálódó tetők alatt az épület funkcionális és szerkezeti kialakítása is kettős. A falas szerkezetű épületrészben kaptak helyett a vizesblokkok, a könnyebb favázás szerkezetben pedig a váróterem és a fedett-nyitott átmeneti teret alkotó peron. A homlokzatburkolatok egyszerűek, fa és fehér vakolatarchitektúra, de a lamellás lécezés és a megkettőzött pillérek a tetőforma könnyed játékosságát nagyvonalúan emelik át a részletképzésbe.

A bajai kikötőnél az ökoturizmus az ipari környezet rehabilitációjá-

val is összekapcsolódik. Az erdőgazdálkodás ugyanis saját kikötővel rendelkezik a szigetekről kitermelt fa vízi úton történő szállításához és a sétahajózáshoz. A Türr István híd bajai hídfőjénél korábban több konténerszerű épületblokk állt, ezeket váltotta fel az új Vándorpont. Az Eurovelo 6-os kerékpárút mellett ez a hely a gyalogos túrázók és a sétahajózók számára is fontos találkozási és kiindulási pont: itt halad el az Alföldi Kéktúra és a Magyar Zarándokút. Az épület felfrissülést és információt nyújt a túrázóknak, a belső terek állandó személyzet nélkül működnek, csak portaszolgálat üzemel. A korábbi ipari blokkok tömegét reflektáló, ugyanakkor faburkolatával az ártéri erdő kapujaként is megjelenő épületet a bajai kötődésű Fábik Zoltán tervezte. Az épület ökológikus gépészeti rendszerét a tetőn elhelyezett napkollektorok működtetik. A nemzeti park további fejlesztése a Szekszárdi-dombság Sötétvölgyében várhatóan idén elkészülő szabadidőközpont. A kirándulóerdőben futópálya, horgászto is található, ezeket egészíti ki majd az újonnan elkészülő turistaközpont.

A Vándorpont a bajai kikötőnél

Esztétika és/vagy ökológia? A bejárt ökoturisztikai épületeknek nem csak primer funkcionális szempontokat kell megoldaniuk. Az erdei turizmus létesítményei a természeti környezet iránt szenzitív gondolkodás közvetítői is, formai, technológiai megoldásaikkal a látogatók számára inspiratív, modellértékű alkotásokká kellene válniuk. A bemutatott épületek a kortárs építészet eszközeivel közelítenek ezekhez a feladatokhoz, és az első, kezdeti lépéseket teszik egy komplex, ökológikus építészet formai-technológiai szimbiózis felé.

Wettstein Domankos

Fotók: Gemenc Zrt. / Lepsényi Ákos

A tervek forrása: GEON / Pethő László

Irodalom / References

[1] Architektur Raumburgenland [honlap], hozzáférhető: <<https://architekturraumburgenland.at/>> [utolsó belépés: 2019-03-31].

[2] Bán, Dávid: „Csendesen megbújva: a dömösi Dunakanyar Látogatóközpont tervei”, *Építészfórum*, 2017-02-10 CET 16:00, hozzáférhető: <<http://epiteszforum.hu/csendesen-megbujva-a-domosi-dunakanyar-latogatokozpont-tervei>> [utolsó belépés: 2019-03-31].

Tervpályázatok

Paks város Duna-partjának fejlesztési lehetőségei egy tervpályázat függvényében

Paks városa 2016 őszén írt ki városépítészeti ötletpályázatot a tervezett új paksi városközpont és a hozzá közvetlenül kapcsolódó paksi dunai partszakasz környezetalakítására és beépítésére. A tervpályázat központi kérdése az egykori konzervgyár területén és környezetében megvalósítandó új városközpont víziója volt, de a területhez csatlakozó, az árvízvédelmi töltéstől keletre található területek és a Duna-part hasznosításának lehetőségeit is vizsgálta.

1

Paks létrejöttét és helyzetét is a Dunához való viszonya határozta meg. A vasút, majd a 6-os országos főút elválasztó hatása miatt, később a '70-es, '80-as évek városfejlődésének eredményeképpen a város elfordult a Duná-

2

tól, és az azzal való szerves viszonyát elvesztette. A kishegyi lakótelep, és így az új központ is a folyótól távol eső dombtetőn épült meg. A korábban a halászok lakóhelyéül szolgáló Alvég Dunáig lefutó utcái is elvesztették a kapcsolatukat a folyóval, hiszen mind a 6-os

3

főút, mind a később iparvágánnyá redukált vasútvonal a város és a folyó között épült meg, teljesen elvágvá a városrészt a Dunától. A tősgyökeres paksiak kollektív emlékeztében azonban ma is meghatározó a folyóhoz való viszony. Sokan tartanak ladikot („Akinek nincs ladikja, az nem is paksi!”), amivel hétvégre átmennek a túlpartra strandolni.

lalkozik a Duna-part fejlesztési lehetőségeinek vizsgálatával mind a város turisztikai potenciáljának erősítése, mind a városlakók életminőségének javítása érdekében. A városépítészeti ötletpályázat által érintett Duna-part azért is különösen fontos, mert ez a várostesthez kapcsolható egyetlen olyan terület, ahol az árvízvédelmi töltés és a Duna-part között akár jelentős alapterületet igénylő funkciók is elhelyezhetőek, bevonva a térséget a városi életbe. A tervpályázati kiírás szabadidős területek kialakítása mellett az új atomerőmű oktatási, illetve látogatóközpontjának elhelyezését is felveti, hiszen ennek révén jelentős városi életet generáló hatás jelenne meg, mely a terület felértékelését és városba való bevonását is maga után vonná. A tervek szerint a LA-DIK Egyesület csónakháza és az ártéri növényvilág értékes elemei megmaradnak, de a

A kikötőbe pedig halat venni járnak – még akkor is, ha az halgazdaságban tenyésztett hal. Az erőmű kimagaslóan sikeres vízisport-egyesülete sem kapcsolódik térben a városhoz, elkülönül, és jelenlétével nem erősíti a városi életét.

A település előtt álló fejlődési potenciált figyelembe véve a városvezetés komplexen fog-

1. Paks tervezett városközpontjához csatlakozó Duna-partja
2. A tervezett városközpont és a csatlakozó Duna-part Bede István, Rádóczy László, Köves András és Markal Marcell II. díjas tervén
3. Vízparti szállások Bedő László és Godra Orsolya építészhallgatók paksi tervében
4. Klenk Csaba és Kern Andrea az egykori városi hajóállomás helyére tervezett rendezvényháza

4

város vizsgálja a beépítést lehetővé tevő területek feltölthetőségét és új szabadidős területek kijelölését is.

Ezzel párhuzamosan a város több pontján is elkezdődött olyan fejlesztések előkészítése, melyek a vízpart élettel való megtöltését segítik elő. A BME Urbanisztika Tanszék harmadéves építészhallgatói 2017 őszén vizsgálták a város Dunával való kapcsolatát mind a pályázat által meghatározott területen, mind

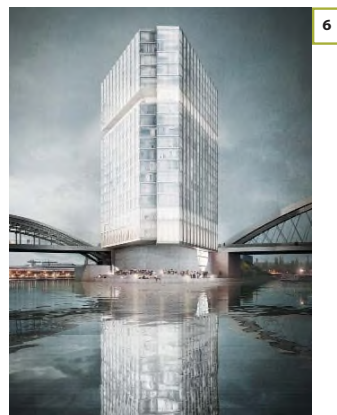
egy – a város terveiben is szereplő –, a Duna mellett végigfutó kerékpárúthoz kapcsolódva. A munka során a hallgatók tanulmányozták a város természeti és épített örökségének térbeli elhelyezkedését, és figyelembe vették a város vízparti arculatának fejlesztési lehetőségeit. 2018-ban az Erzsébet Szállóhoz közvetlenül kapcsolódó területen, a Duna-parti gesztenyefasor és az egykori városi hajóállomás környezetében a polgármesteri hivatal megbízá-

sából készült el a terület fejlesztésének tanulmányterve egy rendezvényterem és egy kávézó elhelyezésével. A végső cél a várostest melletti Duna-part több ponton való bekapcsolása a térszerkezetbe, és ezzel együtt a parti gyalogos közlekedés észak-déli irányú lehetőségének biztosítása.

Szabó Árpád, Horváth András

Képenként – válogatás a közelmúlt pályázati terveiből:

5

6

Amikre érdemes figyelni

közeledő határidővel leadható pályázatok:

Rwanda kápolna, Rukomo, Ruanda
beadási határidő: 2019. 06. 05.

Gauja Nemzeti Park gyalogoshíd, Lettország
beadási határidő: 2019. 06. 11.

Vilnius Nemzeti Koncertterem, Litvánia
beadási határidő: 2019. 06. 25.

Qianhai Új Városközpont, Qianhai Shenzhen (Sencsen), Kína
beadási határidő: 2019. 07. 25.

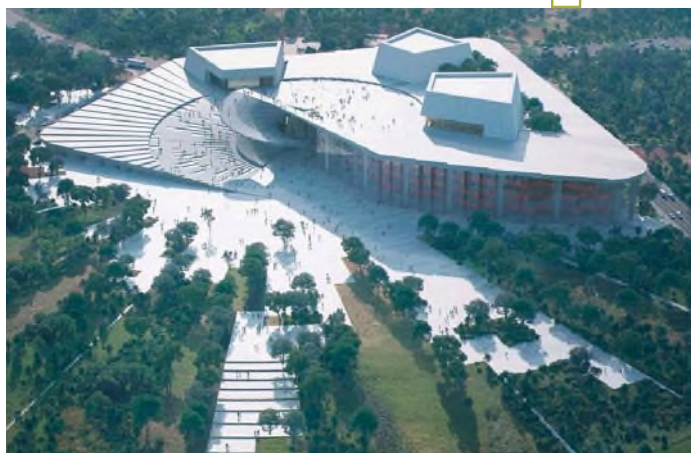
Burián Gergő

7

8

- 5. Egyetemi könyvtárépület, Lyon, Franciaország – ALA Architects, első díjas pályamű
- 6. „Világítótoronny” Hotel, Frankfurt am Main, Németország – Barkow Leibinger, első díjas pályamű
- 7. Új Természetvédelmi Központ és Akvárium, Sanghaj, Jangce, Kína – Ennead Architects, első díjas pályamű
- 8. NØRR irodaépület, Párizs, Franciaország – Henning Larsen Architects, első díjas pályamű
- 9. Sanghaj Nagy Operaház, Kína – Snohetta, első díjas pályamű

9

Rovatszerkesztő: Burián Gergő

A DANUrB program

Volt hét, építészeti és urbanisztikai oktató Kelet-Közép-Európai egyetemi műhely, ahol már hosszú idők óta készülnek szinte minden évben hallgatói tervek a Duna partjaira. Voltak páran, akik ezekben a műhelyekben elkezdtek érdeklődni mélyebb szinten is a turisztikai fejlesztések, kulturális városfejlesztés és az alulról jövő kezdeményezések iránt. Megvolt bennük a vágy, hogy az egyetemek szakmai tudását a kinti világban is hasznossá tegyék, természetesen szeretett Dunájuk vonatkozásában. Egy példaértékű európai összefogás kerekedett ki ebből, az egyetemek először turisztikai szakemberekkel, kulturális szervezetekkel, megyei önkormányzatokkal együtt alakítottak ki egy húszfős nemzetközi partnerséget. Ezután a hét országból megkerestek 20 Duna menti települést, és itt összesen több mint száz helyi szereplőt szólítottak meg: intézményeket, cégeket, egyesületeket. Ez a sokszínű partnerség elkezdett együtt gondolkodni a közös dunai örökség szerepéről a part menti kisvárosok jövőképében. Ez a DANUrB program, a BME Urbanisztika tanszék által vezetett, az EU Duna Transznacionális Programja által finanszírozott, 2017 óta tartó interreg projekt.

Danube Urban Brand – ebből ered a program rövid neve, utalva arra, hogy a DANUrB a folyóparti települések értékeiből kíván közös márkázható rendszert alakítani. Azzal, hogy építészek vezetik ezt az összefogást, a turisztikai és örökségértékelési szempontok mellett megjelenhettek újabb rendszerezési tényezők: a települések vízparti megjelenése és használata, az ipari vagy épp kommunizmus korabeli örökség újrahazsnosítása, vagy a közösségi kezdeményezések és egyéb „place

makerek” szerepe a Duna élhetőbbé és vonzóbbá tételében. A DANUrB célja, hogy feltérképezze a Dunához köthető örökségünk rejtettebb elemeit, amelyek egymagukban még nem számíthatnának nagy érdeklődésre, de rendszerbe foglalva a teljes Duna viszonylatában és a helyi településfejlesztés identitásképző elemeként nagyban hozzájárulhatnak az adott régió vonzerejéhez és élhetőségéhez. Ehhez a legfontosabb teendő a helyiek aktíválása saját örökségük tudatos fejlesztésében, a jó gyakorlatok kiemlése és tanítása minél

több potenciális „aktivátor” számára, legyenek ezek Duna menti önkormányzatok, múzeumok vagy innovatív vállalkozók, helyi civilek és művészek. Csak akkor lehet vonzó a Duna kulturális élete, ha erős identitással és jövőképpel rendelkező közösségek szeretnek a folyó mentén, együtt a folyóval élni.

A program eredményei közül első maga az összefogás, amely a Duna kulturális és fizikai terében hoz létre egy élő hálózatot a kulturális fejlesztésekben érdekelt felek és a fejlesztésbe bevonható örökségi elemek összefogásával. Ezt a hálózatot támogatja egy platform, amely nemzetközi léptékben is képes a részt-

vevők kapcsolatát kezelni. Létrejött egy stratégia, amely a Duna örökségének helyi összefogáson át történő fejlesztését szolgálja. Létrejötték turisztikai termékek, amelyekből kiemelkednek a Duna 10 különböző települését feltáró túrák, a magyar fejlesztésű PocketGuide App rendszerbe integrált, ingyenesen letölthető virtuális idegenvezetések. Ezenkívül rengeteg diákterv és publikáció jött létre egyetemek közötti együttműködésben, végül pedig évente a június 29-i nemzetközi Duna-nap megünneplésére több részt vevő vá-

rosban tartanak a partnerek DANUrB Duna Nap fesztivált, amelyen idén bemutatkozik a programot lezáró vándorkiállítás és a DANUrB könyv.

A DANUrB nemzetközi tanulási folyamat régióknak legfontosabb kulturális és természeti folyamának településfejlesztő szerepéről, amelyből remélhetőleg az elkövetkező években olyan Duna-parti fejlesztések nőhetnek ki, amelyek élhetőbbé teszik ezeket a helyeket helyieknek és turistáknak egyaránt.

Kádár Bálint

Építész Tervezői Napok 2019

Helyszín:

Bara Hotel konferenciaközpontja (Budapest, XI. Hegyalja út 34–36.)

Időpontok és témák:

március 21. Vizsgizetési fogások – lapostetők, mélyépítés, üzemvíz-szigetelés

Szakmai szervező és levezető: **Kakasy László** egyetemi adjunktus, BME Épületszerkezettani Tanszék

május 2. Magastetők új kihívások előtt – hőszigetelés, kis hajlások, tetőterek

Szakmai szervező és levezető: **Horváth Sándor** egyetemi adjunktus, BME Épületszerkezettani Tanszék

május 30. Felújítás, funkcióváltás – új technológiák a felújításokban

Szakmai szervező és levezető: **Dobszay Gergely** egyetemi docens, BME Épületszerkezettani Tanszék

szeptember 19. Hő- és hangszigetelések anyagválasztása – Közel nulla?

Szakmai szervező és levezető: **Pataky Rita** mestertanár, BME Épületszerkezettani Tanszék

október 10. Épületburok és egyenértékűség – trendi szerkezetek épületszerkezet-tani megoldásai

Szakmai szervező és levezető: **Becker Gábor** egyetemi tanár, BME Épületszerkezettani Tanszék

november 7. Tűzvédelem. OTSZ – az TvMI-k 2019-ben

Szakmai szervező és levezető: **Takács Lajos Gábor** egyetemi docens, BME Épületszerkezettani Tanszék és

Szikra Csaba tudományos munkatárs, BME Épületenergetikai és Épületgépészeti Tanszék

(A programváltoztatás jogát fenntartjuk.)

Részvételi díj:

7 nappal az adott rendezvény előtti jelentkezés esetén: **2362 Ft** + áfa (3000 Ft) /alkalom

későbbi jelentkezés esetén, illetve helyszíni fizetéskor: 3543 Ft + áfa (4500 Ft) /alkalom

(A részvételi díj a konferencia étkezési díja.)

Figyelem! Visszatérítés! Minden konferencianap után minden résztvevőnek bruttó 1000 forintot írunk jóvá a Tervlap.hu rendszerében.

(A visszatérítés csak a részvételi díjat a rendezvény napjáig kifizetőknek, illetve a teljes napon részt vevőknek jár!)

Az összeg felhasználható a Tervlap.hu-n meghirdetett rendezvények részvételi díjaira, szaklap- és szakkiadvány-előfizetésekre stb.!

Jelentkezés:

Tervlap.hu – **jobbra fent**, a Konferencianaptárban kattintson az Önt érdeklő rendezvényre

Szakmai szervező:

BME Épületszerkezettani Tanszék

www.tervlap.hu

Artifex Kiadó Kft.
telefon: +36-1-783-1711, fax: +36-1-783-6360
info@artifexkiado.hu

Duna menti kulturális örökség, identitás, branding

A Duna menti országok – Ausztriától Bulgáriáig terjedő – közös történelmi múltjában rejtőző kulturális örökség alapját képezheti egy dunai regionális identitás és branding építési folyamatának. A kultúra (kulturális tőke) összetett jelenség, a közös dunai örökség tekintetében egyrészt anyagi, ember által készített, épített örökségi elemekkel – mint például a római kori erődök (a limes mentén) és hidak (pl. Traianus hídja a Vaskapunál), középkori várak (Visegrád, Smederevo/Szendrő,

rópa kulturális és társadalmi tőkében, épített és szellemi örökségben gazdag, ám sok tekintetben még rejtett, elfeledett, feltáratlan lehetőségek térbeli-kulturális tárházaként kutatta és mutatta be. A BME Urbanisztika tanszéke már megpályázta a program folytatását; a DANUrB+ keretében szeretnénk javaslatot tenni a Duna menti településeket összefogó DANUrB regionális brand kialakításához, felhasználva a közös történelmi múltban rejtőző épített és szellemi kulturális örökséget.

Golubac/Galambóc), hajók (Komárom), hajómalmok (Ráckeve, Baja) halászbárkák (Tutrakan) stb. –, másrészt szellemi, szimbolikus kulturális elemekkel. Ez utóbbi csoportba tartoznak – a szerző, a DANUrB program egyik alapító és kutató tagjának kiemelt kutatási területét képező – történelmi hagyományok, generációkon átívelő agráripari mesterségbeli tudás a halászat terén, vagy a Wachautól a Pannon régió és Újvidéken (Fruška Gora) át a több ezer éves bolgár szőlővidékig mindenhol meghatározó borkultúra. Másrészt a Dunához kötődő népi kultúra, népszokások, legendák, mesék és népdalok („Széles a Duna...”) is ide tartoznak, és mindezek a helyi közösségek kulturális identitásának, összetartozásának nagyos erős kötőelemei. A helyi kulturális identitás azonosulás, kötődés a „helyhez”, amit a területen élő kultúrája testesít meg a maga összetett formájában. [1] Vagyis ragaszkodás a helyi értékekhez, épített és szellemi kulturális vagyonhoz, örökséghez. Legjobb esetben kulturális tőkeként és erőforrásként való hasznosítása a helyi közösség jobb és minőségi megélhetéséért egyfajta büszkeséggel párosulva. [2] [3]

A DANUrB (Danube Urban Brand) Interreg projekt főbb eredménye, hogy a Dunát – a világban a legtöbb országot átszelő folyót – Közép-Eu-

Láncszerűen összekapcsolható épített örökségünk például a Duna mentén végighúzó római, és sok esetben azok maradványaira épült későbbi várak és erődök rendszere. Ezek mindegyikéhez tartoznak történelmi és népi legendák, hagyományok, melyek a szellemi kulturális tőke részét képezik (pl. Visegrádi Nemzetközi Palotajátékok, Galambóc várának legendája). Erős szimbolikus kötőelem az évezredek, generációkon átívelő agrár-népi mesterségbeli tudás és hagyományok fenntartása, éltetése a bor és szőlőkultúra, különféle gyümölcsök termesztése területén (pl. a sárgabarack egyaránt Wachau/Ausztria és Tutrakan/Bulgária saját helyi „brand”-je). Hasonlóan fontos a Duna menti népek egyik hagyományos megélhetési forrása, a halászat, amelyhez szorosan kötődnek további szellemi kulturális jegyek a népszokások, népdalok, mesék, mondák világában (mint például a különös vízi lények, „ruszalkák” Szlovákiától Szerbián át Romániáig). A fent említett, közös identitást képző – épített és szellemi – kulturális örökségünk egy része már ismert, és erőteljes gazdasági-társadalmi jelentőséggel bír egyes Duna menti régiók, települések életében, mint például Wachau vidékén, mely az UNESCO világörökség listáján is szerepel.

A Duna menti országok többsége a rendszerváltás országai, Szlovákiától Magyarországon át Bulgáriáig, annak minden társadalmi-gazdasági következményével együtt. A DANUrB esetében osztrák partnereink – egyetemek, önkormányzatok, civil szervezetek – révén tudunk fejlettebb példákat, térbeli-társadalmi fejlesztési módszereket tanulmányozni, mint például a regionális márkázás és védjegy működését Wachauban, ami nem csupán településmarketing-eszköz, hanem regionális fejlesztési módszer, egyfajta minőségbiztosítási rendszer, amely két évtized alatt felemelte az egykoron tablettás borairól hírhedt világ-

örökségi régiót. A „brand” (márka, védjegy) egy multidimenzionális jelenség, sajátos kombinációja a funkcionális fizikai tulajdonságoknak és szimbolikus értékeknek. Amikor az egyes térségek, városok brandjéről, annak kialakításáról beszélünk, az szorosan összekapcsolódik a helyi identitással, képpel (image), érzelmekkel, lojalitással, és nem utolsósorban a minőség garanciájával. [2] [4] A település és regionális branding különleges és összetett folyamat, maga a hely (régió, város) a speciális „termék”: „előállítója” és „fogyasztója” gyakorlatilag ugyanaz, a helyi lakosság. Sok-sok résztvevővel, érdekelttel (stakeholder) és azok érdekei, nézetei, elképzelése szerint kialakítva. A sikeresség titka, hogy lehetőleg minden érdekelt – beleértve a helyi lakosokat is – részt vegyen benne. [5] Nagyon fontos a hely szelleme, a hely sajátosságai értékei, amiért az ott élők szeretik, és ahogyan használják. Amivel a re-

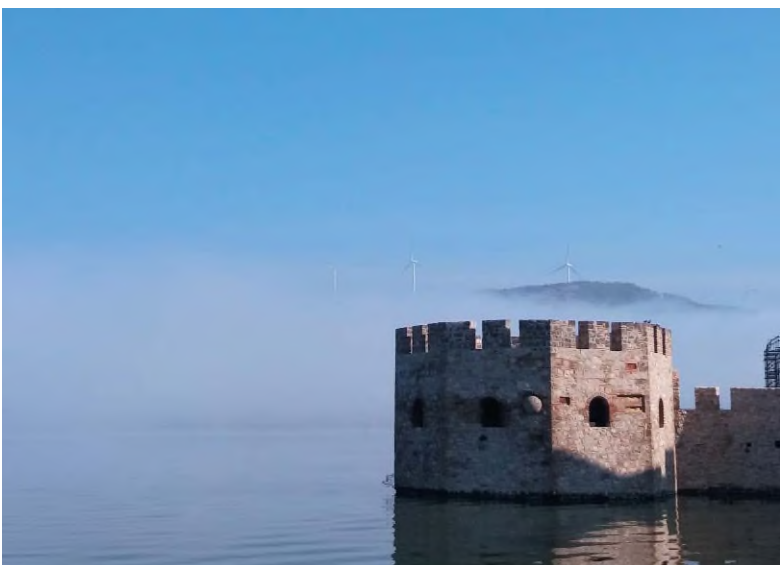
gionális branding jóval több, az a – fentiekén túlmenően – minőségi garanciát is magában foglaló, társadalmi tőkén alapuló, hálózati és/vagy klaszterszerkezetű kulturális-gazdasági együttműködés.

A Duna menti szellemi kulturális örökségek között még bőven vannak elfelejtett, újralesztható, vagy jobban kihasználható elemek, melyek hasonlóságuk okán rövid távon – pl. egy fesztiválsorozat formájában – kulturális-gazdasági és helyi közösségépítő hatásúak, hosszú távon pedig – együttműködő hálózatba rendeződés esetén – regionális identitás- és brandépítő, valamint regionális fejlesztő hatással is bírhatnak. Ezért fontos, hogy már a DANUrB+ regionális brandépítő tevékenysége előtt is fel tudunk mutatni olyan eredményeket, mint pl. a Duna-napok „DANUrB-hagyományként” való újraleszthatását és megerősítését. A 2017 óta Esztergom és Párkány közös rendezésében, tavaly óta a Szigetzugi Duna Napokkal kibővítve, idén június 29-én pedig már határokon átvélve több országban is azonos brand alatt rendezik meg ezt a fesztiválsorozatot, amely segíthet egy közös dunai identitás hosszú távú megerősödésében.

Orbán Annamária

Irodalom / References

- [1] Pollice, Fabio: *The role of territorial identity in local development processes*, University of Naples, Federico II, Italy, January 2003.
- [2] Messely, Lies – Dessein, Joost – Lauwers, Ludwig: „Regional identity in rural development: the three case studies of regional branding, Applied Studies in Agribusiness and Commerce”, *APSTRACT*, Vol 4, No 3–4 (2010), Agroinform Publishing House, Budapest, pp 19–24.
- [3] Bessiere, Jacinte: „Local development and heritage: traditional food and cuisine as tourist attractions in rural areas”, *Sociologia Ruralis*, Vol 38, No 1 (1998), pp 21–34.
- [4] Maessen, Rob – Wilms, Geert – Jones-Walters, Lawrence: Branding our landscapes: some practical experiences from the LIFESCAPE project.
- [5] Braun, Erik – Kvarztzis, Mihalis – Zenker, Sebastian: „My city-my brand: the different roles of residents in place branding”, *Journal of Place Management and Development*, Vol 6, No 1 (2013), pp 18–28.

Dunánál a Dunáról

Lubica Vítková; Pavel Gregor; Melinda Benkő; Bálint Kádár (editors): DANUrB Book on Unexplored Cultural Heritage along the Danube, Gasset, Prague 2019.

A BME Urbanisztika Tanszéke által vezetett DANUrB projekt (leírását lásd a 62. oldalon) nemzetközi partnerségére építve készült el az angol nyelvű tanulmánykötet. Összesen 34 szerző jegyzi az írásokat, többségük Közép- és Alsó-Duna menti város – Pozsony, Budapest, Újvidék, Belgrád és a folyóközeli Bukarest – építész-urbanista egyetemi oktatója.

A könyv Duna-táj (Danube landscapes), Duna-örökség (Danube resources) és Duna-távlat (Danube potential) részekre tagolódik, ezeken belül jelenik meg a Duna menti kis- és középtelepülések kulturális értékeit és fejlesztési lehetőségeit vizsgáló nemzetközi szerzői együttműködésben született 12, elsősorban összehasonlító esettanulmányokra épülő könyvfejezet. A nemzetköziség hangsúlyozása azért fontos, mert a Duna a Földön a legtöbb, összesen 10 országot érintő folyó, teljes hosszának közel 40%-a országhatár.

A Duna-táj kifejezés használata összetartozásra utal: a folyó hosszában vagy átellenes partjain elhelyezkedő települések térben és

időben is egyfajta szellemi és fizikai egységet alkotnak. A folyó összeköt és elválaszt, közös természeti és kulturális örökség forrása, fejlesztési lehetőségek hordozója. A Dévénytól kezdődő középső és a Vaskapu utáni alsó szakasz minden – természetföldrajzi, történeti, geopolitikai, kulturális – szempontból eltér a német-osztrák felső szakasztól. A Duna itt hatalmas, a táj kitágul, a kapcsolati háló (vasút, autópálya stb.) fellazul, a települések többsége magára marad a folyóval. Az első rész írásai ezt érzékeltetve a természeti és kultúrtáj lehetséges elemzési módszereit mutatják be, feltárják a Duna beágyazottságát, településhálózatát, bemutatják az úgynevezett „ikervárosok” – a DANUrB szóhasználatában a két átellenes parton, különböző országokban lévő települések – helyzetét.

A Duna-örökség rész a kulturális értékekről szól, kiemelten foglalkozik a fizikai és társadalmi környezet sajátos dunai elemeivel. Röviden áttekinti az építészeti örökség legértékesebb emlékeit, elemzi közvetlenül a Dunára épített, azt használó és kihasználó ipar hátrahagyott épületeit, területeit. A szocialista korok modern öröksége külön fejezetet kap, mivel ez a Közép- és Alsó-Duna-szakasz jelenlegi poszt-szocialista világának különleges kihívása, nemzetközileg is felfedezésre váró rejtett kincsekkel. Végül a Duna szellemi öröksé-

gét bemutató írás egyrészt a tárgyi világ mögötti hagyományok, hiedelmek, népművészeti alkotások sokféleségére és gazdagságára világít rá, másrészt érzékelteti, hogy a távolságok ellenére a mindenhol meghatározó szerepet betöltő folyó képes ezeket egyfajta egységgé, Duna-branddé, DANUrB-bá formálni.

A Duna-távlat ezt folytatva a jövőbe tekint, természeti és kulturális erőforrásokra építhető fejlesztési víziókat vázol. Egyik fő témája a fenntartható turizmus, vagyis a turizmusfejlesztés új eszközeit keresi, melyek segítségével remélhetőleg egy új típusú egyensúly építhető helyiek és látogatók között. Tematikus túrák képe jelenik meg, ahol a felfedezett Duna menti hasonlóságok a fizikai és a társadalmi térben is összekapcsolódnak. Fizikai, vizuális, de elsősorban mentális hídfők épülnek, bevonva a lakókat, érzékeltetve a vízparti létben rejlő lehetőségeiket.

A Duna, a folyó, a víz az élhetőség közös bázisa, és annak is kell maradnia a sokszínű európai Duna-régióban.

Benkő Melinda

Folyópart a városban: Víz/mérnökség és város/építészeti metszete

Prominski, M., Stokman, A., Zeller, S., Stimberg, D. and Voermanek, H.: *River Space Design: Planning strategies, Methods and Projects for Urban Rivers*. Birkhauser, Basel 2012, 2. kiadás, 2017.

A Metszet Duna különszámából nem maradhat ki az először 2012-ben megjelent, de újból, bővített példatárral 2017-ben is kiadott, a hazai, településen belüli folyóparttervezés számára értékes könyv rövid ismertetése. A folyópartok átépítése során a vízzel szembeni védekezés alapkövetelmény, de a tervezés során az árvízvédelem műszaki igényeinek kielégítése mellett nem hagyhatók figyelmen kívül egy-egy beavatkozás területhasználati, ökológiai és esztétikai következményei sem. Mindezek hosszú távon meghatározzák folyó és város viszonyát, a település víz feletti látványát, a folyópart használatát, a víz és az ember által alakított környezet fenntarthatóságát és élhetőségét. A városi folyópartok vonzó helyszínek, értékes település- és ingatlanfejlesztési területek, szakmai értékek, köz- és magánérdekek ütközőzónája.

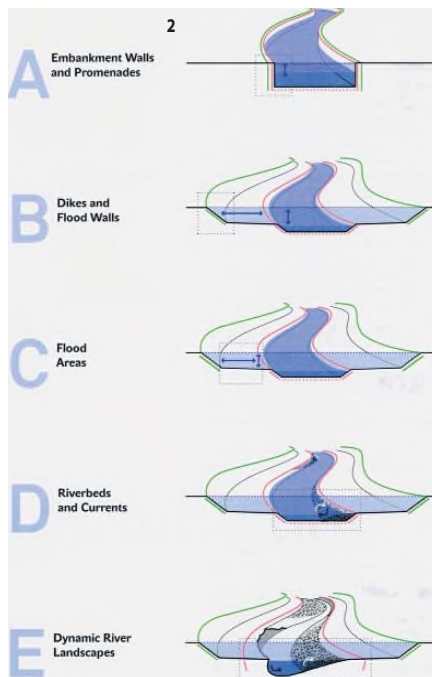
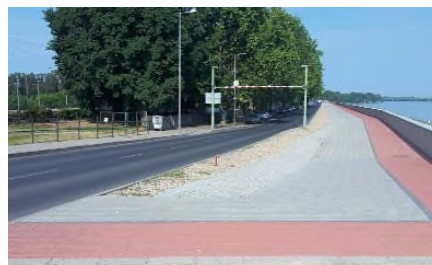
A könyv első 50 oldala – mely a neten szabadon hozzáférhető: <https://issuu.com/birkhauser.ch/docs/river-space> – alapok címen (fundamentals) a folyók sajátosságait összegzi. Kulcstémái a multifunkcionalitás, az interdiszciplinaritás és a víz erejét, mozgását respektáló folyamat alapú gondolkodás. A víz te-

réről beszél, a folyóvíz környezetformáló hatásait ismerteti (áramlás, vízszintingadozás, erózió, hordaléklerakódás stb.), majd a víz-táj (water landscape) kifejezést használja a térbeli és időbeli folyamatok együttes leírására.

A második rész a városi folyóparttervezés paramétereit laikusok számára is érthetően, rendszerezve, sematikus ábrákkal mutatja be (Design Catalogue). Öt nagy tértípust különböztet meg: A) rakpartokat és sétányokat, B) gátakat és árvízvédelmi falakat, C) ártereket, D) folyómedreket, E) és a dinamikusan változó természetes mederaljzatot. Ezekhez rendel tervezési stratégiai célokat, például a rakpartoknál a víz felé építést (kinyúlás), a vízszintváltozás elfogadását (előntés) vagy a hozzá való alkalmazkodást (lebegés), az időszakos védelmet (mobilgát), a víztér szakaszos vagy

1

folyamatos elfoglalását. Végül közel 100 különböző tervezési eszközt, megoldást mutat.

A harmadik rész a tervezési kategóriákhoz rendelt kortárs – elsősorban német, holland, francia, svájci, észak-amerikai, spanyol – esettanulmányok gyűjteménye (Project Catalogue). A példák mind bizonyítják, hogy nem lehetetlen az árvízvédelem mérnöki, a környezet ökológiai, illetve a városépítészet funkcionális és esztétikai szempontjainak összehangolása. A tér- és tertv típusok ellenére nincsenek általános megoldások, a lokális adottságok – a folyó, a város, a városon belüli konkrét helyszínek – egyedi, igényes és komplex beavatkozásokat követelnek.

A szerzők úgy fogalmazzák, hogy ez egyfajta interdiszciplináris kézikönyv, mely egyrészt rávilágít a folyó várost alakító történeti és

3

kortárs szerepére, érzékelteti a folyópart-átalakítások hosszú távú hatásait, és remélhetőleg segíti a városi folyóparttervezésben közreműködő szakmák egymásra jobban figyelő, egymást jobban értő együtt dolgozását.

Nagy a kihívás, bízunk benne, hogy itthon is mindenhol sikerül!

Benkő Melinda

1. Az elmúlt években megvalósult partalakítás Szentendrén és Komáromban Fotó: Benkő Melinda
2. Folyópart-tértípusok
3. A Rhône partja Lyonban Fotó: Benkő Melinda

„Amőba-város”: Tanulmányok posztoszocialista európai települési tájról

Benkő Melinda, Kisszafekas Kornélia (szerk.):

Understanding Post-socialist European Cities: case studies in urban planning and design. L'Harmattan, Paris-Budapest, 2019. 224 oldal.

Online hozzáférhető:

<http://www.urb.bme.hu/understanding-postsoc/>

1

A posztoszocialista városok, városrészek rehabilitációja napjainkban aktuális téma, gyakran kutatott terület, azonban építészeti, tájépítészeti, településtervezői által írt nemzetközi, átfogó képet mutató munkák már kevésbé elérhetők. A szerkesztők bevezető fejezetben a szocializmus eszméjének a településhálózatra, a városok formájára, arculatára és működésére gyakorolt, valós helytől független hatásait foglalják össze, előkészítve a kilenc posztoszocialista európai országból (Magyarországon kívül Csehország, Szlovákia, Lengyelország, Ukrajna, Oroszország, Szerbia, Bulgária, Grúzia) érkezett esettanulmányok térben és időben történő elhelyezését. Benkő és Kisszafekas által használt „amőba-város” analógia a

2

városok szinte kiszámíthatatlan formai alakulására, kül- és belterületi határainak változására, a központi magra és a várostesten belüli űrökre utalnak. A tizenegy városnegyed-, város- vagy térségkénti esettanulmány egy-egy sajátos posztoszocialista európai települési környezetet tár fel: először Belgrád, Brno és Budapest belvárosai, majd Pozsony, Tbiliszi, Lviv és Várna lakótelepei, végül pedig orosz,

vajdasági, lengyel és Balaton-parti példák világitanak rá az örökölt hasonlóságok mellett a helyhez kötődő egyedi adottságokra.

A államszocializmus központosított fejlesztési és tervezési módszerei – a tömeges lakásépítés, a városközpontok modernizálása, a közlekedési infrastruktúra, ipar- és üdülőtérlet-fejlesztés –, illetve ezek térbeli lenyomatai kivétel nélkül megfigyelhetők az egykori Szovjetunió által irányított országok városai-

ban. A közös szellemiség kivétel az épített és a társadalmi környezetre, azonban a városok vitathatatlan egyedisége – a földrajzi elhelyezkedésnek, a településhálózatnak, a történeti kulturális örökségnek, az egyes szereplőknek köszönhetően – a kommunista irányítás alatt is eltérő városépítészeti eredményekhez, építészeti jelenségekhez, egyedi történetekhez vezethetett. És ez még inkább igaz a posztoszocialista (átmeneti, majd kapitalista) korszakra, hiszen a települési táj hasonló szocialista alapjai nagyon különböző módon élnek tovább. Az építészeti doktori képzéseken részt vevők által írt esettanulmányok segítik a térség kihívásainak megértését, az általánosítás elkerülését, a kortárs fejlesztési és építészeti válaszok keresését.

3

Néhány tanulmány várostörténeti, tervezéseméleti szempontból elemel, rávilágít az államszocialista korszak modern örökségeire, de a többség a mai kérdésekre, ennek a városi léptékű örökségnek a kezelésére fókuszál. A Szovjetunió felbomlását követően kialakult szabályozatlan jogi helyzet, majd a bevezetett privatizációs törvények, illetve az egyes országokban rendelkezésre álló fejlesztési

keretek, máshol épp ezek hiánya hirtelen és szembeütően változásokat eredményeztek. Lakótelepi panelhomlokzatok, modernista kertvárosi lakóegyüttesek vagy akár városi közterek a használat által formálódnak át (a grúz, a bolgár, a lengyel esettanulmányok ezt különböző megközelítésből elemzik), köztéri műalkotások, illetve az államszocializmus modern építészeti – fel nem ismert vagy nem megfelelően értékelt és kezelt – öröksége tűnik el (ukrán, cseh, szerb, magyar példák is ezt támasztják alá). A posztoszocialista városok egyes városépítészeti tervezési egységeinek elemzése nem tud és akar általános megoldási javaslatok felé vezetni, de célja az egyes térségek, városok, városrészek egyedi eseteinek helyzetértékelésén és előzményeinek feltárásán keresztül szélesebb látásmód kialakítása.

4

Igényes, a neten szabadon is hozzáférhető könyv, melyben az íráskor az építészet- és településtudomány nemzetközi elvárásainak megfelelően, dinamikus szerkesztése összefogja a valóságban egyre széttartóbb „amőba-városok” posztoszocialista értékkereső történeteit.

Török Lili

1. Közép- és Kelet-Európa országai 1900, 1950, 2010
2. Varsó szocialista és posztoszocialista belvárosa, 2014.
Fotó: Benkő Melinda
3. Orion bár, Siófok, 2013. Fotó: Wettstein Domonkos
4. Lomtalanítás Budapesten, 2017. Fotó: Hory Gergely

A b s t r a c t s

BENKŐ, Melinda – SZABÓ, Árpád: A DANUBE HISTORY IN BUDAPEST

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 10-17, DOI:10.33268/Met.2019.3.1

FUTURE AWARENESS IN THE DEVELOPMENT OF GRAPHISOFT PARK, ÓBUDA, HUNGARY

Graphisoft Park in Budapest is a spinoff project implemented by the software development company that created the world leading architectural design software, ArchiCAD®. The article summarises the step-by-step development process of the business park and the related university campus situated on the site of a former Gasworks. The transformation of the industrial zone on the Danube demonstrates a unique example of private real estate development implemented during the last decades. Originally the park was oriented towards the river, later its development continued at areas further away from the water and by now it communicates intensively with the adjoining urban context. Its buildings and landscaped spaces present high quality contemporary Hungarian architecture. Its atmosphere is deeply rooted in the built and natural heritage of the site. Focusing on urban design, the paper reveals the future awareness of the story of the Graphisoft Park started in 1996.

PERÉNYI, Flóra – VÖRÖS, Tamás: MODERATE MATCHING

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 18-21, DOI:10.33268/Met.2019.3.2

VIADONAU ADMINISTRATION BUILDING, ASCHACH, AUSTRIA

ARCHITECTS: DIETRICH UNTERTRIFALLER

The new Viadonau office building floats on the Danube shore as an extension to the longitudinal centre of Aschach. The linear, one-storey house fits naturally into the existing ensemble on the banks of the Danube and follows the established morphology – yet it can redefine the environment and give it a new identity with its lightweight timber facade design. The modest and well-proportioned spatial design together with a high level of craftsmanship results an exemplary architectural solution.

BABOS, Annamária: HOME BY BOAT

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 22-25, DOI:10.33268/Met.2019.3.3

APARTMENT BUILDINGS ON THE DANUBE

ARCHITECT: JOSEF HOHENSINN (HOHENSINN ARCHITEKTUR)

How to make contact between the water and inhabitants? The development of Winter Harbour is a good example of developments on the bank of river. The idea of the design and the approach of urban development are easily recognisable: between the Danube and the existing office buildings, four large sculptural buildings are positioned. Their sculptural design creates an easily recognisable identity for this area. The buildings stand upon a site which is differentiated in appearance according to function, much like a game board, the "shipboard" includes garage spaces and public functions. Public and semi-public spaces are created, by the use of arcades, and the site is fragmented by ramps and green areas. These landscaping tools, the shaping of facades and the general planning concept enhance the quality of the development for both the inhabitants and the office workers alike, establishing various links to the Danube.

FENES, Tamás – NÉMETH, Ádám: WITHOUT THE NEED FOR CONTINUITY

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 26-29, DOI:10.33268/Met.2019.3.4

ZUCKERMANDEL DISTRICT DEVELOPMENT, BRATISLAVA, SLOVAKIA

ARCHITECTS: BOUDA MASÁR

Since the millennium, a number of new large-scale developments have sprung up along the waterfront areas of Bratislava, resulting in the rapid transformation of the cityscape. The last of these projects, the Zuckerman del mixed use development was built on the site of a historical suburb demolished during the post-war period, in a prominent location between the Castle Hill and the Danube. The article reviews the project and reaches the conclusion that although the process of reintegrating unused areas into the urban fabric is a positive trend, the Zuckerman del development represents a missed opportunity to recreate a genuine urban neighbourhood in the centre of the city.

SZABÓ, Árpád – KLANICZAY, János: ON THE BORDER OF CITY AND NATURE

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 30-33, DOI:10.33268/Met.2019.3.5

ARKABARKA HOSTEL, BELGRADE, SERBIA

ARCHITECTS: AKRITIDOU, GRBIC and PANANASTASIOU

The city of Belgrade has a strong connection to the rivers Sava and Danube and unlike most cities developed in the socialist period its riversides have been reserved for pedestrian and recreational use. Since the 1960's spontaneous bottom-up constructions started to appear, floating structures on the rivers, next to the historically symbolic Friendship park. These informal and unregulated buildings did not disrupt nature, nor did they occupy valuable land, so they were allowed to exist, gradually creating the tourist attraction that today defines the riverbanks of the city. Among the floating houses are a number of hostels, out of which the most interesting architectural piece is

Arkabara. The building has been constantly developed since its foundation in 2006, always adapting to the needs of the visitors, creating a new tourist and recreational opportunity between the urban and the natural landscape.

FONYÓDI, Mariann: DANUBE SEASON

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 34-37, DOI:10.33268/Met.2019.3.6

TEMPORARY COMMUNITY SPACES ON THE DANUBE

Temporary, interim uses and elements are important parts of the riverbank's social image and use pattern. The article discusses how these types of development may occur, showing three examples of how they can adapt to changes found along the river and throughout the seasons, and what role individual architects can play in creating community spaces. Civil activities can not only bring freshness to the life of a city, but the processes can test the tolerance of the city regarding transformation of the Danube as an urban space.

HORY, Gergely: MAKING SPACE ABOVE THE DANUBE

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 38-41, DOI:10.33268/Met.2019.3.7

SPATIAL ANALYSIS OF ALTERNATIVE USES ON LIBERTY BRIDGE, BUDAPEST, HUNGARY

In recent years alternative community uses have appeared on the Liberty Bridge both spontaneously and in pre-planned form. The article investigates this phenomenon from its spatial aspect and demonstrates the various stages of urban development encountered during informal events and organised programmes that create a space with that has a unique identity.

BALLA, Regina: LIFE IN THE NEIGHBOURHOOD

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 42-45, DOI:10.33268/Met.2019.3.8

RESIDENTIAL DEVELOPMENTS ON THE DANUBE

The presence of natural waterways can play an important role in the regeneration of prefabricated housing estates. The water is one of the most important elements in urban design that can have a positive effect on comfort for its inhabitants. The redevelopment of the waterside can create significant new functions in respect of use and aesthetic. Due to the presence of a river these housing units are worth opening towards the Danube river as a source of liveability and practically in the neighbourhood. In Hungary more than 10 post-war neighbourhoods are located along the Danube and its branches. The potential of their positioning is increasingly being recognised as a positive factor.

SZABÓ, Julianna: HIDDEN HERITAGE

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 46-49, DOI:10.33268/Met.2019.3.9

HOLIDAY HOMES ALONG THE DANUBE

From the end of the 19th century until the Second World War, Budapest's agglomeration saw a boom in holiday villa-construction along the Danube which transformed the traditional rural nature of village development. What new values do these buildings represent? What lessons have they offered? How can we evaluate today the influences of this disappearing type of built heritage?

KISSFAZEKAS, Kornélia: "IT IS THE WATER RULES"

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 50-53, DOI:10.33268/Met.2019.3.10

MORPHOLOGICAL CONSTANCIES AND CHANGES IN SMALL SETTLEMENTS OF THE DANUBE BEND

Along an approximately 40 km long area between Vác and Esztergom in the Danube Bend, small settlements line up quite sparsely on both sides of the Danube. Both in the past and the present, their relationship to the riverbanks has been strongly determined by the historical settlement structure and the traditional mode of plot development. Due to climate change, drastic shifts of the shoreline can be expected which may significantly alter the relationship of river front settlements and the landscape space of the Danube Bend to the riverbanks. One of the biggest challenges for the local governments will be to adopt sustainable scenarios for the future and invent optimal solutions to preserve riverside settlements in spite of the dynamic processes of climate change and their inherent consequences.

BALIZS, Dániel: FALSE REBUILDING

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 54-57, DOI:10.33268/Met.2019.3.11

QUESTIONING THE URBAN REGENERATION OF VUKOVAR, CROATIA

How can we rebuild a destroyed city near the Danube in Croatia? What can a city do to regain its former inhabitants and to make them to see itself again as a liveable place with good prospects? Create new buildings and functions, use cultural tools or strengthen community participation? From Vukovar's example we can learn a lot about these issues.

Akritidou, Vasiliki

2001-ben diplomázott a Thesszaloniki Arisztotelész Egyetem (Aristoteleion Panepistimion Thessalonikis) építészkarán, 2005-ben pedig a Londoni Egyetem Goldsmiths College intézetében vizuális antropológia szakon. 2008 óta a Vega Ifjúsági Központ projektmenedzser és médiatréner.

Bouda Masár architekti s. r. o.

Irodaházak, lakó- és ipari épületek építészeti tervezésével, műemlékek helyreállításával, belsőépítészettel, várostervezéssel foglalkozó pozsonyi építésziroda. 1988-ban alapította Peter Bouda és Ivan Masár, partnerei Juraj Almássy és Richard Čečetka.

Grbič, Mladen

Építész, bútortervező, 2005 óta az Arhitrav iroda tervezője.

Hohensinn, Josef

A Linzi Műszaki Főiskola (HTL) elvégzése után a Grazi Műszaki Egyetemen végzett építészként. Már egyetemi tanulmányai mellett önállóan tervez. 1990–95 között tanársegéd Franz Riepl mellett. 1995-ben alapította irodáját, mely 1996–97 között Hubert Riess professzorral partnerségben működött. 1998 óta a Hohensinn Architektur irodát vezeti Grazban.

Babos Annamária

Babos Annamária a BME Építésztechnológiai Karán tervezői szakirányon végzett. 2012 óta aktív tagja a Közösségben Élni önkéntes kezdeményezésnek, mely a közösségi lakhatási formák magyarországi népszerűsítésével foglalkozik. 2018 óta a BME Csonka Pál Doktori Iskola hallgatója (témavezetői: Benkő Melinda és Orbán Annamária), kutatásában az alternatív lakhatási formák és a városi élhetőség témaköréit vizsgálja. 2019-től a tanszéki E-Co-Housing projekt munkatársa, illetve fiatal társaival belsőépítészeti és kisléptékű építészeti tervezési munkákat is végez.

Balizs Dániel

2010-ben szerzett geográfusdiplomát a Szegedi Tudományegyetemen, 2017 óta a BME Urbanisztika Tanszékének tudományos munkatársa. Részt vesz a tanszék által vezetett EU-s Danube Urban Brand (DANURB) projektekben, a magyar állam által támogatott BME Mesterséges intelligencia – okos városok kutatásban, és bekapcsolódott az oktatásba is. 2014–2017 között a Magyar Tudományos Akadémia Földrajztudományi Intézetében dolgozott, PhD doktori disszertációját a Kárpát-medence nyugati részén élő kisebbségek identitásának témakörében védte meg 2016-ban.

Balla Regina

A BME Építésztechnológiai Karán az Urbanisztika Tanszéken szerezte 2016-ban diplomáját. 2016 óta a BME Csonka Pál Doktori Iskola hallgatója (témavezetője: Benkő Melinda), kutatásában a paneles lakótelepeket vizsgálja, a fenntartható élhetőség témakörével foglalkozik. 2018–2019 között Tempus ösztöndíjas, kutatást végez a TU Delft építészkarán, valamint az Urban Climate Architects építésziroda munkatársaként városépítészeti projekteken vesz részt.

Benkő Melinda

1994-ben építésztechnológusként végzett, 1999-ben DLA abszolutóriumot, 2006-ban PhD-fokozatot szerzett, 2017-ben habilitált a BME Építésztechnológiai Karán. Diákként francia állami ösztöndíjas

Marseille-ben, Tempus ösztöndíjas Milánóban, diplomadíjas, oktatóként MTA Bolyai-ösztöndíjas, 2020 tavaszán Fulbright-ösztöndíjas Chicagóban. Az Archimago Kft. tervezője, 2007-től egyetemi docens, 2012–2019 között a BME Urbanisztika Tanszék vezetője.

Fenes Tamás

2002-es BME építésztechnológus diplomáját követően 2003 és 2008 között a BME Urbanisztika Tanszék DLA doktorandusza, majd 2008 és 2011 között meghívott oktatóként vett részt a tanszék munkájában. Ezzel egyidejűleg a BME középület-tervező szakmérnöki képzésének, illetve 2010 és 2012 között a Mesteriskola XXI. ciklusának hallgatója. 2011 óta a tanszék állandó munkatársa, 2014-ben DLA-fokozatot szerez. Kutatási területei a perifériás építészeti, a dinamikus dizájn és az ezek alapját adó általános formagezesis-metamorfozis.

Fonyódi Mariann

Építész, urbanista. 1996-ban építésztechnológusként ÉTE-MÉSZ diplomadíjjal végzett, jelenleg egyetemi docens a BME Építésztechnológiai Kar Urbanisztika Tanszékén, PhD doktori fokozatát ugyanitt szerezte meg 2008-ban. Az ÉME Mesteriskola XVII. ciklusát végezte, a Magyar Tudományos Akadémia köztestületének és a Településtudományi Állandó Bizottságnak tagja. Egyetemi oktatóként és tervezőként is aktív, városépítészeti és városfejlesztési témakörökben vesz részt a Budapest Főváros Városerőssítési Tervező Kft. kutatási és tervezési projekteiben.

Horváth András

1980-ban diplomázott a BME Építésztechnológiai Karán. 1980-tól a Dél-dunántúli Tervező Vállalat, majd a PÉCSITERV Rt. tervezője. 1996-tól a Horváth és Patartics Építész Iroda Kft. ügyvezetője, vezető tervezője. 1998-tól a Dél-dunántúli Építész Kamara elnökségi tagja, 2007-től elnöke, majd 2019-től alelnöke. 1999-től Paks város Pro Urbe díjjal kitüntetett főépítésze, 2010-ben az Év Főépítésze.

Hory Gergely

A BME Építésztechnológiai Karán diplomázott 2013-ban, majd az Urbanisztika Tanszék PhD doktoranduszaként folytatott kutatói és oktatói tevékenységet. Publikációiban az épített környezet nem rendeltetésszerű használatával foglalkozik. Azt kutatja, hogy a nem tervezett emberi használat hogyan képes átalakítani és újraértelmezni a hétköznapi élet tereit. Kutatómunkája mellett építészeti praxist is folytat: a PRTZN Architecture társalapítója.

Kádár Bálint

2003-ban végzett építésztechnológusként a BME-n, 2015-ben védte meg PhD-disszertációját a városi turizmus mérhetőségének, konfliktusainak és rendszerszintű fejleszthetőségének témájában. A BME Urbanisztika Tanszék docense, a DANURB program vezetője. 2000 óta aktív szereplője a civil építész közéletnek, számos konferencia, workshop és építészeti vonatkozású esemény szervezője, 2008-ig a memo egyesületben, 2006 óta a Kortárs Építészeti Központban. Jelenleg a KÉK – Kortárs Építészeti Központ elnöke, a MÉSZ külügyi bizottságának tagja, saját építészirodát vezet Budapesten.

Kissfazekas Kornélia

1986-ban diplomázott a BME Építésztechnológiai Karán, 2010-ben a Csonka Pál Doktori Iskolában szerezte meg a PhD-fokozatot. Tervezőként városrendezési koncepciók és tervek készítésével foglalkozik. 1991-ben kezdett tanítani a BME-n külsős óraadóként, majd főállású oktató lett, jelenleg a BME Urbanisztika Tanszék tudományos főmunkatársa. Kutatási területei az államszocializmus időszakának városépítészeti történései, valamint a települési morfológia, városalaktan jellemző ismérvei.

Klaniczay János

2017-ben a BME Építésztechnológiai Karán az Urbanisztika Tanszéken diplomázott. Tanulmányai alatt demonstratórként már részt vett a tanszék munkájában, jelenleg meghívott oktatóként konzultál tervezési tárgyokban. A KÉK – Kortárs Építészeti Központban a városi séták kurátora és a Budapest100 projekt-

Maul, Catharina

2012-ben diplomázott a Grazi Műegyetem építészkarán. Eközben, 2006–2012 között a Luger & Maul ZT-GmbH munkatársa. 2012 és 2017 között a Dietrich | Untertrifaller iroda projektvezetője. Jelenleg a Maul Architekten vezetője.

Megina, Maria

A weimari Bauhaus Egyetemen diplomázott, majd Hilde Barz-Malfatti tanársegéde lett. 2008 óta a Dietrich | Untertrifaller iroda munkatársa, 2014 óta partner, és emellett a Bécsi Műszaki Egyetem Épületszerkezeti Intézetének oktatója.

Papanastasiou, Georgia

1999-ben diplomázott a Thesszaloniki Arisztotelész Egyetem (Aristoteleion Panepistimion Thessalonikis) építészkarán, majd 2012-ig különböző görög tervezőirodák munkatársaként és magántervezőként dolgozott. 2013-tól Belgrádban tervez.

vezetője, valamint az ADI Studio építészeti és városépítészeti projekteiben közreműködő tervező.

Németh Ádám

2012-ben végzett a University College London építészettörténeti mesterképzésén, jelenleg az ELTE Történettudományi Doktori Iskolájának doktorandusza és a BME Urbanisztika Tanszékének tudományos segédmunkatársa. Doktori kutatásának témája a bécsi udvar városfejlesztési politikája a 18–19. század fordulóján.

Orbán Annamária

Közgazdász, egyetemi docens, 2003-ban szerzett politikatudományi PhD-fokozatot angol nyelven a Közép-európai Egyetemen. A BME Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Szociológia és Kommunikáció, valamint Építészmérnöki Kar Urbanisztika Tanszékein oktat és kutat multidiszciplináris társadalomtudományi területen. Fő kutatási témái az elmúlt években a társadalmi tőke, társadalmi és kulturális innováció, fenntartható fejlődés és helyi fejlesztés, szociális gazdaság, kreatív, zöld és családbarát városok, e-kormányzat, energia- és vízpolitika, generációk közötti szolidaritás, regionális branding.

Pálfy Sándor

1972-ben diplomázott a BME Építészmérnöki Karán, 1978-ban végezte el a Mesteriskolát. 18 év állami tervezői munkát követően 1990-ben alapította Cságyó Ferencsel az Építés Stúdiót, melynek mai napig egyik ügyvezetője. 2002 óta a BME Urbanisztika Tanszék tanára, 2005 és 2012 között tanszékvezetője, 2018 óta professor emeritusa. Szakmai elismerései: 1986-ban Ybl Miklós-díj, 1999-ben és 2007-ben Pro Architektura díj és 2014-ben Prima Primissima díj.

Perényi Flóra

A BME Építészmérnöki karán diplomázott 2016-ban. Az Urbanisztika Tanszéken tanulmányai alatt demonstrátori feladatokat

végzett, 2017-től meghívott oktatóként tervezési tárgyakban konzultál. A diplomát követően egy sikeres nemzetközi kiállítással több ország művészeti eseményein vett részt, jelenleg építész tervezőként dolgozik Budapesten.

Török Lili

A BME Építészmérnöki Kar negyedéves tervezői szakirányos hallgatója. Az Urbanisztika Tanszéken demonstrátorként tevékenykedik. Tanulmányai során a Duna-parti települések vízparti lehetőségeinek, valamint a magyar poszt szocialista városok szabadterei művészeti alkotásainak elemzésével foglalkozott.

Szabó Árpád

Építész várostervező. 1999-ben építészmérnökként végzett, jelenleg egyetemi docens a BME Építészmérnöki Kar Urbanisztika Tanszékén. Építészeti doktori fokozatát (DLA) 2007-ben szerezte meg. Több tanszéki kutatásban részt vesz, kutatásaiban a városépítést fenntarthatósági kérdéseivel foglalkozik. A Magyar Tudományos Akadémia köztestületének és a Településtudományi Állandó Bizottságnak a tagja. Saját várostervező, településrendező és építészirodáját vezeti Budapesten.

Szabó Julianna

Építész-urbanista. 1992-ben diplomázott a BME Építészmérnöki Karán, jelenleg az Urbanisztika Tanszék docense. PhD doktori fokozatát ugyanitt szerezte meg 2008-ban. Egyetemi oktatói munkája mellett elsősorban városfejlesztési, városmenedzsment témakörökben vesz részt kutatási és fejlesztési projekteken. Aktuális kutatási témája a közösségi lakhatási formák a városban, és az ehhez kapcsolódó közösségi tervezési és fejlesztési folyamatok.

Varga Imre

Építész településtervező, városgazdálkodási üzemmérnök, jelenleg a BME Urbanisztika Tanszék mérnök tanára. A graduális képzésen túl támogatja az egyetemi hallgatók szakmai önkép-

ző programjait. Tanári munkája mellett elsősorban városfejlesztési, városmenedzsment témakörökben vesz részt kutatási és fejlesztési projekteken. Jelenlegi kutatási témája a településtervezés, a települési infrastruktúrák, a lakhatási formák és az ezekhez kapcsolódó közösségi tervezés.

Vizi Kata Veronika

2018-ban szerezte diplomáját a BME Építészmérnöki Kar Urbanisztika Tanszékén. Tanulmányai során foglalkozott az integrált tervezési folyamatok témakörével és a részvételi akciókutatás módszertanának elemzésével. Részt vesz az Urbanisztika Tanszék UFLab kutatócsoportjának jelenleg futó projektjében, valamint a Város-Teampannon Kft. munkatársaként városépítészeti tervezésben.

Vörös Tamás

Építész. Tanulmányait a BME Építészmérnöki Karán végezte, majd hallgató az ÉME Mesteriskola XXII. ciklusán. 2007-től a BME Urbanisztika Tanszék oktatója, DLA-fokozatát 2016-ban szerezte. Alkotói működése kiterjedt, változatos léptékű tervezési munkákban vesz részt; szabadúszó. Tevékenységének sokszínűsége egyben inspirációs forrása is, ami állandó megújulásra készíteti.

Wettstein Domonkos

Építész, a BME Urbanisztika Tanszék egyetemi adjunktusa. 2010-ben diplomadíjjal végzett a BME Építészmérnöki Karán, 2019-ben szerzett PhD-fokozatot, doktori disszertációját Regionális stratégiák a Balaton-part rekreációs célú építészetében címmel védte meg. 2008-ban a University Liechtenstein ösztöndíjas hallgatója volt, 2009-ben tudományos diákköri dolgozata OTDK I. díjat nyert. 2013–2014-ben az ETH Zürich GTA Intézetében Moravánszky Ákos professzúráján volt vendégkutató. Kutatási eredményeit folyamatosan publikálja a hazai és nemzetközi fórumokon.

„Buildings are not always the answer...”*

„Azt hiszem, nem árt itt megemlíteni, hogy könnyebb hirdetni azt az elvet, hogy 'hagyjuk, az emberek azt építenek, amit akarnak', mint végignézni ennek következményeit. Bernard Rudofsky híres fotóalbuma, az *Építéset építésetek nélkül* nem használható érvként a fenti elv mellett. A spontán népi építéset épület- és településformáját igen határozottan determinálják a klimatikus adottságok, a rendelkezésre álló építőanyagok és technológia, valamint a lakosság viselkedésformája...”

„Form follows fashion – while fashion changes very rapidly. Architects, even those who claim to have a considerable ability to organically harmonize their designs with the landscape, often disregard the building on the neighbour's plot.”**

„Városaink, sőt még vidékeink sem mondhatóak már igazán biztonságosnak. Ez a tény még fontosabbá teszi számomra azt ajánlani, hogy a pihenő- és szabadidőhelyeket tartsuk távol az anyagias, meggondolatlanul üzleti szellemű érdekektől, és öntsük új formába Vergilius Árkádia-elképzelését az idilli Balaton-parton...”

Polónyi Károly és Alison Smithson kommentárjai az 1992 nyarán a BME Urbanisztika Tanszékkal szervezett balatoni workshop kiadványában. Polónyi a Balatoni Intéző Bizottság egykori déli parti főmérnöke, hosszas afrikai kitérő után már mint a BME professzora érkezett vissza hallgatóival a tópartra. A nemzetközi workshop résztvevői, köztük a TEAM 10-alapító Smithson házaspár ekkor szembesültek a rendszerváltás utáni Balaton-part állapotával.

* Nem mindig az épület a válasz... / **A forma követi a divatot – a divat pedig igen gyorsan változik. Az építésetek, még azok is, akik azt hirdetik, hogy képesek a terveiket szervesen összhangba hozni a tájjal, gyakran figyelmen kívül hagyják a szomszéd telken álló épületet.

szöveg: Wettstein Domonkos
Szárnyaszegett betonsírály
a szántódi révmél, 2018
Fotó: Benkő Melinda

www.archmaaik.com

arch.

A képregény Mike Hermans építész (Pulle, Belgium) alkotása, ford.: a szerk.

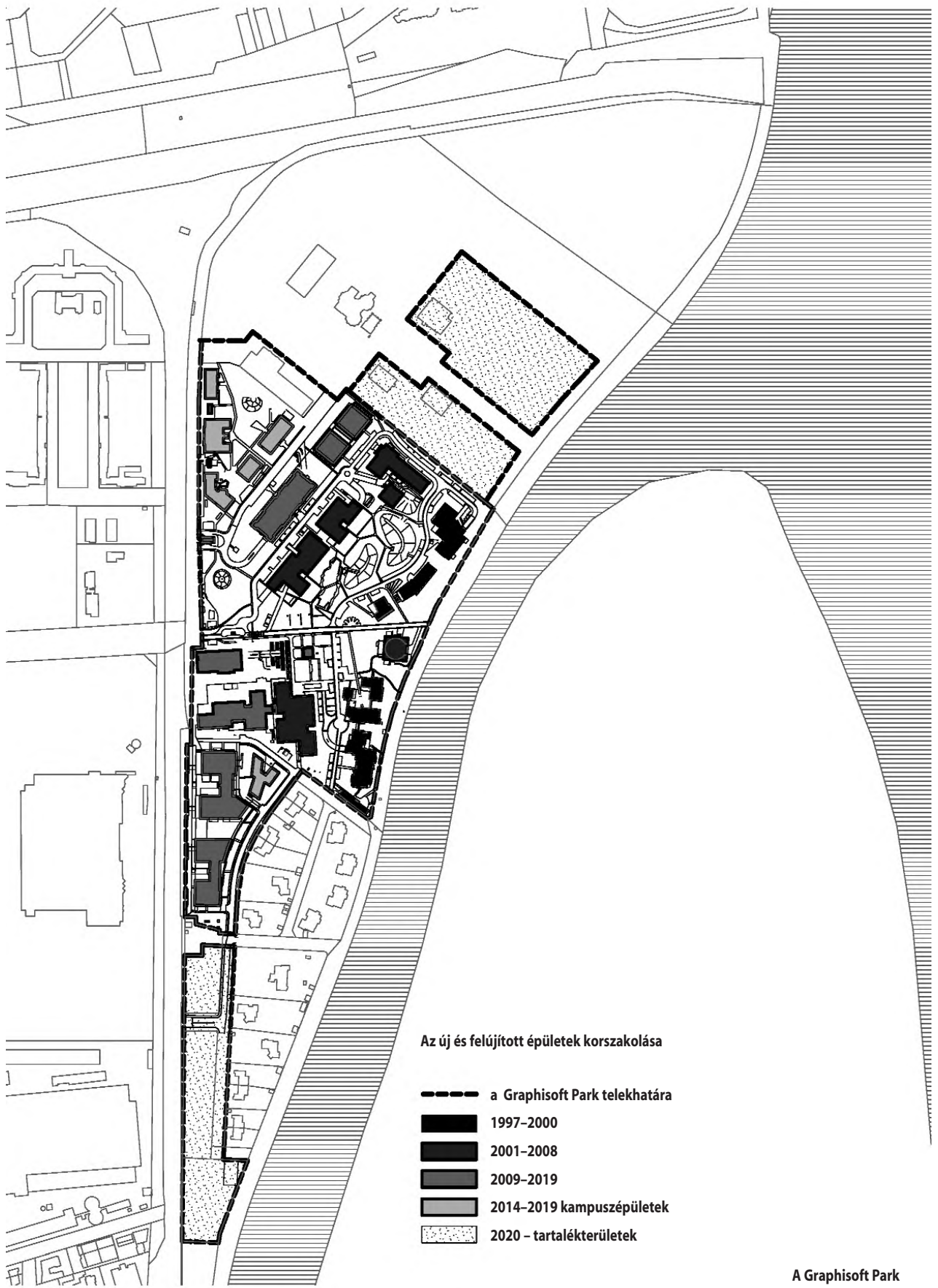
HOL A MAKETTEM?!

AKKOR NE LEGYENEK GYEREK MÉRETŰEK...

© MAAIK - WWW.ARCHMAAIK.COM - 2894

**A Graphisoft Park
építésének kronológiája**
 Ábra: Benkő Melinda és Szabó Árpád

Elindult az építészek és mérnökök telefonos csoportja! **Metszet Klub** - Összekötjük a szakmával és családjával!

Kedvező mobiltelefon- és mobilnet előfizetések építészeknek, mérnököknek, műszaki területen dolgozó szakembereknek és családtagjaiknak.

Ha érdekli Önt a csatlakozás lehetősége, kérjük, tekintse meg a <http://metszetklub.hu> honlapunkon a részleteket.

www.metszetklub.hu

Néhány információ a lehetőségekről

percdíjas csomagok már havi bruttó **2200 Ft-tól** (nettó 1732 Ft)

korlátlan beszélgetést biztosító csomagok már bruttó **6881 Ft-tól** (nettó 5563 Ft)

a csoporthoz tartozó kollégákkal, családtagokkal korlátlanul, **ingyen** beszélgethet

tapasztalt telefonos ügyfélszolgálat **segít** minden felmerülő kérdésben

Bővebb információ kérhető: **+36 30 181 2222**

PIRNAR.

KÁPRÁZATOS TERVEKHEZ

/ LED kontúrvilágítás

/ Ujjlenyomattal vezérelt
nyitás-zárás

/ Síkba épített fogantyú

/ Extravagáns építészet

A Pirnar luxus kategóriájú bejárati ajtók tele vannak innovatív megoldásokkal, ezért nem csak a sötétben érnek el káprázatos hatást.

A beépített LED világítás diszkréten és elegánsan jelzi az ajtó és a fogantyú kontúryait, amikor a fényviszonyok azt megkívánják.

A Pirnar bejárati ajtók kizárólagos forgalmazója Magyarországon:

mantu
ajtó-ablak stúdió

1139. Budapest, Röppentyű utca 73/A
pirnar@mantu.hu

Bővebb információt ezen a
weboldalon talál: **mantu-ablak.hu**

